

Acta van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken Nederland, samengekomen te Boerakker op zaterdag 17 maart 2018.

Artikel 1. Opening

Namens de samenroepende kerk, de Gereformeerde Kerk Assen Boerakker, opent br. J. Hartog de vergadering. Hij laat zingen Psalm 95: 2 en 3, gaat voor in gebed, leest Lucas 24:13-35 en 2 Timotheüs 3:14-4:8 en spreekt aan de hand daarvan een kort openingswoord.

"Hebt gij niet gelezen?" of "staat er niet geschreven?"

Het zijn veelvuldig door Jezus tot zijn toehoorders gesproken woorden. Die toehoorders waren mensen uit het volk, schriftgeleerden en zijn discipelen. Steeds zijn die woorden verwijzingen naar het oude testament. Jezus zegt "hebt gij niet gelezen" als het gaat over het huwelijk, en verwijst naar Genesis. Hij spreekt "staat er niet geschreven" als Hij constateert dat de tempel een rovershol is geworden, zoals in Jesaja voorzegt. Bij het aren plukken op de sabbat zoals beschreven in Mattheüs 12:3 klinkt het "Hebt gij niet gelezen" en verwijst Jezus naar 1 Samuel 21 en in vers 5 van hetzelfde hoofdstuk doet Hij dat naar Leviticus (H 24) en Numeri (H 28). Kortom, op heel veel plaatsen in de evangeliën fundeert en verbindt Jezus zijn onderwijs voortdurend op de bestaande geschriften.

Met zijn vraag "hebt gij niet gelezen?", veronderstelt Hij niet alleen dat die toehoorders bekend zijn met de Schriften, maar Hij doet meer: Jezus toont uit de Schriften aan dat wat Hij doet en wat Hij leert, daarmee volledig overeenkomt. En Hij laat zien dat de geschriften relevant zijn. Hij bekrachtigt ze voor hen en voor ons. Wat dat betreft, zijn het oude en nieuwe testament een aansluitende eenheid en is de overgang van Maleachi naar Mattheus alles behalve een scheiding, die ook naar Jezus' eigen woorden dus niet aan de orde is.

Jezus geloofde de Bijbel. Jezus citeerde de Schriften als bron van de waarheid. Dat is daarmee ook voor ons het bewijs van het geïnspireerd en onfeilbaar zijn van Gods' Woord. Let ook op Mattheus 5: 17-18 waar Hij zegt: "Denk niet dat ik gekomen ben om de wet of de profeten te ontbinden".

Het nieuwtestamentisch apostolisch getuigenis komt daarom ook voor uit en staat op hetzelfde "Hebt gij niet gelezen?". Het is gezaghebbend onderwijs. Het is het Woord waar we ons als nieuwtestamentische kerk aan mogen toevertrouwen; wetend van wie wij het hebben geleerd. De Schriften die ons wijs kunnen maken tot zaligheid door het geloof in Jezus Christus.

Dat is een mooi fundament, een machtige zekerheid die ons is toevertrouwd en die we mogen bewaren op de plaats en in de tijd die de Heere ons stelt. We mogen voor en door dat Woord leven. In dat spoor en in dat vertrouwen mogen we ook vandaag ons werk doen.

Hebben we 't niet zelf gelezen?

Br. Hartog heet allen, de afgevaardigden, adviseur, deputaten, student, broeders en zusters op de publieke tribune van harte welkom, in het bijzonder de broeders van de Selbständige Evangelisch Reformierte Kirche.

Auch ein recht herzliches Willkommen an unseren Deutschen Gäste; unseren Brüder von der SERK. Es freut uns sehr Ihnen in unserem Mitte zu haben. Vor allem weil es unser gemeinsames Glauben in das Wort Gottes ist das uns hier zusammen bringt. Hierin zeigt sich aus das Internationale unseres Glaubens. Sicherlich kriegen Sie noch die Gelegenheit während diesen Synode das Wort zu führen. Nochmal herzlichen Dank für Ihre Anwesenheit die uns richtig Freude macht.

Br. Hartog bedankt de organisatie voor het voorbereidende werk. Hij leest een brief voor van dr. Douma waarin deze zich afmeldt en aangeeft de vergaderingen niet meer te zullen bijwonen. Dr. Douma wil wel graag op de hoogte blijven. Br. Hartog memoreert de bevestiging van ds. Bas als predikant van Dalfsen en Kampen

Artikel 2. Presentie

(agenda 2.)

De GK Assen Boerakker doet onderzoek naar de geloofsbrieven.

Afvaardiging:

Kerk	Primi	Secundi
GK Assen Boerakker	oud. H. van Dijk oud. J. Hartog	oud. J. Haarsma
GK Dalfsen	oud. J.W. Hoogers oud. T. Tel	
GK Ede e.o.	oud. A. van Pijkeren oud. J.P.C. Vreugdenhil	oud. J. de Voogd
GK Hardenberg e.o.	ds. R. van der Wolf oud. H. Nijman	
GK Kampen	Ds. A. Bas oud. A.H.J. Rook	oud. J.J. de Bruijne
GK Zwolle e.o.	ds. J.R. Visser oud. H. Hutten	oud. H. Kroes oud. H.H. Post
GK Zwijndrecht e.o.	ds. L. Heres oud. L. Roorda	oud. P.M.J. Verkuil diaken R.C. Cress

Onderzoek door de samenroepende kerk wijst uit dat de geloofsbrieven in orde zijn.

Ds. E. Hoogendoorn woont de synode bij als adviseur.

Namens de Classis van de Selbständige Evangelisch-Reformierte Kirchen (SERK) Duitsland zijn aanwezig:

Ds. S. Heck, ds. V.E. d'Assonville, oud. M. Linderkamp en oud. R. Schuster.

Artikel 3. Verkiezing moderamen

(agenda 3.)

Achtereenvolgens worden een preses, een scriba en een assessor gekozen. De samenstelling van het moderamen is:

Preses ds. A. Bas

Scriba ds. L. Heres

Assessor ds. J.R. Visser

Artikel 4. Constituering van de vergadering

(agenda 3.)

De preses van de samenroepende kerk, br. J. Hartog, verklaart de Synode van De Gereformeerde Kerken voor geconstitueerd. Hij nodigt de leden van het moderamen uit om hun plaatsen in te nemen. Het moderamen gaat in overleg om de vergadering verder voor te bereiden.

Artikel 5. Instemming met de belijdenis

(agenda 4.)

De preses ds. A. Bas verzoekt de leden van de synode hun instemming met de Drie Formulieren van Eenheid te betuigen. De leden van de synode betuigen hun instemming door te gaan staan.

Artikel 6. Vaststellen agenda

(agenda 5.)

De agenda wordt vastgesteld. Eerst worden de zaken die deputaten CFB betreffen behandeld. Daarna de zaken betreffende deputaten Eenheid gereformeerde belijders, deputaten Buitenlandse kerken, deputaten Begeleiding studenten en deputaten Ad examina. Vervolgens zullen de andere agendapunten aan de orde komen. Comitézaken worden zoveel mogelijk geclusterd.

Artikel 7. Deputaten CFB, declaraties commissies en deputaatschappen

(agenda 9.3.)

Verzoek

Schrijven van de Commissie Financieel Beheer d.d. 15 december 2017

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

De Commissies en Deputaatschappen die door de Generale Synode worden ingesteld beschikken niet over een eigen financieel budget. De leden van die commissies en deputaatschappen zullen declaraties van gemaakte onkosten indienen bij de CFB.

Over declaraties zijn er voor zover de CFB weet nog geen afspraken gemaakt, behalve het gestelde in art. 5 van de Instructie voor de Commissie Financieel Beheer:

Artikel 5 Onkostenvergoedingen

1. Al de kosten, verbonden aan de uitvoering van hun arbeid, kunnen de leden declareren bij de CFB onder overlegging van de daarop betrekking hebbende nota's of kwitanties.

Reiskosten per openbaar vervoer worden vergoed op basis van een 2e klas treinkaartje. Reiskosten per auto worden vergoed op basis van de door de overheid vastgestelde belastingvrije kilometervergoeding.

Kosten verbonden aan het gebruik van de computer worden vergoed op basis van 10 cent per vel papier.

2. Degenen die van declareren afzien, kunnen een verklaring van de kosten die men had mogen declareren, verkrijgen ten behoeve van de belastingaangifte.

3. Arbeid, op lastgeving van de CFB door derden verricht, mag gehonoreerd worden.

In de toekomst zouden de onkosten fors kunnen oplopen, met name voor de Deputaten Buitenlandse Kerken als zij dure reizen zouden moeten maken. De CFB acht daarom een duidelijk en transparant declaratiebeleid van belang. De onkosten dienen marginaal op redelijkheid te worden getoetst.

De CFB verzoekt de Generale Synode uit te spreken:

Leden van synodale Commissies en Deputaatschappen kunnen kosten die zij hebben gemaakt voor de uitvoering van hun arbeid declareren bij de CFB.

Declaraties voor deze kosten kunnen worden gedaan onder overlegging van de daarop betrekking hebbende nota's of kwitanties.

Reiskosten per openbaar vervoer worden vergoed op basis van kosten voor 2e klas of economy class.

Reiskosten per auto worden vergoed op basis van de door de overheid vastgestelde belastingvrije kilometervergoeding.

Verblijfskosten in een hotel worden vergoed maximaal op basis van een middenklasse hotel.

Kosten verbonden aan het gebruik van de computer worden vergoed op basis van 10 cent per vel papier.

De quaestor 1 van de CFB toetst marginaal of de uitgaven gedaan zijn in overeenstemming met deze uitspraak. Bij geschil beslist de CFB.

Voorts verzoekt de CFB aan de Generale Synode om voor elke commissie of deputaatschap een budget vast te stellen zodat de CFB de declaraties kan begroten. Wellicht kunnen de commissies en deputaatschappen de synode dienen met een opgave van begrote onkosten.

Met hartelijke broedergroet, namens de CFB,

Besluit

De synode besluit in te stemmen met het verzoek van de CFB.

Artikel 8. Deputaten CFB, financiële steun aan overkomende predikanten

(agenda 9.4.)

Voorstel

Schrijven van de Commissie Financieel Beheer d.d. 2 januari 2018

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

Als een predikant zich losmaakt van de GKv en zich voegt bij een Gereformeerde Kerk uit het verband van de GKN kan hij verzoeken om toegelaten te worden tot de Dienst des Woords. Een Generale Synode kan hem beroepbaar stellen.

Daar gaat enige tijd overheen, zelfs als er naar art. 4 van het Huishoudelijk reglement Generale Synode een buitengewone synode wordt samengeroepen.

Vanaf het moment van losmaken van de GKv tot zijn bevestiging als predikant geniet die predikant geen inkomsten.

De CFB heeft nagedacht wat zij moet doen als zo'n predikant haar verzoekt om financiële steun.

De Generale Synode van Groningen-Zuid (1978) heeft aanbevolen:

Met betrekking tot de vraag, hoe, gedurende de tijd waarin hij geen traktement ontvangt, de financiële regeling zal zijn voor een predikant, die uit een andere kerkelijke gemeenschap tot de gereformeerde kerken overkomt en begeert beroepbaar te worden gesteld, overweegt de synode, dat een generaal-synodale uitspraak in dezen wenselijk moet worden geacht met het oog op eventuele onzekerheid bij de betrokken predikanten en kerkenraden.

Zij beveelt de kerken aan, in gevallen als bovengenoemd als volgt te handelen: de regeling van zijn verzorging dient allereerst ter hand genomen te worden door de kerk onder welke zijn woonplaats ressorteert; na eventuele beroepbaarstelling door een classis van het ressort waartoe deze kerk behoort, zullen de kerken van die classis de kosten van zijn verzorging op zich nemen, eventueel (op verzoek van genoemde kerk) met terugwerkende kracht; de classis kan zich zo nodig om hulp wenden tot een particuliere synode van het ressort waartoe zij behoort. De classis zal de verzorging elk jaar bezien tegelijk met de verlenging van de beroepbaarstelling.

Deze uitspraak is niet één op één over te zetten op de situatie in de GKN, en er wordt niets bepaald over de hoogte van de financiële steun.

De CFB stelt de synode voor uit te spreken:

Predikanten die door de Generale Synode beroepbaar worden gesteld en die de CFB verzoeken om financiële steun kunnen door de CFB financieel gesteund worden met maximaal de bedragen die in het Referentiekader voor traktementen en vergoedingen voor predikanten in de GKN genoemd worden voor traktementen, huur en ziektekosten, verminderd met € 640.

Deze financiële steun zal plaatsvinden totdat die predikant wordt bevestigd als Dienaar des Woords of, indien er geen bevestiging is geweest, totdat de volgende Generale Synode vergadert. Die volgende synode kan besluiten tot voortzetting van de financiële steunverlening door de CFB.

De reden om de steun te verminderen met € 640 is omdat een predikant die beroepbaar is per maand 8 preekbeurten kan houden waarvoor hij 8 maal € 80 ontvangt.

De onkosten voor reiskosten worden niet in mindering gebracht.

De reden dat de CFB voorstelt om deze financiële steun door de CFB pas te verlenen aan zo'n predikant na de beroepsbaarstelling is dat het niet behoort tot de taak van de CFB om te bepalen of zo'n predikant de kerken mag gaan dienen als Dienaar des Woords. De CFB wil met het verlenen van financiële steun niet vooruitlopen op een besluit tot beroepsbaarstelling. Dat betekent dat zo'n predikant pas financiële steun kan ontvangen van de CFB vanaf zijn beroepsbaarstelling. Tot die tijd zal de diaconie van de Gereformeerde Kerk waar hij lid van geworden is hem moeten steunen.

De in het Referentiekader genoemde bedragen voor vakantiegeld en toeslagen voor kinderen worden dus niet meegenomen. Omdat deze steunverlening een tijdelijk karakter draagt zal dat in de praktijk geen probleem zijn. Bij onvoorziene omstandigheden zal de CFB naar bevinden handelen.

Met hartelijke broedergroet, namens de CFB,

Bespreking:

Gevraagd wordt naar de achtergrond van het verminderen van de steun met € 640 vanwege de te ontvangen vergoeding voor preekbeurten, terwijl deze vergoeding niet behoort tot het standaard inkomen. De CFB heeft hier voor gekozen om verrekening achteraf te voorkomen. Voor de belastingopgave gaat het hier om inkomsten uit andere werkzaamheden. Steun voor dat deel is niet nodig. Gezien het aantal vacatures zijn 8 preekbeurten per maand haalbaar.

De CFB schrijft dat in het referentiekader genoemde bedragen voor vakantiegeld en toeslagen voor kinderen dus niet worden meegenomen. Er wordt geen toelichting bijgegeven anders dan dat het vanwege het tijdelijke karakter in de praktijk geen probleem zal zijn. Vraag: waarom worden toeslagen voor kinderen niet meegenomen? Afhankelijk van het aantal kinderen kan het behoorlijk uitmaken. De CFB heeft het antwoord op deze vraag niet paraat.

Voor de tegemoetkoming in de huur wordt een bandbreedte van 4800 tot 7200 euro per jaar aangehouden. Waarom deze breedte? De CFB geeft aan dat het heel moeilijk is hiervoor een bedrag vast te stellen. In de praktijk zijn de verschillen groot. Ze stelt voor het referentiekader te volgen. Wanneer er een predikant overkomt, kan gekeken worden of het bedrag naar boven of beneden moet worden bijgesteld.

Besluitvorming

De CFB zegt toe nogmaals te zullen kijken naar het wel of niet meenemen van de kindertoeslag dan wel met een nadere onderbouwing te komen waarom deze niet wordt meegenomen.

Besluit

De synode besluit conform het voorstel van de Commissie Financieel beheer.

Artikel 9. Deputaten CFB, voorstel wijziging reglement studiefinanciering

(agenda 9.11.)

Voorstel:

Schrijven van de Gereformeerde Kerk Assen Boerakker d.d. 30 januari 2018

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

*De commissie Financieel Beheer behartigt de gezamenlijke financiële- en beheerszaken van onze kerken. Hiertoe is een instructie vastgesteld. Op grond van de in die instructie aan haar gemandateerde bevoegdheden heeft de CFB vorig jaar een schuld van een gewezen student kwijtgescholden. Naar het oordeel van onze raad zou het echter beter zijn om dergelijke kwijtingen de verantwoordelijkheid van de synode te laten zijn **en stelt daarom de volgende wijziging in het reglement studiefinanciering voor:***

Art. 5, lid 5: na het laatste woord “verklaren” aanvullen met: “, mits een daartoe strekkend voorstel aan de synode door haar is aangenomen.”

Art. 16, lid 2: het artikel aanvullen met: “De in dit artikel bedoelde kwijtschelding behoeft instemming van de synode. De CFB zal een daartoe strekkend voorstel aan de synode doen.”

Gronden:

Vaststelling van de hoogte van de quota en de opbouw van de gezamenlijke bezittingen is de verantwoordelijkheid van de synode. Kwijtscheldingen en verminderingen van het vermogen zouden dat daarom eveneens dienen te zijn.

(Grote) kwijtingen leggen een onwenselijk grote druk op de verantwoordelijkheid van de CFB t.a.v. betroffenen personen. Het is beter dergelijke verantwoordelijkheden gezamenlijk te dragen.

*met hartelijke broedergroet
kerkenraad GKN Assen-Boerakker*

Bespreking

De Commissie Financieel Beheer is van mening dat een synode niet het platform is om de beslissingen te nemen zoals in de voorgestelde wijzigingen is bedoeld. De CFB is daarom geen voorstander van de wijzigingen. Enkele afgevaardigden sluiten zich hierbij aan. Je moet als synode zaken delegeren. De CFB heeft het mandaat en vertrouwen om deze zaken op een verantwoorde manier te regelen en heeft in de praktijk bewezen dit steeds weloverwogen te doen. Gewaarschuwd wordt voor allerlei extra gesprekken en vergaderingen en het elk jaar opnieuw door de synode moeten beoordelen van kwijtscheldingen en daarin nemen van besluiten. In het wijzigingsvoorstel van Boerakker wordt geen drempelbedrag genoemd.

De GK Assen Boerakker is van mening dat de synode bij uitstek het platform is om deze beslissingen te nemen. De werkzaamheden van de CFB blijven ongewijzigd, de synode neemt als eindverantwoordelijke een besluit op basis van een voorstel of aanbeveling van de CFB. Andere afgevaardigden onderstrepen dit. Het gaat om kwijtscheldingen in uitzonderlijke situaties en niet om bv een kwijtschelding in termijnen zoals elders in de regelingen is geregeld en vastgelegd.

Bewust is geen drempel voorgesteld waardoor de CFB zelf zou moeten beslissen welke uitzonderlijke situatie wel en welke niet. Het kan om grote bedragen gaan. Geld dat door de gemeenteleden en gezinnen moet worden opgebracht. Er wordt op gewezen dat de wijzigingsvoorstellen ook ter bescherming zijn van de CFB. De synode beslist als eindverantwoordelijke op voorstel van deputaten over de hoogte van wat moet worden bijgedragen, zo beslist de synode op voorstel van deputaten ook als het gaat om kwijtscheldingen.

Besluit

Met 9 stemmen voor en 5 stemmen tegen wordt het voorstel tot wijziging van art 5 en art 16 van het reglement studiefinanciering aangenomen.

Artikel 10. Deputaten CFB, financiële steun

(agenda 9.5.)

Comité

Voor het bespreken van een voorstel inzake steun gaat de vergadering in comité
Het door de CFB beheer gevoerde beleid krijgt de instemming van de vergadering

Artikel 11. Deputaten CFB, jaarverslag 2017

(agenda 9.12.)

Comité

Voor het bespreken van het jaarverslag 2017 van de Commissie financieel Beheer gaat de synode in comité

Artikel 12. Deputaten Eenheid gereformeerde belijders

(agenda 9.25/9.1.)

Comité

Deputaten Eenheid gereformeerde belijders rapporteren tussentijds over de voortgang van de gesprekken met DGK deputaten ACOBB. Op verzoek van deputaten gaat de synode daarvoor in comité.

Besluit

Nadat het comité is opgeheven deelt de preses mee dat deputaten Eenheid gereformeerde belijders een brief gestuurd hebben aan deputaten ACOBB. Deze brief is vooraf met deputaten ACOBB besproken. Daarna zijn nog vier noten aan de brief toegevoegd.

In de brief benoemen deputaten een aantal obstakels die de voortgang van het gesprek in de weg staan. Zo worden we nog altijd aangeduid als schismatieke kerken waarin dwaalleer wordt getolereerd. Deputaten willen graag verder spreken maar zijn van mening dat het op deze manier niet kan.

De synode stelt zich achter de brief van deputaten Eenheid gereformeerde belijders aan deputaten ACOBB en besluit de brief onder de aandacht te brengen van de GS DGK Lansingerland 2018 met het verzoek de brief bij de bespreking en behandeling van de rapporten deputaten ACOBB te betrekken. Met deputaten hoopt de synode dat de obstakels weggenomen worden zodat verdere gesprekken kunnen plaatsvinden. De brief is openbaar en zal op de GKN site worden gepubliceerd.

Brief

Van Deputaten Eenheid Gereformeerde Belijders, secr. A. Bolt aan deputaten ACOBB DGK, secr. B. Lourens.

Amersfoort, 8 maart 2018

Geachte broeders,

Het drietal gesprekken dat we inmiddels met elkaar gevoerd hebben, konden gehouden worden na een aanvankelijke afwijzing. U weet, dat onze Generale Synode veel moeite had met de instructie die u als deputaten van uw meeste vergadering heeft meegekregen. In een eerste oriënterend gesprek is daarop gewezen. Er is tegelijkertijd indringend en aanhoudend gevraagd wat uw bedoelingen waren. Wat beogen kerken om met een ander kerkverband samen te spreken, wanneer er vooraf al sprake is van een oordeel over dat kerkverband. We legden met naam en toenaam de vinger bij uitdrukkingen

als "schismatieke kerken" en het "tolereren van dwaalleer". Letterlijk staat er in de acta te lezen: "Ook ten aanzien van een schismatieke kerk waarin voor het overige de grondslag van 2.a. functioneert, heeft de kerk van Christus roeping om zover dit mogelijk is -, te onderzoeken of er eenheid in de waarheid mogelijk is. 28 Acta Generale Synode Groningen 2014-2015 In geval van zonden tegenover de Heer van de kerk zoals het onrechtmatig scheuren van zijn gemeente, zal schuldbelijdenis gedaan moeten worden, voordat het tot een hereniging kan komen. In een op uw dringend verzoek nader gesprek legde u uit, dat genoemde uitdrukkingen naar uw inzicht geen oordeel inhielden. Het waren slechts gesprekspunten, die tot een beoordeling moesten leiden. Op grond hiervan zijn wij vervolgens als deputaten van de Gereformeerde Kerken Nederland met u in gesprek gegaan.

Voordat het eerste gesprek plaats kon vinden, hebben wij als deputaten gemeend u eerst te moeten vragen of u als deputaten zelf een onbevooroordeelde mening over ons had. We stelden die vraag naar de integriteit, vanwege een aantal zeer onaangename artikelen op een website uit uw kerkelijke kring. In die artikelen werd een aantal predikanten ongehoord en publiekelijk veroordeeld, als zouden ze een dubbele agenda hebben. Tot onze vreugde nam u van wat in uw eigen kring geschreven was nadrukkelijk afstand. U vond het overigens niet nodig om dat publiek te maken. Het persoonlijk uitspreken ervan achtte u voldoende voor de voortzetting van het gesprek. Wij hebben u daarin niet verder willen pressen, omdat genoemde website wel binnen uw kerken actief is, maar u voor wat daar geschreven wordt niet verantwoordelijk bent.

Heel anders was dat na het eerste gesprek. Toen verschenen namelijk artikelen van de hand van dr. P. van Gulp in de Bazuin (zie bijlage 1). Deze artikelen gingen over de vraag, of de K.O. ook hoorde bij het fundament van de kerk. Terwijl u en wij tot overeenstemming waren gekomen en nadrukkelijk hadden uitgesproken dat de K.O. niet tot het fundament van de kerk hoort, stond in uw kerkelijke pers dat de K.O. daartoe wel behoort. Wij hebben u daarmee geconfronteerd en u gevraagd zich ook daarvan te distantiëren. U hebt ons vervolgens uitgelegd, hoe dr. Van Gulp naar uw oordeel zijn woorden bedoelde. U gaf aan, dat in zijn wijze van redenering ook "wel iets waars" zat. Opnieuw hebben wij u als deputaten GKN niet willen dwingen meer te doen. Maar de discrepantie tussen het gesprek dat we met u hebben gevoerd en de duidelijke tegenstem in uw kerkelijke pers heeft ons wel geraakt.

Aan het eind van de eerste twee gesprekken zijn we overeengekomen een publieke verklaring uit te laten gaan over de bereikte consensus. We stelden u de tekst voor, dat DGK en GKN staan op het fundament van Schrift en belijdenis. Na enige tijd ontvingen we van u het antwoord, dat u naar buiten wilde brengen: DGK en GKN willen staan op hetzelfde fundament. Een kleine verandering, die een grote ruimte met zich meebrengt. Dat werkwoord "willen" kunnen we positief opvatten. Maar, gezien de eerdere ervaringen herinneren we ons wat uw GS ten aanzien van de kerkelijke eenheid naar voren heeft gebracht. We hebben dat al eerder geciteerd, maar doen dat nogmaals: "Ook ten aanzien van een schismatieke kerk waarin voor het overige de grondslag van 2.a. functioneert, heeft de kerk van Christus roeping om zover dit mogelijk is -, te onderzoeken of er eenheid in de waarheid mogelijk is.

28 Acta Generale Synode Groningen 2014-2015 In geval van zonden tegenover de Heer van de kerk zoals het onrechtmatig scheuren van zijn gemeente, zal schuldbelijdenis gedaan moeten worden, voordat het tot een hereniging kan komen." Opnieuw hebben we, vanwege de opdracht om met elkaar te spreken, u niet door willen vragen wat voor u het onderscheid is tussen "staan" en "willen staan" in het licht van uw instructie. We waren dankbaar voor het resultaat van onze eerste besprekingen en wilden de weg graag vervolgen.

We begrepen dan ook niet, hoe u in uw rapport aan de Generale Synode Lansingerland kunt aanbevelen, om de instructie van de vorige Synode ongewijzigd te handhaven. We dachten u inmiddels duidelijk te hebben gemaakt, hoe bepaalde uitdrukkingen de onderlinge gesprekken vooraf kunnen bemoeilijken. Er was van uw kant veel uitleg en een dringend verzoek voor nodig om de gesprekken op gang te brengen. Inmiddels hebben we geconstateerd, al is dat anders gecommuniceerd, dat beide kerken op hetzelfde fundament staan¹. Kennelijk hebt u zelf geen moeite met de zinsnede dat “ook ten aanzien van een schismatieke kerk, voor het overige de grondslag van 2a kan functioneren” d.w.z. niet alleen de Schrift en de belijdenis, maar ook de K.O. Zijn we dan in dat eerste tweetal gesprekken achteraf met elkaar toch niet verder gekomen? U blijft ons typeren als een schismatieke kerk². Het zijn immers geen overwegingen zonder meer die hier geciteerd worden. Het zijn overwegingen in de context van de samenspreking met de GKN. En dat, terwijl we met elkaar overeengekomen waren dat de K.O. niet tot het fundament van de kerk behoort!³ U kunt zich ongetwijfeld voorstellen dat we als deputaten GKN het gevoel hebben dat we in en door onze gesprekken niet nader tot elkaar zijn gekomen.

Datzelfde is helaas nog erger geworden vanwege de jongste ontwikkelingen. Opnieuw meent de redactie van De Bazuin (zie bijlage 2) met betrekking tot het onderlinge gesprek het één en ander te moeten opmerken. Eén van onze kerken wordt publiek een “sekte” genoemd die “op eigenwillige wijze is afgescheurd van de kerk van Jezus Christus”. En verder: “zo staan de zaken. Kerk tegenover sekte.

Zeker, er zijn nu samensprekingen. Er kan dwaalleer ingezien worden, het kan ook weggedaan worden, er kan eventueel schuld worden beleden over zonden.” Dat is wat de stem van uw kerken publiek te horen geeft: een sekte kan ook schuld belijden, wanneer voor het overige de grondslag functioneert.

Broeders, u begrijpt wel dat wij de gesprekken op deze manier niet kunnen voortzetten. Kennelijk hangt er toch wel veel af van de interpretatie waarmee u de uitspraken van de GS 2014 hebt uitgelegd. Uw interpretatie wordt, als we naar gepubliceerde artikelen kijken, in elk geval niet gedeeld door de deputaten die in opdracht van dezelfde kerken het blad de Bazuin uitgeven. Die ook hopen om met dit werk voort te gaan onder Gods zegen zoals ze schrijven. Wij twijfelen intussen niet aan uw uitleg, zoals u die zelf meent te mogen geven aan de instructie en overwegingen van uw Generale Synode. Wij twijfelen wel, of uw uitleg gedragen, wordt in en door uw eigen kerkverband. Dat houdt tegelijk in, dat wij twijfelen of de gesprekken die wij met u voeren wel zinvol zijn. Want wij kunnen hier, aan dezelfde tafel met elkaar spreken en tot overeenstemming komen. Maar zowel in uw rapportage naar uw eigen kerken toe, als in het officiële blad van uw kerken worden de zaken toch wel anders voorgesteld. Daarom menen wij dat een vruchtbaar gesprek alleen voortgezet kan worden als u zich van de punten die wij genoemd hebben als kerken door een besluit van uw Generale Synode publiek distantieert⁴.

Zie het niet als een definitieve afwijzing. Wij willen uw interpretatie en het resultaat van de tot nu gevoerde gesprekken graag waarderen. Maar wij weten niet meer of wij in u wel met broeders spreken die de stem van de DGK laten horen. U zegt namelijk andere dingen dan wat in het officiële orgaan van uw kerken geschreven wordt. En u zegt sommige dingen anders – zoals mag blijken uit de gezamenlijke verklaring over wat het fundament van de kerk is. Ook de nu door u voorgestelde instructie aan uw synode roept de vraag op of wat we besproken hebben echt invloed heeft. Wij worden nog steeds schismatieke kerken genoemd. Nog steeds wordt er gezegd dat er in ons midden dwaling is.

Wij roepen u op om de genoemde obstakels die aan uw kant zijn ontstaan weg te nemen zodat er weer verdere gesprekken tussen onze kerken kunnen plaatsvinden.

*Met broedergroet,
Br. A. Bolt
Br. J. Hartog
Ds. L. Heres
Ds. R. Visser
Ds. R. van der Wolf*

- 1. In het gesprek van 5 maart is door DGK deputaten aangegeven dat dit nog verder gesprek behoeft.*
- 2. De moeite die hier aangeduid wordt zit in het gebruik van de termen: het spreken over 'de schisma's' en over 'schismatieke kerken'. Het spreken over de 'schisma's' is een zuivere weergave van de situatie (van scheuringen) in de kerken, daarover kan doorgesproken worden. Het herhalend betitelen van GKN kerken als schismatieke kerk(en) heeft in zichzelf een oordeel voorafgaand aan gesprek dat nog plaats moet vinden.*
- 3. In de instructie worden zaken als het samenleven naar de gereformeerde kerkorde, de scheuringen en schorsingen uit het verleden en de rechtmatigheid van de vrijmaking van 2003 nog steeds gevat onder 'fundamentele zaken'.*
- 4. Daarmee bedoelen we dat uw synode duidelijkheid scheidt over het fundament van de kerk en de daarop gebaseerde oordeelsvorming en daarmee ook over het uitgangspunt van verdere gesprekken. De onduidelijkheid en discrepantie wordt geïllustreerd, onderstreept en gevoed door de genoemde obstakels:*
 - een ongewijzigde instructie voor deputaten ACOBB, waarin de winst van onze gesprekken niet is doorgevoerd, en die nog steeds in het kader staan van de betiteling als schismatieke kerken*
 - het artikel in de Bazuin waarin gesproken wordt door Oosterhuis over de GKN als zijnde schismatieke en sektarische kerk*

Bijlage 1. De Bazuin nr. 09 – 3 mei 2017; 139 en 140

Bijlage 2. De Bazuin nr. 02 – 24 januari 2018; 15 t/m 18

Overige

Een schrijven van ds. H.W. van Egmond en ds. H.G. Gunnink aan deputaten DGK en GKN zal door deputaten Eenheid gereformeerde belijders worden beantwoord.

Artikel 13. Deputaten Buitenlandse kerken, rapportage werkzaamheden

(agenda 12.4./9.19)

Rapportage deputaten Buitenlandse kerken (zie bijlage B)

Rapportage van de werkzaamheden

Papendrecht, 23 februari 2018

Betreft: rapportage werkzaamheden

Geachte broeders,

Hierbij bieden wij u de rapportage aan van onze werkzaamheden in de afgelopen periode. De generale synode van 7 oktober 2017 heeft ons belast met een aantal opdrachten, waar we in deze rapportage verantwoording van afleggen.

In het kader van de aan ons verstrekte opdrachten hebben we op 16 januari 2018 een bijeenkomst gehad in Ede. Aanwezig waren ds. A. Bas, ds. L. Heres, ds. J.R. Visser en br. J.M. van Wijk. Ds. R. van der Wolf was wegens ziekte verhinderd. Op die vergadering zijn alle taken doorgesproken en afspraken gemaakt over de uitvoering ervan.

Eén van de zaken die besproken zijn, is een uitnodiging voor een conferentie van het EuCRC in Engeland van 15-18 mei 2018 (zie bijlage 1). Het EuCRC is de Europese tak van het ICRC. Deze uitnodiging is binnengekomen via de Evangelical Presbyterian Churches in England en Wales (EPCEW). Omdat wij als deputaten van oordeel zijn dat het goed zou zijn om aansluiting te vinden bij het ICRC, zien we deze conferentie als een goede kans om contacten op te doen. Afgesproken is dat ds. Heres in principe naar de conferentie zal gaan, mits hij daar de praktische mogelijkheden toe ziet.

Verder is een nieuwe verdeling van contactpersonen voor de bestaande buitenlandse contacten gemaakt. De verdeling van de contactpersonen ziet er nu als volgt uit:

- **voor de Canadian Reformed Churches (CanRC): ds. R. van der Wolf**
- **voor de Free Reformed Churches of Australia (FRCA): dr. A. Bas**
- **voor die Vrye Gereformeerde Kerke in Suid Afrika (VGKSA): ds. J.R. Visser**

Op 16 februari 2018 heeft er in Keulen een gesprek plaatsgevonden met een afvaardiging van de Selbständige Evangelisch Reformierte Kirche (SERK) ter voorbereiding op het verzoek tot het aangaan van zusterkerkrelaties. Dr. A. Bas en br. J.M. van Wijk hebben namens ons deputaatschap dat gesprek gevoerd.

Verder melden we nog dat van de scribe van de eerder genoemde EPCEW een uitnodiging is ontvangen om deel te nemen aan een tweejaarlijkse vergadering op 3 maart 2018 waar afgevaardigden van zusterkerken en 'andere vrienden van het presbyterium' komen. Wij zagen geen mogelijkheid om daarbij aanwezig te zijn, maar hebben hen op hun uitnodiging een brief gestuurd waarin we hen groeten en iets over de GKN vertellen (zie bijlage 2).

De EPCEW aanvaarden de Westminster Confessie als belijdenis (t.w. de Westminster Confession of Faith en de Westminster Larger en Shorter Catechism). Verder houden ze zich aan het Book of Church Order. Het kerkverband herbergt plaatselijke kerken die binnen de grenzen van de belijdenis variëren in visie en stijl in de eredienst. Ze zijn lid van het ICRC. In Nederland hebben ze contacten met de Christelijke Gereformeerde Kerken en (voorlopig nog) met de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt. Vanwege de ontwikkelingen in het laatstgenoemde kerkverband staan die contacten momenteel op losse schroeven.

Ten slotte zijn er in het voorjaar van 2017 gesprekken gevoerd met afgevaardigden van de CanRC, FRCA en VGKSA. Het verslag van het gesprek met de FRCA is op de synode van oktober 2017 behandeld. U vindt, naar aanleiding van die behandeling, in deze rapportage een voorstel om te komen tot zusterkerkrelaties met de FRCA. Maar mutatis mutandis geldt voor de CanRC en de VGKSA hetzelfde als wat voor de FRCA geldt. We geven u in overweging om de voorstellen die betrekking hebben op de FRCA ook toe te passen op de CanRC en de VGKSA. Door een misverstand ontbraken in oktober 2017 de overige twee verslagen bij de stukken. Daarom zijn die verslagen in deze rapportage toegevoegd.

Met broedergroeten, deputaten Buitenlandse kerken:

*A. Bas
L. Heres
J.R. Visser
J.M. van Wijk
R. van der Wolf*

Bespreking

Naar aanleiding van een vraag of er voor het bijwonen van de conferentie van het EuCRC in Engeland van 15-18 mei 2018 ook een secundus is aangewezen wordt doorgesproken over waar de prioriteiten moeten liggen als het gaat om het onderhouden van contacten met buitenlandse kerken. Afgesproken is dat ds. Heres in principe naar deze conferentie zal gaan, als hij daar de praktische mogelijkheden toe ziet. Onze mogelijkheden zijn beperkt. Het bijwonen is altijd een inbreuk op je planning. Ds. Heres is ingeschreven. Een secundus is niet aangewezen. Deputaten achten het bijwonen van de conferentie van het EuCRC, de Europese tak van de ICRC, belangrijk om aansluiting te vinden bij de ICRC. Deputaten horen graag van de synode waar prioriteit aan gegeven moet worden. Wanneer de synode vindt dat ze met 3 man naar Engeland moeten gaan dan doen ze dat. Of wanneer de synode vindt dat de uitnodiging van de Australische kerken, waar we de vraag neergelegd hebben voor het aangaan van een zusterkerkrelatie, prioriteit heeft, laat het horen.

Deputaten zijn van mening dat de prioriteit in de contacten vooral moet liggen bij Europa en de drie vanouds zusterkerken, de CanRC, de FRCA en de VGKSA. Dit ook vanwege allerlei relaties en banden met mensen in Nederland en eventueel voor steun bij een stukje theologische opleiding.

Het is niet de bedoeling lange afstanden te gaan afleggen. Ook niet om de vele veelal kleine kerken in Europa, waarvan we vaak niet eens weten waar ze voor staan, te gaan bezoeken.

Vanuit de vergadering wordt er op gewezen hoe belangrijk de buitenlandse contacten zijn. Zeker nu het met de binnenlandse contacten moeilijk gaat. Laten we alles aangrijpen de buitenlandse contacten aan te houden, vast te houden en te formaliseren. Het bezoeken van tweejaarlijkse conferenties waar veel kerken uit veel landen bij elkaar komen, kan heel efficiënt zijn in het onderhouden van contacten

Artikel 14. Deputaten Buitenlandse kerken, zusterkerkrelatie SERK

(agenda 12.4./9.9./9.19./9.20)

Rapportage deputaten Buitenlandse kerken (zie bijlage B)

Voorstel t.a.v. zusterkerkrelaties met SERK*Opdracht*

- a. *Een gesprek te voeren met vertegenwoordigers van de SERK met als doel te onderzoeken of er voldoende herkenning is om te komen tot erkenning van de SERK als zusterkerken en daarbij ook door te spreken over de visie op kerk en oecumene en*
- b. *op grond daarvan met een voorstel te komen aan de eerstvolgende Generale Synode ten aanzien van de erkenning als zusterkerken en*
- c. *de SERK uit te nodigen met een afvaardiging aanwezig te zijn op de eerst volgende synode*

Ad a)

Het bedoelde gesprek is op 16 februari 2018 gevoerd. Namens ons deputaatschap waren daarbij aanwezig dr. A. Bas en br. J.M. van Wijk

Ad b)

De HERE heeft ons op verschillende manieren in contact gebracht met de SERK. Een klein kerkverband dat in Duitsland echt als gereformeerde kerken wil functioneren. Zij hebben dezelfde Belijdenisgeschriften als de GKN. We delen ook samen dezelfde kerkorde. In de contacten is duidelijk geworden dat de SERK echt volgens het Woord van God wil leven. Zij willen daarom ook geen zusterkerkrelatie met de GKV aangaan. Zij nemen afstand van de zogenaamde nieuwe hermeneutiek. Op grond van gesprekken in 2017 en een officieel bezoek van onze deputaten aan hun eerste classisvergadering op 5 oktober 2017 en een bezoek van een officiële afvaardiging van onze deputaten begin 2018 jaar komen wij met het voorstel om de SERK te vragen met ons een zusterkerkrelatie aan te gaan, waarbij we elkaar kunnen helpen.

De verslagen van deze officiële bezoeken vind u als bijlage bij dit voorstel

Deputaten stellen, met blijdschap en dankbaarheid aan de HERE, voor:

1. Een zusterkerkrelatie aan te gaan met de SERK.
2. Om in onderling overleg met de SERK verder te beschrijven hoe we elkaar tot een hand en een voet kunnen zijn.

Ad c)

De uitnodiging is verstuurd

Grußwort

Voorafgaande aan de bespreking krijgt ds. S. Heck de gelegenheid de synode toe te spreken. Ds. d'Assonville zorgt voor de vertaling.

*Grußwort der Selbständigen Evangelisch-Reformierte Kirchen(SERK) in Deutschland
Heidelberg, 16. März 2018*

„[A]uf diesen Felsen will ich meine Gemeinde bauen, und die Pforten des Totenreiches sollen sie nicht überwältigen.“ (Mt 16,16)

Wir grüßen Sie recht herzlich im Namen unseres Herrn Jesus Christus!

Wir, die Selbständigen Evangelisch-Reformierten Kirchen (SERK) in Deutschland, haben sehr gerne und mit frohen Herzen der Einladung zu Ihrer diesjährigen Synode angenommen.

Wir freuen uns, in den Gereformeerde Kerken Nederland (GKN) wahre Kirche Jesu Christi zu erkennen. Unser Herr Jesus Christus hat die neutestamentliche Gemeinde gegründet auf Grundlage des geistgewirkten Bekenntnisses des Apostels Petrus, dass er selbst wirklich der Christus, der Sohn des lebendigen Gottes, ist. Christus hat damals die Gemeinde gegründet im Angesicht satanischer Mächte inmitten einer gottlosen Welt.

Heute ruht die Kirche Jesu Christi auf demselben geistgewirkten Bekenntnis des Glaubens und auf demselben Christus. Und sie ist konfrontiert mit denselben Pforten des Totenreichs wie vor zweitausend Jahren.

Die SERK und die GKN sind darin miteinander verbunden, dass wir beide als Kirche existieren in einer säkularen und gottlosen Welt, wo wir Tag für Tag die Angriffe und die Macht des Teufels erleben.

Aber nicht nur die Herausforderungen sind dieselben wie damals, sondern auch die Verheißung Christi, dass er seine Gemeinde bauen wird – ja dass er in unserer Mitte gerade dabei ist, sie zu bauen.

Wir sind dem Herrn sehr dankbar für die GKN, die das Bekenntnis des wahren Glaubens treu aufrecht erhält mitten in dieser säkularen Welt.

Als kleine reformierte Kirche, die erst kürzlich angefangen hat, als Klassis und damit als Kirchenverband zu fungieren, begehren wir gesunde geschwisterliche Beziehungen mit Kirchen, die denselben Glauben bekennen wie wir. Deshalb freuen wir uns heute hier zu sein und an Ihrer Synode teilnehmen zu können.

Möge der Herr unsere Gespräche sowie die ganze Synode reich segnen!

Antwoord van de preses ds. Bas

Ik wil in antwoord op de woorden van ds. Heck nogmaals uitspreken dat we zeer blij zijn dat u in ons midden bent. We hebben elkaar ontmoet als kerken. Ik zie dit als leiding van de Here. Tot nu toe waren die ontmoetingen met name op deputaten niveau. Het is goed in een stap voorwaarts dat u nu ook in het midden van de synode bent omdat we op deze manier de verbondenheid in het geloof, met name in het geloof, ook kunnen proeven en ervaren. Dank u wel.

Bespreking rapportage bevindingen deputaten.

Br. Hartog vraagt wat de uitkomst is geweest van het gesprek met de SERK over Genesis 1. Hoe zij omgaan met het scheppingsverhaal en of zij net zo als wij leren, 24 uur.

Ds. Bas geeft aan dat onlangs in Keulen in een gesprek Genesis 1 en de schepping aan de orde zijn geweest. De SERK kwam daar zelf mee, met die vraag. Ds. Bas heeft toen uiteengezet hoe we daar in GKN kring over denken. En daar was geen verschil van mening over.

Ds. d'Assonville bevestigt deze weergave. Het was als thema afgesproken. Ds. Bas heeft aangegeven hoe de GKN dat zien en wij hebben gezegd dat de SERK zich houdt aan de tekst van Genesis 1-3. Wij zijn daar niet verder op door gegaan maar wij aanvaardden de tekst. Ds. Visser denkt dat het duidelijk is, Genesis 1-3 vatten we allemaal op als historisch.

Br. Hartog licht toe dat uitspraken van ds. Heck in een preek in een andere richting wezen. Daarom hebben wij ons afgevraagd of Genesis 1 en 2 anders gelezen wordt dan wij het doen. Kunnen we er vanuit gaan dat de beschrijving van de schepping in 6 dagen en de 7^e dag als rustdag wordt aanvaard? Omdat dit bij ons wat verwijdering gaf hebben we het op tafel gelegd. Het is belangrijk hierover duidelijkheid te krijgen. Ds. Visser geeft aan dat aan deputaten een en andermaal is bevestigd dat Genesis 1 tot 3 als historisch wordt gezien.

Bespreking voorstel deputaten

Br. Roorda geeft aan heel blij te zijn met dit voorstel. Blij naar de Here toe, ook dankbaar naar de broeders in Duitsland toe. Hij neemt er met ontroering kennis van.

Besluit

De Generale Synode stemt in met het voorstel tot het aangaan van een zusterkerkrelatie met de SERK, 1 afgevaardigde onthoudt zich van stemming.

Afsluiting

De preses ds. Bas stelt met dankbaarheid vast dat dit voorstel is aangenomen. Een bijzonder moment ook voor ons als GKN. Dit is de eerste keer dat we een zusterkerkrelatie aangaan met de kerken in Duitsland en we hebben er ook alle vertrouwen in dat het ook wederzijds zal zijn. U hebt er net ook al over gesproken. Het is met name belangrijk, dat is in het gesprek in Keulen ook naar voren gekomen, dat we nu een zusterkerkrelatie aangaan met kerken die weliswaar in Duitsland in een ander land, maar toch relatief dichtbij ons staan. Dat niet alleen inhoudelijk maar ook qua afstand zodat we kunnen gaan onderzoeken hoe we dat nu invulling kunnen geven. Hoe we elkaar werkelijk, zoals in het voorstel ook staat, tot een hand en een voet kunnen zijn in een context en een situatie die toch redelijk hetzelfde is. We hebben het daar in Duitsland ook over gehad. Jullie zeggen: 'wij leven in een wereld waarin het gereformeerde verdwenen is'. Ik heb toen gezegd: 'wij leven in een wereld waarin het aan het verdwijnen is'. Met de uitdagingen die dat biedt kunnen we elkaar tot een hand en een voet zijn.

Ter afsluiting van dit deel van de vergadering wordt samen staande Psalm 133: 1 gezongen en gaat ds. Bas voor in dankgebed.

Artikel 15. Deputaten Buitenlandse kerken, concept instructie

(agenda 12.4./9.19)

Rapportage deputaten Buitenlandse kerken (zie bijlage B)

Concept instructie***Opdracht***

Een concept instructie op te stellen voor deputaten Buitenlandse kerken en deze voor besluitvorming aan de eerstvolgende synode voor te leggen.

Voorstel

*De Generale Synode stelt de volgende instructie voor het deputaatschap Buitenlandse kerken vast:
Instructie deputaten contact buitenlandse kerken*

1. *Contact onderhouden met de kerken in het buitenland, die met de Gereformeerde Kerken Nederland een zusterkerkrelatie hebben:
Zorgdragen dat de acta van de synode aan de zusterkerk gestuurd worden.
Van de ontwikkelingen in deze kerken verslag doen.*
2. *Contact onderhouden met de kerken waarmee we op weg willen naar de zusterkerkrelatie:
Free Reformed Churches of Australië
Canadian Reformed Churches
Die Vrye Gereformeerde kerken van Suid-Afrika
Van de ontwikkelingen in deze kerken verslag doen.*
3. *Open staan voor contact met kerken van gereformeerde belijdenis die contact zoeken. Het gaat er daarbij niet om dat wij over de hele wereld naar contacten gaan zoeken. Van belang is dat het om echt gereformeerde kerken gaat. Een andere overweging om eventueel tot een zusterkerkrelatie te komen is of we echt iets voor elkaar kunnen betekenen.
Verslag doen van de contacten die er geweest zijn.*
4. *Contact zoeken met kerken van gereformeerde belijdenis waarbij duidelijk is dat we elkaar kunnen dienen op bepaalde terreinen van het kerkelijke leven.
Verslag doen van de contacten die er geweest zijn.*
5. *Advies geven als broeders of zusters voor een langere tijd naar het buitenland gaan over kerken die in die landen bestaan.*

Bespreking

Gewezen wordt op het grote belang van het onderhouden van contacten via een organisatie als de ICRC en hun Europese conferentie. Al was het om te beginnen als waarnemer. Voorgesteld wordt dit als apart onderdeel te benoemen in de instructie.

Deputaten hebben de instructie niet onnodig lang willen maken. De instructie geeft de mogelijkheid om bij de ICRC aan te sluiten maar het zou explicieter kunnen worden verwoord. Voorgesteld wordt om de concept instructie nu goed te keuren en aan deputaten op te dragen de volgende synode met een formulering te komen voor het onderhouden van contacten met de ICRC. Dit voorstel heeft de instemming van de vergadering.

Besluit

De Generale synode besluit de instructie voor deputaten Buitenlandse kerken vast te stellen conform het voorstel van deputaten

Veder besluit de Generale Synode deputaten op te dragen de volgende synode, als aanvulling op de instructie, met een formulering te komen over het onderhouden van contacten via de ICRC

Artikel 16. Deputaten Buitenlandse kerken, zusterkerkrelatie FRCA

(agenda 12.4./9.19.)

Rapportage deputaten Buitenlandse kerken (zie bijlage B)

Zusterkerkrelatie FRCA**Opdracht**

De kerken de volgende synode te dienen met een voorstel voor een verzoek tot het aangaan van een zusterkerk relatie met de FRCA.

Voorstel

Geachte broeders,

Tijdens uw laatstgehouden zitting van de Synode in 2017 hebt u kennisgenomen van het gesprek tussen deputaten buitenlandse kerken en de Free Reformed Church of Australia (FRCA). In dit gesprek kwam o.a. de vraag naar voren hoe de GKN denkt over zusterkerk relaties. In vorige gesprekken was deze vraag in die zin prematuur, daar de FRCA (toen nog) banden onderhielden met de GKv. Inmiddels is deze situatie veranderd door de uitspraken over "de vrouw in het ambt" tijdens de laatstgehouden synode van de GKv.

Deputaten buitenlandse kerken hebben dit onderwerp besproken op hun vergadering van 16 januari en willen u voorstellen om formele banden aan te gaan in de vorm van een zusterkerk relatie met de FRCA.

Dit zal (om de woorden van ds. Hoogendoorn aan te halen) in de lijn van het voortzetten van de katholiek gereformeerde lijn logisch zijn.

Juist vanwege de goede banden uit het verleden, onze gezamenlijke basis op grond van woord en belijdenis en van beide zijden een behoefte aan geestelijke ondersteuning, welke vooral voor ons (GKN) kleine kerkverband wenselijk is.

Praktische voordelen, als het gebruik kunnen maken van elkaars theologische kennis (b.v. preken en studiemateriaal), de mogelijkheid om predikanten over en weer de mogelijkheid te bieden om voor te gaan en gemeenteleden die op bezoek in Nederland of Australië een "vast" adres bieden om erediensten bij te wonen.

De formele banden hoeven voor ons niet te betekenen dat we eens per drie jaar bezoek ontvangen of op bezoek gaan. Regelmatige gesprekken tussen deputaten en predikanten onderling kunnen ook via moderne middelen als Skype plaatsvinden om zodoende de kosten te beperken.

*Wij wensen u een goede en gezegende synode toe.
deputaten Buitenlandse kerken*

Toelichting

Deputaten wijzen er bij monde van ds. Heres op dat het voorstel eigenlijk ook geldt voor Canada en Zuid-Afrika. De reden dat deputaten daar geen voorstel voor hebben gedaan is omdat daar geen opdracht voor was, maar ook omdat op de vorige synode door een misverstand de gespreksverslagen met Zuid-Afrika en Canada ontbraken.

Bespreking

Deputaat Visser attendeert er op dat wanneer het bijvoorbeeld over Zuid-Afrika gaat, er wel een gespreksverslag is maar dat er daarna een synode heeft plaatsgevonden die als het gaat over de besluiten ten aanzien van de GKv, verder gaat dan het gespreksverslag. Wat betreft de GKv zit Zuid-Afrika nu op één lijn met de kerkverbanden in Australië en Canada.

Wanneer we in deze vergadering de opdracht t.a.v. Australië afhandelen kunnen we de volgende synode verder gaan met de andere twee kerkverbanden. Dat past ook prima binnen de vastgestelde instructie.

Deputaten hebben een uitnodiging gekregen om de komende synode in Australië te bezoeken. Of dit mogelijk is, is nog niet bekend. Zoals deputaten schrijven zijn we daar ook wat terughoudend in. Misschien is het te combineren met familiebezoek. Ds. d' Assonville wijst er op dat de Duitse broeders ook namens GKN zouden kunnen gaan.

Er wordt met vreugde kennis genomen van het voorstel van deputaten Buitenlandse kerken. Er zijn geen bezwaren

Besluit

De Generale Synode van de GKN verzoekt de Free Reformed Church of Australia formele banden met de Gereformeerde Kerken Nederland aan te gaan in de vorm van een zusterkerkrelatie.

Uitvoering

Het verzoek zal middels een schrijven van de Generale Synode overgebracht worden aan de FRCA. Dat zal gebeuren via één van de kerken van de FRCA zoals deputaten van de FRCA dit hebben aangegeven. Australië gaat niet zomaar zusterbanden aan. Daar moeten duidelijke argumenten voor zijn. In de brief aan de FRCA zullen de eerder besproken en genoemde argumenten en voordelen voor het aangaan van een zusterkerkrelatie worden vermeld.

Ook zal worden aangegeven dat mocht de FRCA aan ons verzoek willen voldoen wij voorstellen dat wederzijdse deputaten samen overleggen hoe de invulling van de zusterkerkrelatie zal zijn.

Het besluit met het verzoek tot het aangaan van een zusterkerkrelatie zal middels een bericht op de site van de GKN bekend worden gemaakt.

Artikel 17. Deputaten Buitenlandse kerken, voorgaan buitenlandse predikanten

(agenda 12.4./9.19)

Rapportage deputaten Buitenlandse kerken (zie bijlage B)

Voorgaan buitenlandse predikanten***Opdracht***

De kerken de volgende synode te dienen met een voorstel hoe te handelen wanneer een gereformeerde predikant uit het buitenland bij ons is en wel zou willen voorgaan in onze kerkdiensten. Of omgekeerd wanneer een van onze predikanten in het buitenland is en gevraagd wordt daar voor te gaan. En dat in de situatie dat er (nog) geen sprake is van een zusterkerkrelatie.

Overwegingen

Als deputaten Buitenlandse kerken hebben we de laatste jaren gesprekken met de Free Reformed Churches of Australië, de Canadian Reformed Churches en die Vrye Gereformeerde kerke in ZuidAfrika.

Dit zijn de zusterkerken die na de vrijmaking ontstaan zijn. Op deze synode ligt er een voorstel om een zusterkerkrelatie met de kerken in Australië aan te gaan. De verslagen over de gesprekken en ontwikkelingen in de Canadian Reformed Churches en de Vrye Gereformeerde kerke in Zuid-Afrika waren op de vorige synode nog niet beschikbaar. Ook deze gesprekken zijn als positief ervaren. De besluiten van de Vrye Gereformeerde kerke van Zuid-Afrika in augustus 2017 maken duidelijk dat ze ten aanzien van de verhouding tot de GKV in Nederland dezelfde weg gaan als de Free Reformed Churches of Australië en de Canadian Reformed Churches. Wij willen dan ook met deze kerken op weg naar een zusterkerkrelatie. We zien duidelijk dat we in de eenheid van het ware geloof met deze kerken staan.

Juist met het oog daarop zou het goed zijn om samen een regeling te maken ten aanzien van het voorgaan van predikanten uit deze kerken in onze kerken.

Ook een regeling voor onze predikanten als zij gevraagd worden in Australië, Canada of Zuid-Afrika voor te gaan. Tot nu toe waren het de plaatselijke kerken in ons kerkverband die daarin een eigen beslissing namen.

Voorstel

Wij stellen voor dat op weg naar een volledige zusterkerkrelatie:

1. *Predikanten uit de drie eerder genoemde kerkverbanden door onze kerkenraden uitgenodigd kunnen worden om voor te gaan in de Gereformeerde Kerken Nederland.*
2. *Predikanten in het verband van de Gereformeerde Kerken Nederland gerechtigd zijn om voor te gaan in de drie eerder genoemde kerken.*
3. *Predikanten van iedere buitenlandse kerk waarmee contacten zijn, gericht op het aangaan van een zusterkerkrelatie, uitgenodigd kunnen worden om voor te gaan in de Gereformeerde Kerken Nederland.*
4. *Predikanten van andere buitenlandse kerken uitgenodigd kunnen worden om voor te gaan in de Gereformeerde Kerken Nederland na een positief besluit van de plaatselijke kerkenraad na advies ingewonnen te hebben van deputaten Buitenlandse kerken.*

Bespreking

Een van de afgevaardigden vindt dat punt 4 een beetje te ver gaat en zou dat punt graag willen laten vervallen.

Een andere afgevaardigde zou dit punt juist willen handhaven met het oog op kerken die wel gereformeerd zijn zonder dat het zin heeft een zusterkerkrelatie aan te gaan. Hij heeft daarbij met punt 4 wel enkele kerkrechtelijke problemen. De toegang tot de kansel wordt niet bepaald door de plaatselijke kerken maar door het kerkverband, de classis, in onze situatie de synode. Deputaten zouden dit moeten doen en daarover verantwoording afleggen aan de synode.

Veder is hij van mening dat niet alleen gesproken moet worden over predikanten maar ook over eventuele kandidaten of studenten die in die buitenlandse kerk preekconcent hebben. Zo kunnen we een beoordeling maken in het geval van eventueel beroepen. Er zal ook nagedacht moeten worden over de vraag hoe we dan het toezicht regelen. Niet alle gereformeerde kerken-zeker niet de presbyteriaanse kerken-hebben ons systeem van een ondertekeningsformulier. We zullen iets in die richting moeten ontwikkelen. Als ze het doen en er zijn vragen over de prediking dan geldt net zo iets als in het ondertekeningsformulier van ambtsdragers. Wij mogen alleen niet schorsen. Wel kunnen we eventueel de toegang tot de kansel ontzeggen.

Namens deputaten wijst ds. Heres er op dat punt 4 verwoordt wat er twee jaar geleden over is gezegd toen ds. Veldman in Nederland was. De beslissing werd toen ook gelegd bij de plaatselijke kerk. De kerkenraad heeft het toezicht op de kansel. Wat het toelaten tot de kansel betreft moeten we onderscheid maken tussen een predikant uit het buitenland die hier maar kort of die hier langer verblijft. Predikanten die hier langer verblijven resorteren onder de classis, in onze situatie de synode. Predikanten die hier korter zijn die mogen optreden na advies deputaten buitenlandse kerken.

Besluitvorming

Het voorstel om punt 4 te laten vervallen wordt niet gesteund

Er wordt een amendement ingediend om de regeling ook te laten gelden voor kandidaten en studenten uit het buitenland die daar preekconsent hebben.

Toevoegen van kandidaten zou wat deputaten betreft in een latere formulering overwogen kunnen worden, maar het toevoegen van studenten is te breed.

Besluit.

Het amendement wordt met 2 voor, 7 tegen en 5 onthoudingen verworpen

Het voorstel van deputaten wordt met 9 voor, 1 tegen en 4 onthoudingen aangenomen.

Artikel 18. Deputaten Buitenlandse kerken, verslagen VGKSA en CanRC

(agenda 12.4./9.6./9.7.)

Rapportage deputaten Buitenlandse kerken (zie bijlage B)

Comité

Aan de orde zijn het verslag van een gesprek met deputaten van de VGKSA en een verslag van een gesprek met deputaten van de CanRC. Voor het bespreken van deze verslagen gaat de synode in comité. Zonder verdere bespreking wordt van de verslagen kennisgenomen.

Artikel 19. Deputaten Studiebegeleiding

(agenda 9.15.)

Rapport studiebegeleiding d.d. 18 februari 2018

Geachte broeders,

Op vrijdag 19 januari jl. vergaderden uw deputaten samen met twee studenten in de theologie (J. van Tongeren en T. van Bale) en een inmiddels afgestudeerde master, br. A. Jongeneel. In het kader van de studiebegeleiding was deze ontmoeting gericht op twee onderwerpen. Het morgengedeelte werd besteed aan een bespreking van het boek Gereformeerde Hermeneutiek Vandaag, dat een verantwoording wil zijn van de hermeneutische benadering waarmee de docenten aan de Theologische Universiteit te Kampen hun eigen vak geven. Het middag gedeelte hebben we samen besteed aan nadere afspraken over de studiebegeleiding.

1. hermeneutiek

Vooraf hebben we als deputaten studiebegeleiding een verdeling van vakken gemaakt, om zelf gericht bezig te kunnen zijn met de studiebegeleiding. Deze verdeling is als volgt:

- Oude Testament, Canoniek en Historia Revelationis (heilsgeschiedenis). Deze vakken vallen onder de begeleiding van ds. L. Heres*
- Nieuwe Testament, Canoniek en Historia Revelationis. Deze vakken vallen onder de begeleiding van ds. J.R. Visser*
- Ethiek. Dit vak valt onder de begeleiding van ds. J.R. Visser*
- Kerkgeschiedenis en kerkrecht. Deze vakken vallen onder de begeleiding van dr. A. Bas*
- Dogmatiek en Ambtelijke Vakken (prediking, pastoraat, catechese, diaconie, evangelisatie en zending). Deze vakken vallen onder de begeleiding van ds. R. van der Wolf*

Hermeneutiek wil daarbij iets vertellen over de manier waarop je met je vak bezig bent. Vandaar dat u als bijlage vier notities vindt, waarbij de studiebegeleiders vanuit hun eigen toegewezen vakgebied een hoofdstuk uit het boek Gereformeerde Hermeneutiek Vandaag een bespreking geven. Deze bijdragen hebben de drie studenten ruim van tevoren ontvangen, om te lezen en te bestuderen. Daarnaast is door de studiebegeleiders op 19 januari een korte toelichting gegeven om het gesprek richting te geven.

Er volgde een vruchtbare bespreking, waarbij elke studiebegeleider ruim een half uur het gesprek leidde over zijn eigen onderwerp. Het is verheugend om mee te mogen delen, dat er grote eenstemmigheid en broederlijke eensgezindheid was. De studenten voelden zich ook ondersteund door de bespreking. Het is voor hen niet altijd even eenvoudig om student te zijn aan de TUK of de TUA. Ze leven in een duidelijk pluriforme omgeving, waarin door docenten niet altijd duidelijk richting wordt gegeven. Dat maakt het – naast eenzaam – voor hen soms ook wat ondoorzichtig. Dit soort momenten zijn voor hen dan ook een waardevolle aanvulling en ondersteuning.

2. nadere afspraken

- Het middagedeelte hebben de deputaten met de studenten vooral willen besteden aan nadere afspraken. Er is een korte inventarisatie gehouden om te peilen op welke punten de studenten graag begeleiding willen ontvangen. Er zijn onderwerpen genoteerd en er kunnen in de loop van de studie ook onderwerpen bij komen. Voor de volgende keer, DV 20 april, willen we met elkaar stilstaan bij de eenheid tussen OT en NT en de plaats van Israël. De studiebegeleiders zijn daar vanuit de hun toegewezen vakken mee bezig.

- Aandacht is er ook geweest voor de positie van broeder A. Jongeneel. Deze broeder is inmiddels afgestudeerd aan de TUK. Hij heeft het verlangen om predikant te worden binnen de GKN, maar is zelf nog maar kort lid van de GK Kampen. Het is naar de overtuiging van deputaten studiebegeleiding niet gewenst om deze broeder zonder enige voorbereiding te laten staan naar het ambt van predikant. We hebben met hem gesproken over een stageperiode van een half jaar, waarin hij onder begeleiding van één van de predikanten zowel in de gemeente kan werken, als kan preken. Daarnaast kunnen intensief gesprekken gevoerd worden met de stagebegeleider over het predikantschap binnen de GKN en waar nodig aanvullende studiemomenten gecreëerd worden. Op dit moment is deze stageperiode in voorbereiding.

- Er is met de studenten afgesproken, dat er vier ontmoetingen per jaar zullen plaatsvinden. Deze ontmoetingen moeten de studenten als verplicht beschouwen, als ze na hun studie daadwerkelijk predikant binnen de GKN hopen te worden. Eén van deze vier ontmoetingen zal worden besteed aan preekbespreking, waarbij een student een preekvoorstel zal leveren.

Broeders, we kunnen u na deze eerste ontmoeting zeggen, dat het voor ons een goede en geslaagde bijeenkomst was. We zijn dankbaar voor de inzet van onze studenten en de manier waarop ze met de studie omgaan. We vragen het gebed voor deze broeders, die in een pluriforme universitaire en wetenschappelijke omgeving, trouw willen blijven aan het evangelie van Jezus Christus. We zijn vooral dankbaar dat de HERE in hen broeders geeft, die met de hun gegeven gaven en talenten de kerk van onze Here Jezus Christus willen dienen.

Met broedergroet,

Dr. A. Bas

Ds. L. Heres

Ds. J.R. Visser

Ds. R. van der Wolf

Toelichting

Namens deputaten geeft ds. Visser een toelichting. Na de vorige synode, waar best wat vragen waren, zijn deputaten gestart met de begeleiding. De ontwikkeling daarvan is heel goed gegaan. Er is gekeken naar de studieprogramma's en dat zullen we ook nog moeten blijven doen.

Het lijkt er op dat er in de komende twee jaren twee studenten bijkomen. Ook daar zal naar gekeken moeten worden. Dat geldt ook voor hoe het verder moet met de student die in Kampen studeert.

Van de studenten hebben we heel positieve reacties ontvangen op de eerste bijeenkomst. Daar is o.a. gesproken over hermeneutiek. D.v. 20 april zal een nieuwe ontmoeting plaatsvinden.

Op verzoek van de studenten gaat het dan over Israël. De plaats van Israël ook in theologisch opzicht en wat de studenten daarover in de opleidingen mee krijgen. Het onderwerp is verdeeld onder de begeleiders. De volgende synode komen deputaten met een voorstel om de begeleiding te verlengen. Gewoon omdat dat nodig is. Niet voor één jaar maar voor meerdere jaren. Ook zal worden voorgesteld ds. Bas als begeleider te benoemen. Zodat hij zijn zeer gewaardeerde bijdrage kan blijven leveren.

Bespreking

Geen van de afgevaardigden maakt gebruik van de mogelijkheid om wat te vragen of op te merken. Het rapport bevat geen voorstellen die besproken moet worden.

Artikel 20. Deputaten Studiebegeleiding, studiemateriaal

(agenda 9.16.)

Op voorstel van de preses wordt zonder verdere bespreking kennis genomen van het studiemateriaal over hermeneutiek. (zie bijlage C.)

Artikel 21. Deputaten Studiebegeleiding

(agenda 9.17.)

Comité.

Voor het bespreken van een stage gaat de synode in comité

Artikel 22. Deputaten Studiebegeleiding, stageprogramma

(agenda 9.18.)

Comité

In comité wordt kennis genomen van het stageprogramma voor een van de studenten.

Artikel 23. Deputaten Ad Examina

(agenda 9.21./9.22.)

Comité

Voor het bespreken van een schrijven inzake een verzoek tot preekconcent gaat de vergadering in comité. De synode stelt vast dat het verzoek is ingetrokken.

Artikel 24. Deputaten Herziene Staten Vertaling

(agenda 12.8./9.23.)

De synode besluit agendapunt 12.8./9.23. deze synode niet te behandelen en het rapport van deputaten Herziene Staten Vertaling door te sturen naar de volgende synode zodat er meer tijd is voor voorbereiding en voor de bespreking.

Artikel 25. Acta GS 7 oktober 2017

(agenda 6.)

De Acta zijn door het moderamen van de GS van 18 maart 2017 vastgesteld.

Artikel 26. Zaken uit Acta GS 7 oktober 2017

(agenda 7.)

Benoemingen in de nog openstaande vacatures deputaten zullen worden besproken bij agendapunt 12.1.

Artikel 27. Correspondentie uitgegane stukken

(agenda 8.)

Alle kerken hebben een overzicht ontvangen van de stukken die in de periode 18 maart 2017 tot 7 oktober 2017 zijn uitgegaan. Voorlezen van één of meer van de stukken wordt niet nodig gevonden.

Artikel 28. Synode Dordrecht 400 jaar

(agenda 9.8.)

De preses draagt de leiding van de vergadering over aan ds. Visser.

Ds. Bas doet verslag van een bijeenkomst van Refo500 over het jubileum Synode Dordrecht.

Verslag

De GKN is uitgenodigd een bijeenkomst van Refo500 over het jubileum Synode Dordrecht bij te wonen.

Ik was bekend bij Refo500. Bij het reformatiejubileum heb ik daar gezeten voor de GKv. In de uitnodiging werd daar op gewezen. Als u iemand stuurt stuur dan ds. Bas want die weet hoe het werkt

Dus ik ben daar geweest, niet officieel natuurlijk, want we hadden hier niet over gesproken, maar het idee was om er heen te gaan zodat ik een indruk op kan doen, kan rapporteren en kan aangeven wat we daar verder mee moeten. Het punt is dat we er eigenlijk niets mee moeten, want er komt geen vervolg. Het was een vergadering waarin een heel aantal mensen, die rond het jubileum van de synode actief zijn, bij elkaar zaten en hebben uitgewisseld waar ze mee bezig zijn. Het was wel interessant om kennis te nemen van de activiteiten. Sterk werd gestimuleerd dat de verschillende partijen met elkaar in gesprek gingen zodat we samen zouden werken. In Dordrecht is een museum dat een aantal tentoonstellingen gaat organiseren. Er zal een glossy verschijnen die in aandacht van de kerken wordt aanbevolen.

Ik heb aangegeven dat de synode van Dordrecht voor ons kerkverband van belang is omdat daar een van onze belijdenisgeschriften is vastgesteld: de Dordtse Leerregels en ook vanwege de Dordtse Kerkorde. Het viel mij op dat juist van een belangrijk punt als de leer van de remonstranten werd gezegd, daar moeten we het niet over hebben. Wat je dan nog overhoudt is een tentoonstelling over de Statenvertaling en de glossy.

Persoonlijk denk ik dat we daar niet zoveel mee kunnen omdat het een bepaalde sfeer heeft die samengaat met de nationale synode en waarin ook heel sterk doorklinkt dat we het vooral niet moeten hebben over de Dordtse Leerregels

Het zou goed zijn dat wij daar zelf aandacht aan gaan besteden. Er zijn plannen binnen de begeleiding studenten om daar met de studenten ook een keer over te spreken. Wellicht dat we dat breder kunnen trekken. Ook heeft Weerklank het plan om in november een themanummer uit te geven.

In november wordt het trouwens dringen. Voor wie belangstelling heeft, een informatiemap is in bezit van ds. Bas.

De vergadering neemt kennis van het verslag. Opgemerkt wordt nog dat er gewerkt wordt aan een hertaling van de Dordtse Leerregels in het Nederlands van nu

Artikel 29. Schrijven Kampen inzake RTS

(agenda 9.10./9.14)

De preses draagt de leiding van de vergadering over aan ds. Visser.

Verzoek tot instellen commissie van advies:

Schrijven van de Gereformeerde Kerk Kampen d.d. 19 februari 2018

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

Begin juni vorig jaar ontvingen we als kerkenraad een schrijven van de 'commissie Heidelberg' waarin onze aandacht werd gevraagd voor de nood van het Reformatorisch Theologisch Seminar. Ook tijdens een gemeentevergadering heeft de commissie aandacht voor deze nood gevraagd, en we moeten u zeggen dat dat op kerkenraad en gemeente ook indruk heeft gemaakt.

Tegelijk is er ook de nodige onduidelijkheid blijven bestaan. Niet alle vragen die tijdens de gemeentevergadering gesteld zijn, konden beantwoord worden. Ook een aanvullende briefwisseling met de commissie bracht niet op alle punten duidelijkheid. Zo blijft ons onder meer de precieze structuur van het Seminar onduidelijk, alsmede de manier waarop het gefinancierd wordt.

Dit laatste is van te meer belang, omdat er in het schrijven van de commissie een jaarlijkse 'zendingsbijdrage' wordt gevraagd, die er niet om liegt. Het wekt de indruk een quotum te zijn dat van alle zusterkerken geheven wordt en bij ons de nodige vragen oproept. Want is het wel aan een commissie om een dergelijk quotum vast te stellen en is de hoogte ook reëel?

Juist omdat de nood in Heidelberg hoog is, lijkt het ons gepast hier zorgvuldig te handelen. Als we als kerken de indruk wekken een structurele bijdrage te gaan leveren aan de financiering van het Seminar, dient vooraf duidelijk te zijn dat we ook op langere termijn bij machte zijn om die bijdrage te leveren. Anders wekken we onjuiste verwachtingen, waar niemand wat aan heeft.

Wat ons betreft, zijn we niet bij machte om structureel een bijdrage te leveren als ons in het schrijven van de commissie gevraagd wordt.

Wellicht, dat dat voor andere kerken ook geldt. En daarom willen we u als synode vragen, om een commissie van advies in te stellen die onderzoekt of het Seminar een geschikt doel is om als kerk een structurele financiële bijdrage aan te geven.

Vragen die ook na de voorlichting van de commissie Heidelberg nog leven, kunnen op die manier alsnog een antwoord krijgen. En bovendien kan er duidelijkheid komen over de vraag, welke bijdrage de kerken ook op langere termijn kunnen opbrengen. Want als het inderdaad onze gezamenlijke bijdrage moet zijn, is het ook goed om daar gezamenlijk als kerken over te beslissen.

Met broedergroet, namens de raad,

Bespreking

Ds. Visser wijst de vergadering erop dat het schrijven van de Kerk te Kampen een zaak betreft die behartigd wordt door de GK Hardenberg. Hardenberg is met een initiatief is gekomen en heeft de kerken aangeschreven. De kerkenraad van Hardenberg heeft nooit een voorstel op tafel gelegd om dit als kerken samen synodaal te regelen.

Dit schrijven van de kerk van Kampen met betrekking tot een initiatief van de kerk van Hardenberg kunnen we kerkordelijk gezien hier niet gaan behandelen. Wij kunnen als synode niet besluiten over een initiatief van Hardenberg. Een initiatief waar kerken zich vrijwillig bij kunnen aansluiten.

Wij kunnen wel aan de kerk van Hardenberg vragen of het niet verstandig zou zijn om deze zaak nog wat meer met elkaar te regelen. Maar daar zal Hardenberg zelf mee moeten komen.

Wij kunnen niet besluiten over een initiatief dat de initiatiefnemers niet op de synodetafel hebben gelegd. Meerdere sprekers onderkennen het kerkordelijke probleem, maar zouden wel graag zien dat de zaak van steun aan de RTS wat meer wordt ingebed in het kerkverband. Tijdens de kerkelijke rondvraag op de vorige synode is hier ook een opmerking over gemaakt. Laten we op deze synode wat afspreken.

Een spreker is van mening dat het een zaak is die de kerken gemeenschappelijk aangaan en die netjes in de weg voor voorbereiding door de mindere vergadering op de synodetafel is gelegd. Behandelen kan dus wel. Hij steunt het verzoek om een commissie van advies in te stellen.

Algemeen is er sympathie voor het initiatief van Hardenberg en het vele werk dat Hardenberg inmiddels gedaan heeft. Ook is er bereidheid om het werk van de RTS naar draagkracht te steunen. We hebben nu contacten met de SERK, al is dat niet hetzelfde maar via die verbinding staat de RTS ook heel dicht bij ons. We moeten structureel iets gaan regelen.

Ook Kampen staat sympathiek tegenover de RTS. De brief van Hardenberg wekte de indruk dat het gaat om een initiatief dat we gezamenlijk ter hand genomen hadden en dat de kerken aangeslagen werden voor een bepaald bedrag. Maar we moeten geen verwachting wekken dat er een bepaald bedrag wordt opgebracht dat er vervolgens niet komt omdat het onze draagkracht te boven gaat. Als we het gezamenlijk doen laten we het dan ook formeel gezamenlijk doen en vaststellen wat structureel kan worden opgebracht.

Vraag aan Hardenberg

Met algemene instemming wordt aan de afgevaardigden van de kerk van Hardenberg de vraag meegegeven:

Broeders u hebt ons gehoord, we willen ook zelf heel graag de broeders van de RTS daar helpen, zodat er een goede en vaste ondersteuning komt.

Kunt u ons dienen voor de volgende vergadering met een voorstel hoe we dat samen met u, eventueel als zendende kerk, kunnen regelen?

De afgevaardigden van de kerk te Hardenberg betreuren het, dat, zoals zij het voelen, achter hun rug om het verzoek tot het instellen van een commissie van advies bij de synode is ingediend. De bedoeling was er samen met de afzonderlijke kerken uit te komen. Wat de kerken nu vragen gaat het richting een quotum bv via de CFB. Per saldo veranderd er niets, de €70.000 zal op tafel moeten komen. Het wordt voor Hardenberg alleen maar eenvoudiger.

De vergadering wijst er op dat de vraag aan Hardenberg is om de volgende vergadering te komen met een voorstel om het samen te regelen. De vergadering bindt zich op voorhand niet aan een toezegging of een bepaald bedrag.

Een van de afgevaardigden vraagt aan de afgevaardigden van Hardenberg of het mogelijk zou zijn om in samenspraak met de RTS het één en ander over de RTS op papier te zetten. Een publicatie die we eventueel in kerkbladen kunnen overnemen, zodat het gaat leven onder de kerkleden.

Artikel 30. Synode contracta

(agenda 9.24.)

Verklaring van de gehouden synode contracta d.d. 31 januari 2018

Staphorst 31 januari 2018

Verklaring

De afgevaardigden van de kerken van Hardenberg (ds. van der Wolf en br. H. Nijman) en van Zwolle e.o. (ds. Visser en broeder H. Hutten) hebben de stukken voor de bevestiging van ds. A Bas als predikant van kerken van Kampen en Dalfsen nagekeken. Deze stukken waren allemaal prima in orde.

Vanuit het kerkverband bestaat er dus geen enkele belemmering voor de bevestiging van ds. A Bas tot predikant van de voorgenoemde kerken.

Namens de synode contracta

Ds. JR Visser

De vergadering neemt kennis van de verklaring.

Artikel 31. Voorstellen en instructie uit de kerken

(agenda 10.)

Er zijn geen voorstellen of instructies.

Artikel 32. Vragen uit de kerken

(agenda 11)

Er zijn geen vragen

Artikel 33. Deputaten benoemingen

(agenda 12.1)

Comité

In de vacatures deputaten Appelzaken wordt zr. E. P. van Dijk benoemd voor een periode van 2 jaar.

Ds. J.R. Visser, wordt voor 3 jaar benoemd als deputaat Ad-examina.

Ds. Van der Wolf wordt aangewezen als samenroeper van dit deputaatschap.

Op voorstel van deputaten Buitenlandse kerken wordt het aantal leden van dit deputaatschap terug gebracht van 6 naar 5.

Ds. A. Bas, ds. L. Heres, ds. J.R. Visser, ds. R. van der Wolf en br. J.J.de Bruijne worden voor een periode van 1 jaar benoemd als deputaat visitator. Contactpersoon is ds. J.R. Visser.

Artikel 34. Deputaten Visitatoren

(agenda 9.5. 9.6 en 12.1)

Comité

In comité wordt het visitatierapport van het bezoek aan de kerk te Zwijndrecht voorgelezen.

Artikel 35. Deputaat-scriba

(agenda 12.3./9.9.)

Huishoudelijk reglement

Door de Generale Synode vastgestelde wijzigingen en aanvullingen zullen in de tekst van het Huishoudelijk reglement en de daarbij behorende bijlagen worden opgenomen

Artikel 36. Rondvraag naar art 41 Kerkorde

(agenda 13)

Na een rondgang langs de afgevaardigden van de kerken stelt de preses vast dat de ambtelijke diensten voortgang hebben en dat de besluiten van de meerdere vergadering nageleefd worden. Geen van de kerken heeft hulp nodig voor de goede voortgang van hun plaatselijk kerkelijk leven.

Artikel 37. Rondvraag

(agenda 14)

Br. Roorda wijst op het definitief inwerkingtreden van de AVG op 25 mei 2018.

Br. Vreugdenhil deelt mee dat vanuit de GK Ede gewerkt wordt aan het organiseren van een ambtsdragersconferentie in september 2018.

Br. Hutten vraagt namens de beheerder van de GKN prekenpoule aan de GKN predikanten, preken ter beschikking te stellen voor deze poule. Er zijn al veel preken aangeleverd maar de vraag van preeklezers blijft groot.

De assessor ds. Visser bedankt de preses ds. Bas voor de goede en efficiënte leiding die hij aan de vergadering heeft gegeven

Artikel 38. Volgende Generale Synode

(agenda 15)

De synode wijst de Gereformeerde Kerk Dalfsen aan als samenroepende kerk voor de volgende Generale Synode die op D.V. 6 oktober 2018 gehouden zal worden. Aanvang is 10.00 uur.

Artikel 39. Censuur naar art 48 Kerkorde

(agenda 16)

De preses stelt vast dat de vergadering in goede orde is verlopen en dat de beraadslagingen in een broederlijke sfeer hebben plaatsgevonden.

Artikel 40. Sluiting

(agenda 17)

Nadat de preses ds. Bas is voorgegaan in gebed sluit hij de vergadering.

Vastgesteld en ondertekend door het moderamen van de GS 2018 te Boerakker d.d. 17 maart 2018

Preses, ds. A. Bas;

Scriba, ds. L. Heres;

Assessor, ds. J.R. Visser

Inhoudsopgave

Art.	Onderwerp	Blz.
1.	Opening	1
2.	Presentie	2
3.	Verkiezing moderamen	2
4.	Constituering van de vergadering	2
5.	Instemmen met de belijdenis	2
6.	Vaststelling agenda	3
7.	Deputaten CFB, declaraties commissies en deputaten	3
8.	Deputaten CFB, financiële steun aan overkomende predikanten	4
9.	Deputaten CFB, voorstel wijziging reglement studiefinanciering	6
10.	Deputaten CFB, financiële steun	7
11.	Deputaten CFB, jaarverslag 2017	7
12.	Deputaten Eenheid gereformeerde belijders	7
13.	Deputaten Buitenlandse kerken, rapportage werkzaamheden	10
14.	Deputaten Buitenlandse kerken, zusterkerkrelatie SERK	12
15.	Deputaten Buitenlandse kerken, concept instructie	14
16.	Deputaten Buitenlandse kerken, zusterkerkrelatie FRCA	15
17.	Deputaten Buitenlandse kerken, voorgaan buitenlandse predikanten	17
18.	Deputaten Buitenlandse kerken, verslagen VGKSA en CanRC	19
19.	Deputaten Studiebegeleiding	19
20.	Deputaten Studiebegeleiding, studiemateriaal	21
21.	Deputaten Studiebegeleiding	21
22.	Deputaten Studiebegeleiding, stageprogramma	21
23.	Deputaten Ad examina	21
24.	Deputaten Herziene Statenvertaling	21
25.	Acta GS 7 oktober 2017	21
26.	Zaken uit Acta GS 7 oktober 2017	21
27.	Correspondentie uitgegane stukken	22
28.	Synode Dordrecht 400 jaar	22
29.	Schrijven Kampen inzake RTS	22
30.	Synode contracta	24
31.	Vorstellen en instructies uit de kerken	24

32.	Vragen uit de kerken	25
33.	Deputaten benoemingen	25
34.	Deputaten Visitatoren	25
35.	Deputaat-scriba	25
36.	Rondvraag naar art 41 Kerkorde	25
37.	Rondvraag	25
38.	Volgende Generale Synode	25
39.	Censuur naar art 48 Kerkorde	26
40.	Sluiting	26
	Inhoudsopgave	27
	Bijlagen	29
A.	Agenda	29
B.	Rapport deputaten buitenlandse kerken	31
C1.	Studiemateriaal hermeneutiek, EN-SCRIPTO-LOGIE	49
C2.	Studiemateriaal hermeneutiek, Oude Testament	55
C3.	Studiemateriaal hermeneutiek, van de kerkgeschiedenis	59
C4.	Studiemateriaal hermeneutiek, EEN VERBETERDE VISIE	65

BIJLAGEN A.

Agenda

van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken Nederland samen te komen op zaterdag 17 maart 2018 te Boerakker

Locatie: Kerkgebouw GK Assen Boerakker, Hoofdweg 70, 9362 RB Boerakker.

Aanvang: 10.00 u.

1. Opening namens de samenroepende kerk GK Assen Boerakker
2. Onderzoek van en rapport over de geloofsbrieven
3. Constituering van de vergadering en samenstellen van het moderamen
4. Instemming met de belijdenis
5. Vaststelling van de agenda
6. Vaststelling acta GS 7 oktober 2017
7. Zaken uit acta GS 7 oktober 2017 en onderzoek naar uitvoering genomen besluiten
8. Correspondentie uitgegane stukken
 - 8.1. t/m 8.34 periode 7 oktober 2017 tot 17 maart 2018
9. Correspondentie ingekomen stukken
 - 9.1. Schrijven van ds. H.W. van Egmond en ds. H.G. Gunnink aan DGK en GKN;
 - 9.2. Verslag kerkvisitatie 2016/ 2017 Zwijndrecht (vertrouwelijk)
 - 9.3. Schrijven CFB inzake declaraties commissies en deputaatschappen;
 - 9.4. Schrijven CFB inzake steun aan overkomende predikanten;
 - 9.5. Schrijven CFB inzake steun (vertrouwelijk);
 - 9.6. Verslag gesprek VGKSA (vertrouwelijk);
 - 9.7. Verslag gesprek CanRC (vertrouwelijk);
 - 9.8. Uitnodiging informatie bijeenkomst over jubileum Synode Dordrecht:
 - 9.9. Deputaten buitenlandse kerken, afschrift uitnodiging aan SERK;
 - 9.10. GK Kampen aankondiging schrijven m.b.t. RTS Heidelberg;
 - 9.11. GK Assen Boerakker, voorstel wijziging reglement studiefinanciering
 - 9.12. Schrijven van CFB met jaarverslag 2017 (vertrouwelijk)
Ingekomen na 2 februari 2018:
 - 9.13. GK Ede inzake ontbreken agendapunt
 - 9.14. GK Kampen inzake RTS
 - 9.15. Rapport deputaten begeleiding studenten met bijlage:
 - 9.16. Studiemateriaal Congres Hermeneutiek 19 januari 2018
 - 9.17. Deputaten begeleiding studenten met voorstel stage (vertrouwelijk)
 - 9.18. Deputaten begeleiding studenten stageprogramma (vertrouwelijk)
 - 9.19. Rapport deputaten Buitenlandse kerken
 - 9.20. Aanvulling rapport deputaten Buitenlandse kerken; verslag gesprek GKN&SERK
 - 9.21. Deputaten Ad examina, schrijven inzake verzoek preekconsent (vertrouwelijk) met bijlage
 - 9.22. Schrijven d.d. 8 augustus 2017 met verzoek preekconsent (vertrouwelijk)
 - 9.23. Rapport deputaten Herziene Statenvertaling

- 9.24. Verklaring van synode contracta d.d. 31 januari 2018
- 9.25. Afschrift brief van deputaten Eenheid gereformeerde belijders (vertrouwelijk)
- 9.26. Schrijven van dr. J. Douma
10. Voorstellen en instructies uit de kerken
11. Vragen uit de kerken (kerkelijke rondvraag)
12. Rapporten, commissies, benoemingen
 - 12.1. Deputaten Appelzaken,
 - 12.2. Deputaten Begeleiding studenten,
 - 12.3. Deputaten Ad-examina
 - 12.4. Deputaten Buitenlandse kerken
 - 12.5. Deputaten Commissie Financieel Beheer
 - 12.6. Deputaten Eenheid gereformeerde belijders
 - 12.7. Deputaten Visitatoren
 - 12.8. Deputaten Herziene Staten Vertaling
 - 12.9. Deputaat-scriba
 - 12.10. Synode Contracta
13. Rondvraag naar art 41 KO
14. Persoonlijke rondvraag
15. Aanwijzen samenroepende kerk, vaststellen datum, tijd en plaats volgende synode
16. Censuur naar artikel 48 KO
17. Sluiting

BIJLAGEN B.

Deputaten Buitenlandse kerken

Rapportage aan de generale synode van de Gereformeerde Kerken Nederland op 17 maart 2018

Inhoud:

1. Rapportage van de werkzaamheden	pag. 2
2. Voorstel t.a.v. zusterkerkrelaties met SERK	pag. 4
3. Concept instructie voor ons deputaatschap	pag. 5
4. Voorstel voor zusterkerkrelaties met de FRCA	pag. 6
5. Voorstel over het voorgaan van predikanten uit het buitenland	pag. 7
6. Verslag gesprek met CanRC (in vertrouwelijke Acta)	
7. Verslag gesprek met VGKSA (in vertrouwelijke Acta)	
8. Bijlagen	
1. Uitnodiging conferentie EuCRC	pag. 13
2. Brief aan EPCEW	pag. 16
3. Uitnodiging SERK t.a.v. bijwonen synode	pag. 22
4. Verslag gesprek met SERK 16 februari 2018 (wordt aangevuld)	pag. 23
5. Verslag classisvergadering SERK 5 oktober 2017	pag. 24

Aan: de generale synode van de Gereformeerde Kerken Nederland, bijeen te komen op 17 maart 2018

p/a deputaat-scriba br. J.F. de Leeuw Prinsesselaan
11, Ermelo

Papendrecht, 23 februari 2018

Betreft: rapportage werkzaamheden

Geachte broeders,

Hierbij bieden wij u de rapportage aan van onze werkzaamheden in de afgelopen periode. De generale synode van 7 oktober 2017 heeft ons belast met een aantal opdrachten, waar we in deze rapportage verantwoording van afleggen.

In het kader van de aan ons verstrekte opdrachten hebben we op 16 januari 2018 een bijeenkomst gehad in Ede. Aanwezig waren ds. A. Bas, ds. L. Heres, ds. J.R. Visser en br. J.M. van Wijk. Ds. R. van der Wolf was wegens ziekte verhinderd. Op die vergadering zijn alle taken doorgesproken en afspraken gemaakt over de uitvoering ervan.

Eén van de zaken die besproken zijn, is een uitnodiging voor een conferentie van het EuCRC in Engeland van 15-18 mei 2018 (zie bijlage 1). Het EuCRC is de Europese tak van het ICRC. Deze uitnodiging is binnengekomen via de Evangelical Presbyterian Churches in England en Wales (EPCEW). Omdat wij als deputaten van oordeel zijn dat het goed zou zijn om aansluiting te vinden bij het ICRC, zien we deze conferentie als een goede kans om contacten op te doen. Afsgesproken is dat ds. Heres in principe naar de conferentie zal gaan, mits hij daar de praktische mogelijkheden toe ziet.

Verder is een nieuwe verdeling van contactpersonen voor de bestaande buitenlandse contacten gemaakt. De verdeling van de contactpersonen ziet er nu als volgt uit:

- **voor de Canadian Reformed Churches (CanRC): ds. R. van der Wolf**
- **voor de Free Reformed Churches of Australia (FRCA): dr. A. Bas**
- **voor die Vrye Gereformeerde Kerke in Suid Afrika (VGKSA): ds. J.R. Visser**

Op 16 februari 2018 heeft er in Keulen een gesprek plaatsgevonden met een afvaardiging van de Selbständige Evangelisch Reformierte Kirche (SERK) ter voorbereiding op het verzoek tot het aangaan van zusterkerkrelaties. Dr. A. Bas en br. J.M. van Wijk hebben namens ons deputaatschap dat gesprek gevoerd.

Verder melden we nog dat van de scriba van de eerder genoemde EPCEW een uitnodiging is ontvangen om deel te nemen aan een tweejaarlijkse vergadering op 3 maart 2018 waar afgevaardigden van zusterkerken en 'andere vrienden van het presbyterium' komen. Wij zagen geen mogelijkheid om daarbij aanwezig te zijn, maar hebben hen op hun uitnodiging een brief gestuurd waarin we hen groeten en iets over de GKN vertellen (zie bijlage 2).

De EPCEW aanvaarden de Westminster Confessie als belijdenis (t.w. de Westminster Confession of Faith en de Westminster Larger en Shorter Catechism). Verder houden ze zich aan het Book of Church Order. Het kerkverband herbergt plaatselijke kerken die binnen de grenzen van de belijdenis variëren in visie en stijl in de eredienst. Ze zijn lid van het ICRC. In Nederland hebben ze contacten met de Christelijke Gereformeerde Kerken en (voorlopig nog) met de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt. Vanwege de ontwikkelingen in het laatstgenoemde kerkverband staan die contacten momenteel op losse schroeven.

Tenslotte zijn er in het voorjaar van 2017 gesprekken gevoerd met afgevaardigden van de CanRC, FRCA en VGKSA. Het verslag van het gesprek met de FRCA is op de synode van oktober 2017 behandeld. U vindt, naar aanleiding van die behandeling, in deze rapportage een voorstel om te komen tot zusterkerkrelaties met de FRCA. Maar mutatis mutandis geldt voor de CanRC en de VGKSA hetzelfde als wat voor de FRCA geldt. We geven u in overweging om de voorstellen die betrekking hebben op de FRCA ook toe te passen op de CanRC en de VGKSA. Door een misverstand ontbraken in oktober 2017 de overige twee verslagen bij de stukken. Daarom zijn die verslagen in deze rapportage toegevoegd.

Met broedergroeten, deputaten

Buitenlandse kerken:

A. Bas

L. Heres

J.R. Visser

J.M. van Wijk

R. van der Wolf

De GS van 7 oktober 2017 heeft ons de volgende opdracht gegeven:

2. SERK

- a. *Een gesprek te voeren met vertegenwoordigers van de SERK met als doel te onderzoeken of er voldoende herkenning is om te komen tot erkenning van de SERK als zusterkerken en daarbij ook door te spreken over de visie op kerk en oecumene en*
- b. *op grond daarvan met een voorstel te komen aan de eerstvolgende Generale Synode ten aanzien van de erkenning als zusterkerken en*
- c. *de SERK uit te nodigen met een afvaardiging aanwezig te zijn op de eerst volgende synode*

Ad a)

Het bedoelde gesprek is op 16 februari 2018 gevoerd. Namens ons deputaatschap waren daarbij aanwezig dr. A. Bas en br. J.M. van Wijk (verslag wordt nog aangevuld).

Ad b)

De HERE heeft ons op verschillende manieren in contact gebracht met de SERK. Een klein kerkverband dat in Duitsland echt als gereformeerde kerken wil functioneren. Zij hebben dezelfde Belijdenisgeschriften als de GKN. We delen ook samen dezelfde kerkorde. In de contacten is duidelijk geworden dat de SERK echt volgens het Woord van God wil leven. Zij willen daarom ook geen zusterkerkrelatie met de GKV aangaan. Zij nemen afstand van de zogenaamde nieuwe hermeneutiek.

Op grond van gesprekken in 2017 en een officieel bezoek van onze deputaten aan hun eerste classisvergadering op 5 maart 2017 en een bezoek van een officiële afvaardiging van onze deputaten begin 2018 jaar komen wij met het voorstel om de SERK te vragen met ons een zusterkerkrelatie aan te gaan, waarbij we elkaar kunnen helpen.

De verslagen van deze officiële bezoeken vind u als bijlage bij dit voorstel

Deputaten stellen met blijdschap en dankbaarheid aan de HERE voor:

1. Een zusterkerkrelatie aan te gaan met de SERK.
2. Om in onderling overleg met de SERK verder te beschrijven hoe we elkaar tot een hand en een voet kunnen zijn.

Ad c)

De uitnodiging is verstuurd (zie bijlage 3).

Bijlagen:

- bijlage 3: Uitnodiging SERK t.a.v. bijwonen synode
- bijlage 4: Gespreksverslag gesprek met SERK 16 februari 2018 (nog aan te vullen)
- bijlage 5: Verslag classisvergadering SERK 5 oktober 2017

De GS van 7 oktober 2017 heeft ons de volgende opdracht gegeven:

3. Concept instructie

Een concept instructie op te stellen voor deputaten Buitenlandse kerken en deze voor besluitvorming aan de eerstvolgende synode voor te leggen.

Wij stellen u voor om het volgende besluit te nemen:

De Generale Synode stelt de volgende instructie voor het deputaatschap Buitenlandse kerken vast:

Instructie deputaten contact buitenlandse kerken

1. Contact onderhouden met de kerken in het buitenland, die met de Gereformeerde Kerken Nederland een zusterkerkrelatie hebben:
Zorgdragen dat de acta van de synode aan de zusterkerk gestuurd worden. Van de ontwikkelingen in deze kerken verslag doen.
2. Contact onderhouden met de kerken waarmee we op weg willen naar de zusterkerkrelatie:
 - Free Reformed Churches of Australie
 - Canadian Reformed Churches
 - Die Vrye Gereformeerde kerken van Suid-Afrika Van de ontwikkelingen in deze kerken verslag doen.
3. Open staan voor contact met kerken van gereformeerde belijdenis die contact zoeken. Het gaat er daarbij niet om dat wij over de hele wereld naar contacten gaan zoeken. Van belang is dat het om echt gereformeerde kerken gaat. Een andere overweging om eventueel tot een zusterkerkrelatie te komen is of we echt iets voor elkaar kunnen betekenen. Verslag doen van de contacten die er geweest zijn.
4. Contact zoeken met kerken van gereformeerde belijdenis waarbij duidelijk is dat we elkaar kunnen dienen op bepaalde terreinen van het kerkelijke leven. Verslag doen van de contacten die er geweest zijn.
5. Advies geven als broeders of zusters voor een langere tijd naar het buitenland gaan over kerken die in die landen bestaan.

De GS van 7 oktober 2017 heeft ons de volgende opdracht gegeven:

4. Zusterkerkrelatie FRCA

De kerken de volgende synode te dienen met een voorstel voor een verzoek tot het aangaan van een zusterkerk relatie met de FRCA.

Geachte broeders,

Tijdens uw laatstgehouden zitting van de Synode in 2017 hebt u kennisgenomen van het gesprek tussen deputaten buitenlandse kerken en de Free Reformed Church of Australia (FRCA). In dit gesprek kwam o.a. de vraag naar voren hoe de GKN denkt over zusterkerk relaties. In vorige gesprekken was deze vraag in die zin prematuur, daar de FRCA (toen nog) banden onderhielden met de GKv. Inmiddels is deze situatie veranderd door de uitspraken over “de vrouw in het ambt” tijdens de laatstgehouden synode van de GKv.

Deputaten buitenlandse kerken hebben dit onderwerp besproken op hun vergadering van 16 januari en willen u voorstellen om formele banden aan te gaan in de vorm van een zusterkerk relatie met de FRCA. Dit zal (om de woorden van ds. Hoogendoorn aan te halen) in de lijn van het voortzetten van de katholiek gereformeerde lijn logisch zijn.

Juist vanwege de goede banden uit het verleden, onze gezamenlijke basis op grond van woord en belijdenis en van beide zijden een behoefte aan geestelijke ondersteuning, welke vooral voor ons (GKN) kleine kerkverband wenselijk is.

Praktische voordelen, als het gebruik kunnen maken van elkaars theologische kennis (b.v. preken en studiemateriaal), de mogelijkheid om predikanten over en weer de mogelijkheid te bieden om voor te gaan en gemeenteleden die op bezoek in Nederland of Australië een “vast” adres bieden om erediensten bij te wonen.

De formele banden hoeven voor ons niet te betekenen dat we eens per drie jaar bezoek ontvangen of op bezoek gaan. Regelmatige gesprekken tussen deputaten en predikanten onderling kunnen ook via moderne middelen als Skype plaatsvinden om zodoende de kosten te beperken.

Wij wensen u een goede en gezegende synode toe.

deputaten Buitenlandse kerken

De GS van 7 oktober 2017 heeft ons de volgende opdracht gegeven:

5. Voorgaan buitenlandse predikanten

De kerken de volgende synode te dienen met een voorstel hoe te handelen wanneer een gereformeerde predikant uit het buitenland bij ons is en wel zou willen voorgaan in onze kerkdiensten. Of omgekeerd wanneer een van onze predikanten in het buitenland is en gevraagd wordt daar voor te gaan. En dat in de situatie dat er (nog) geen sprake is van een zusterkerkrelatie.

Als deputaten Buitenlandse kerken hebben we de laatste jaren gesprekken met de Free Reformed Churches of Australië, de Canadian Reformed Churches en die Vrye Gereformeerde kerke in ZuidAfrika.

Dit zijn de zusterkerken die na de vrijmaking ontstaan zijn. Op deze synode ligt er een voorstel om een zusterkerkrelatie met de kerken in Australië aan te gaan. De verslagen over de gesprekken en ontwikkelingen in de Canadian Reformed Churches en de Vrye Gereformeerde kerke in Zuid-Afrika waren op de vorige synode nog niet beschikbaar. Ook deze gesprekken zijn als positief ervaren. De besluiten van de Vrye Gereformeerde kerke van Zuid-Afrika in augustus 2017 maken duidelijk dat ze ten aanzien van de verhouding tot de GKV in Nederland dezelfde weg gaan als de Free Reformed Churches of Australie en de Canadian Reformed Churches. Wij willen dan ook met deze kerken op weg naar een zusterkerkrelatie. We zien duidelijk dat we in de eenheid van het ware geloof met deze kerken staan.

Juist met het oog daarop zou het goed zijn om samen een regeling te maken ten aanzien van het voorgaan van predikanten uit deze kerken in onze kerken. Ook een regeling voor onze predikanten als zij gevraagd worden in Australië, Canada of Zuid-Afrika voor te gaan. Tot nu toe waren het de plaatselijke kerken in ons kerkverband die daarin een eigen beslissing namen.

Wij stellen voor dat op weg naar een volledige zusterkerkrelatie:

- 1. predikanten uit de drie eerder genoemde kerkverbanden door onze kerkenraden uitgenodigd kunnen worden om voor te gaan in de Gereformeerde Kerken Nederland.**
- 2. predikanten in het verband van de Gereformeerde Kerken Nederland gerechtigd zijn om voor te gaan in de drie eerder genoemde kerken.**
- 3. predikanten van iedere buitenlandse kerk waarmee contacten zijn, gericht op het aangaan van een zusterkerkrelatie, uitgenodigd kunnen worden om voor te gaan in de Gereformeerde Kerken Nederland.**
- 4. predikanten van andere buitenlandse kerken uitgenodigd kunnen worden om voor te gaan in de Gereformeerde Kerken Nederland na een positief besluit van de plaatselijke kerkenraad na advies ingewonnen te hebben van deputaten Buitenlandse kerken.**

Bijlage 1 Uitnodiging conferentie EuCRC

EUROPEAN CONFERENCE OF REFORMED CHURCHES

15 – 18 May 2018

Yarnfield Park, Stone, Staffordshire

‘Caring for the Church of God’

www.eucrc.org

From the committees for ecumenical relations of the:

- Evangelical Presbyterian Church in England and Wales

Dear brothers in Christ,

As one one of the eight European members of the International Conference of Reformed Churches it is our privilege to invite you to attend the seventh European Conference of Reformed Churches (EuCRC), due to be held in Yarnfield Park, Staffordshire, England, **May 15 - 18, 2018**.

At our last conference the theme was ‘Theology and Practice of the sacraments as a Means of Grace’. This time we want to focus on the theme of ‘Caring for the Church of God’ In a world characterised by much suffering and indifference, the Church of Jesus Christ is to show to the world the caring heart of a gracious and loving Saviour as its members live together under the loving authority of their Lord. We will be considering the care of pastors and of members, together with the place of church discipline and the ministry of deacons. Through prayerful listening to God and each other we hope to strengthen our unity and fellowship in Christ to the glory of God.

Four speakers will present papers on aspects of this theme:

1. Dr José de Segovia (IRE) – ‘Caring for God’s Flock’
2. Rev Andrew Lucas (EPCI) – ‘Caring for the Pastors’
3. Rev William Macleod (FCSC) – ‘Pastoral Care and Church Discipline’
4. Rev G Drayer (CGK) – ‘The Office of Deacon’

Presentations and workshops will be organised on relevant themes.

We look forward to meeting with you, encouraging one another, experiencing our fellowship and unity, while also praying for the world which is in need of knowing Christ as the Saviour.

The conference will be held at:

Yarnfield Park Training and Conference Centre,
Yarnfield, Stone, Staffordshire, ST15 0NL, United
Kingdom T: 01785 762900 www.yarnfieldpark.co.uk

It is easy to travel by train from Birmingham airport to Stone, Staffordshire. From there transportation to the conference centre will be arranged. The detailed programme of the conference will be sent to you later.

Registration

You can register by using the registration form on the website of the EuCRC (www.eucrc.org) until **17 March 2018**. **It would be most helpful for the committee if registrations are made before 1 March.**

If you want to correspond with the organizing committee of the EuCRC, please contact the chairman Prof David McKay (wdjmckay@aol.com)

Payment

The price is set at £280/€316 for attending the whole conference. **You can pay in sterling or in euros.** Those paying in sterling please use the EPCEW account; those paying in euros please use the BBK account. Registration will only become valid after receiving the total costs on:

Bank name: Lloyds Bank

Account name: EPCEW

Sort code: 30-13-55

Account number:

031046491 or

Bank account number: 10.84.32.556

Name bank account : Ger. Kerk in Ned/Dep BBK

Address: P.O. Box 499, 8000 AL Zwolle, The Netherlands

BIC-code of the Rabobank: RABONL2U

IBAN: NL44 RABO 0108 4325 56

Please add to your money transfer: **EuCRC 2018 and number and names of**

attendants Yours in Christ,

The Convening Committee,
Prof. David McKay (chairman)

Rev. Andrew Lucas

Rev. David Miller

Rev Laurens Den Butter

Rev. Peter Naylor (secretary)

Bijlage 2 Brief aan EPCEW

Gereformeerde Kerken Nederland (GKN)
deputaten buitenlandse kerken

Evangelical Presbyterian Church in England and Wales, forgathered at Chelmsford c/o
Presbytery Clerk dr. F. Drijfhout
63 Larchwood
Keele
Newcastle-under-Lyme
ST5 5BB
E-mail: f.drijfhout12@gmail.com

Papendrecht, February 3th 2018

Subject: greetings and introduction

Esteemed brothers in the Lord Jesus Christ,

On January 24th we received your invitation to join your biennial meeting. It would have been our joy to be present with you today, but unfortunately we were not able to arrange betimes a visit to the United Kingdom. So we are grateful to make use of the possibility to send you this letter.

In the name of our Lord Jesus Christ we greet you and wish you His blessings. It's our prayer that He will watch over your churches, being your everlasting Guide and Keeper. We also wish you a blessed and constructive meeting today.

It's the first time for us being introduced to each other. So it may be appropriate to tell you shortly about our church federation. For more detailed information, a concise presentation is attached to this letter.

The Reformed Churches Netherlands (GKN) stand in the line of the Reformation and wish to maintain the authority of the Holy Scripture in doctrine and life. Their norm is what God's infallible Word says about the life of the church and its members, about salvation by grace alone and on the basis of Christ's atoning work, about the renewing work of the Holy Spirit in the obedient following of Christ and a reverent life in God's Kingdom. Thus they receive the Confessions, the Three Forms of Unity (the Belgic Confession, the Heidelberg Catechism, and the Canons of Dort), and comply with the Reformed Church Order.

There are seven churches with six satellite places of worship. The federation between these churches is given shape in accepting one another's ministers in the pulpits, recognizing each other's discipline, opening the communion table for each other's members and meeting in the broader assemblies.

The confederation began in 2009. Most of the church members came from the Reformed Churches (liberated) (GKv). They separated from the GKv because they reject the increasing higher criticism of Scripture and the irreverent and non-committal attitude toward God's Word in the GKv. This letting go of the authority of Scripture in the GKv is the main complaint.

The future of the church is safe in the hands of our Lord. In the Netherlands, the churches and its members grow ever more isolated. To be a church in the Netherlands and to be a Christian in an environment that is predominantly hostile to Christ requires careful listening to the Word of the Lord, prayer, and continual dialogue and meditation. The churches wish to keep God's Word pure and reflect together about the instruction of the youth of the church. They understand as their calling to live, witness, and carry out the good news in their own neighborhood, as well as calling people to repentance and return to God's Word alone. Christ commands us not to remain on our own, but to bow under his yoke, to maintain the unity of the church in brotherly love, and thus to be a light together in the world.

In all this the GKN know themselves to be dependent of the Lord Jesus Christ, who gathers, protects, and sustains his church by his Spirit and Word in the unity of true faith. He does so worldwide, throughout all of history, in every place where he establishes his church, until he returns from heaven. We cry out for the fulfillment of his own promise: Come, Lord Jesus! (Rev. 22:20)

We have sensed that the EPCEW endorse the same basis of belief and future hope. Your churches find themselves presumably in comparable circumstances. That's why we are willing to be in contact with you. May the Lord give that our contacts will increase and intensify. With fraternal greetings, deputaten buitenlandse kerken of the Gereformeerde Kerken Nederland

rev. A. Bas

rev. L. Heres (e-mail: dominee@gkzwijndrecht-eo.nl)

rev. J.R. Visser br. J.M. van Wijk rev. R. van der Wolf

<http://www.gereformeerdekerkennederland.nl>

Attachment: GKN concise presentation

taken from the ACTA Synode oktober 2016 (also available on www.gereformeerdekerkennederland.nl)
translation: Arjen Vreugdenhil footnotes reflecting recent
developments: Jaap Vreugdenhil

Concise Presentation

The Reformed Churches Netherlands (GKN) is the name of the denomination that saw the light on November 26, 2009.

These churches acknowledge the Holy Scriptures as the Word of God and want to live according to it. Thus they receive the Confessions, the Three Forms of Unity (the Belgic Confession, the Heidelberg Catechism, and the Canons of Dort), and comply with the Reformed Church Order (edition of the General Synod of Groningen-South, 1978).

In doing so they adhere to the confessions that the Reformed churches in our country always wished to maintain via the Secession from the Dutch National Church (Hervormde Kerk) in 1834, the Doleance of 1886, the Union of 1892, and the Liberation of 1944.

The federation between these churches is given shape in accepting one another's ministers in the pulpits, recognizing each other's discipline, opening the communion table for each other's members according to Church Order, art. 60, and meeting in the broader assemblies.

Churches

The churches that belong to the GKN federation are:

- the Reformed Church of Assen-Boerakker, with satellite places of worship in Assen and in Boerakker;
- the Reformed Church of Dalfsen;
- the Reformed Church of Ede and environs, with a satellite place of worship in Amersfoort;
- the Reformed Church of Hardenberg, with a satellite place of worship in Borne for the municipality of Twente;
- the Reformed Church of Kampen (Ichthus);
- the Reformed Church of Zwijndrecht and environs, with a satellite place of worship in Goes (Vliedberg Congregation);
- the Reformed Church of Zwolle and environs, with a satellite place of worship in Gorsseel¹.

Offices

In these churches, four² ministers are in active office: Rev. L. Heres in Zwijndrecht, Rev. E. Hoogendoorn in Kampen, Rev. J.R. Visser in Zwolle, and Rev. R. Van der Wolf in Hardenberg. Prof. Dr. J. Douma is emeritus minister.

The central task of the ministers is the proclamation of the Word of God.

This proclamation is Scriptural, redemptive-historical, and Christocentric, and demands faith and repentance. Exegesis has priority in the preparation by the ministers. In the proclamation, the church is addressed as the covenant community of the Lord Jesus Christ, however without covenant automatism. Both the promises of the gospel and the demand of the covenant is preached to the believers. This includes the call and admonition to receive those promises with a true faith, and a warning against negligence. We speak in a normative way about our life as a covenant community in today's world, without allowing experience or the concrete situation to determine how Scripture is understood or interpreted.

Beside the preaching, catechism and further equipping of congregants is a priority for the ministers. In all churches, the elders and deacons serve to equip the congregants for service and to edify the body of Christ.

Church services

The centerpiece of the church services is the proclamation of the gospel, among praise, thanksgiving, and supplication.

The services are conducted according to the order of Middelburg, 1933, or Kampen, 1975. The churches use the Bible translation from the Dutch Bible Society (1951).

The reading of the Decalogue has a fixed place in the morning services. In the afternoon service the Christian faith is professed by means of the Apostle's Creed or the Nicene Creed. Sometimes the creed is sung by the congregation. As a rule, once every Sunday an exposition of the doctrine of God's Word is given as summarized in the Heidelberg Catechism.

The churches utilize the Reformed Churchbook (1984/5). This contains the 150 versified Psalms and 41 hymns, the confessions, the two orders of worship mentioned above, and the liturgical forms.

In the absence of a minister, a sermon is read, or an audiovisual recording of a service elsewhere is used.

¹ D.V. in June 2017 also in Harderwijk

² Currently only three: Rev. Hoogendoorn retired October 2016.

Church life

The church members take care of each other as fellow believers. This is not always easy, because most churches are regional churches. After the services there often is coffee, and members gather outside the building for fellowship.

There is an annual national day of meeting. Its focus is on equipping the saints and fellowship. Together we reflect on what it means to be church in this age, often in lonely places, and how that should be shaped. The federation also has activities for the youth. Equipping and informing happens, among other things, in church bulletins and through the monthly magazine *Weerklank*. Moreover, there are lectures for young and old within the GKN and for concerned members in the GKv and possibly other denominations.

Ecclesiastical assemblies

The federation has a small number of churches. Therefore, the GKN currently have only two ecclesiastical bodies: the consistories and the general synod. As long as there are no classes or regional synods, all of the responsibilities stipulated in the Church Order for the classis, the regional synod, and the national synod, are assigned to the national synod.

The national synod is typically held twice each year. Every church delegates two men to the synod. The churches instruct and authorize their delegates to act and deliberate according to the Word of God, in dependence of the Three Forms of Unity, and in compliance with the adopted Church Order. The churches, according to Article 31 of the Church Order, receive as binding the decisions made with a majority vote.

Committee and deputies

Per instruction of the synod there is a number of active committees/deputies. This includes:

- deputies for the guidance of theological students
- deputies for exams
- deputies for church visitation
- deputies for churches abroad
- deputies for appeals
- deputies for the committee of financial management ☞ a deputy clerk

The deputies for the guidance of theological students has been appointed because the churches do not have their own seminary. Students can enroll at a seminary in the Netherlands or abroad, under the oversight of a deputy mentor.

The denomination is not yet ready for direct activities in the area of missions.

Development

The denomination began in 2009. Most of the church members came from the Reformed Churches (liberated) (GKv). They separated from the GKv because they reject the increasing higher criticism of Scripture and the irreverent and non-committal attitude toward God's Word in the GKv. This letting go of the authority of Scripture in the GKv is the main complaint.

There is slow and consistent growth of the membership; this was the case again after the GKv synod of 2014-2015, which dealt with the question of women as officebearers in a way that does not justice to the Scriptures.

Relation with the GKv

The churches are deeply concerned about the direction of the GKv, away from the Reformed doctrine and church government. There are no official contacts with these churches. However, there are informal contacts with concerned members as well as ministers. In the GKv there is room for a method of exegesis which is not guided by Scripture itself but rather by the context of the reader or hearer, and the experience of people. Human words are mixed with God's words. This has severe consequences for

the authority of Scripture, preaching, the nature of the church, Sunday observance, the content of worship services, baptism and communion, discipline, the significance of the law, homosexual marriage; in short, for the entire teaching of Scripture and for life according to this doctrine. Therefore, many could no longer be at home and, often after repeatedly calling for return and with sorrow, felt compelled to say farewell to the GKv. Without a change in the GKv there is no longer room for return.

Contacts with the Restored Reformed Churches

At local level there have been talks with the churches of the denomination The Reformed Churches (DGK), which also came out of the GKv. The General Synod of the DGK in Groningen 2014-2015 decided to instruct deputies to make contact with the assembly of the GKN. On September 26, 2015, the assembly of the GKN unanimously decided to enter into an initial conversation with the DGK. On March 12, 2016, the outcome of this conversation was discussed in at the GKN synod, and the national synod of the DGK has been asked to review the instructions to their deputies in a way to allow for an open conversation between both denominations³.

Contacts with churches abroad

There are regular conversations with delegates from Reformed churches in Australia, Canada, and South Africa. These churches have clearly expressed their concerns about the developments in the GKv. The churches in Australia severed their sister relations with the GKv for this reason. The GKN have asked the Reformed Churches in South Africa (VGKSA) for closer contact. The synod of the Canadian Reformed Churches (CanRC) decided to continue contact with the GKN.

Contacts with other churches

The GKN have a heartfelt desire to seek ecclesiastical fellowship with all who wish to live on the basis of God's Word and the Reformed Confession, and according to Reformed church polity. Therefore we follow closely the developments in the Free Reformed Churches (CGK), in the Netherlands Reformed Churches (GG), and in the Restored National Church (HHK). There are no formal relations. The churches pray regularly that the Lord may give ecclesiastical unity of all his children in obedience to his Word, and that he may give grace and wisdom to this end.

Future

The churches stand in the line of the Reformation and wish to maintain the authority of the Holy Scripture in doctrine and life. Their norm is what God's infallible Word says about the life of the church and its members, about salvation by grace alone and on the basis of Christ's atoning work, about the renewing work of the Holy Spirit in the obedient following of Christ and a reverent life in God's Kingdom. The future of the church is safe in the hands of our Lord. In the Netherlands, the churches and its members grow ever more isolated. To be a church in the Netherlands and to be a Christian in an environment that is predominantly hostile to Christ requires careful listening to the Word of the Lord, prayer, and continual dialogue and meditation. The churches wish to keep God's Word pure and reflect together about the instruction of the youth of the church. They understand as their calling to live, witness, and carry out the good news in their own neighborhood, as well as calling people to repentance and return to God's Word alone. Christ commands us not to remain on our own, but to bow under his yoke, to maintain the unity of the church in brotherly love, and thus to be a light together in the world. In all this the GKN know themselves to be dependent of the Lord Jesus Christ, who gathers, protects, and sustains his church by his Spirit and Word in the unity of true faith. He does so worldwide, throughout all of history, in every place where he establishes his church, until he returns from heaven. We cry out for the fulfillment of his own promise: Come, Lord Jesus! (Rev. 22:20)

³ Synod of April 2017 agreed to continue the conversation, with Scripture and the Three Forms of Unity as a basis.

Information

More information can be found on the website of the GKN, from where the websites of the local churches may also be accessed: <http://www.gereformeerdekerkennederland.nl/>

Bijlage 3 Uitnodiging SERK t.a.v. bijwonen synode

Gereformeerde Kerken Nederland (GKN)
deputaten buitenlandse kerken

Selbständige Evangelisch-Reformierte Kirche Deutschland c/o
rev. Victor E. d'Assonville and rev. Sebastian Heck

Ede, January 16th 2018

Subject: invitation to our synod

Esteemed brothers in the Lord Jesus Christ,

We wish you the blessings of our heavenly Father. In His name we greet you and pray that He will watch over you and continue to be your Guide and Keeper.

On behalf of our synod (October 7th 2017) we thank you sincerely for your invitation to the first *Classis* of the SERK. From the Gereformeerde Kerken Nederland rev. René van der Wolf and br. Jan van Wijk have been visiting your classis. They have reported their visit with great thankfulness and with esteem for the way you perform your service in the situation in Germany with little human strength.

We are very pleased that the synod ordered us to invite you to our next synod at March 17th 2018. It would be heart strengthening if we could welcome representatives of the SERK to be present with us that day. One of the key items on the agenda will be the relationship between GKN en SERK. Like you, it is our desire to express the unity in faith by entering into more formal relations. If you wish we are glad to make space for you to speak a word of greeting and encouragement.

The synod for which we warmly invite you will take place on:

March 17th, 2018 from 10 a.m.
until approx. 4 p.m.
Hoofdweg 70
9362 RB Boerakker, the Netherlands

Looking forward to your response,
With fraternal greetings, deputaten buitenlandse kerken of the

Gereformeerde Kerken Nederland

*rev. André Bas rev.
Lourens Heres rev.
Rob Visser br. Jan
van Wijk rev. René
van der Wolf*

Bijlage 4 Gespreksverslag SERK 16 februari 2018

Broeders,

Op 16 februari hebben ds. A Bas en br. J.M. van Wijk een gesprek gehad met de afgevaardigden van de SERK.

Hierbij waren aanwezig:

ds. Sebastian Heck

ds. Victor E. d'Assonville

br. Matthias Linderkamp

br. Raphael Schuster

Voor ds. Bas was dit de eerste keer dat hij de broeders ontmoette en we mochten het ervaren als een "warme" ervaring van broederbanden.

Nadat de status en achtergrond van de SERK besproken was, hebben we op een paar punten specifiek doorgepraat, waaronder:

1. De wens van de SERK en de eerste pogingen (sinds december 2017) om 2 erediensten per zondag te beleggen.
2. Het gebruik van het "Jorissen" psalmboek
3. Het verschil in achtergrond van GKN (bestaande kerk) en de SERK (met veel focus op evangelisatie)
4. Vragen van SERK over het verbond (incl. kinderdoop)
5. Vragen van SERK over gebruik art 36 DKO (lange vs. korte versie)
6. Vragen van SERK over onze gesprekken met de DGK

Na het gesprek tijdens onze reis naar huis, konden we beiden concluderen, dat we op theologisch vlak op een lijn zitten en veel voor elkaar kunnen betekenen.

Aansluitend bij de vorige gesprekken tussen GKN en SERK in 2017 bevestigen wij hiermee dat:

De SERK staat op Schrift en belijdenis.

De belijdenis geschriften zijn dezelfde als die in ons kerkboek staan.

De Heidelberger Katechismus, het Niederländisches Glaubenskenntnis en de Dordrechter Lehrregel. Ze hebben hun kerkelijk leven gevormd naar de Kerkorde zoals wij die ook hebben.

Wij onderschrijven hiermee de vraag tot het aangaan van zusterkerk relaties (geschwisterliche Kirchenbeziehungen)

Bijlage 5 Verslag classisvergadering SERK 5 oktober 2017**RAPPORT DEPUTATEN BUITENLAND SERK**

Op uitnodiging van de SERK hebben ds. Van der Wolf en br. Van Wijk namens deputaten Buitenlandse kerken op 5 oktober 2017 de vergadering van de SERK als waarnemer bijgewoond. Het was de eerste officiële classisvergadering van deze twee kerken van het kerkverband. De classis werd daar, zeg maar, geïnstitueerd. Dat gebeurde met name door staande instemming te betuigen met de belijdenis. Deze belijdenis werd uitgesproken in het Engels, Duits en Zuid-Afrikaans. Ds. Van der Rhee was namens de CGK aanwezig en ds. Van Alten namens de gereformeerde kerken in de Oekraïne. Zij hadden een uitnodiging ontvangen. De SERK staat op Schrift en belijdenis. De belijdenis geschriften zijn dezelfde als die in ons kerkboek staan. De Heidelberger Katechismus, de Niederländisches Glaubenkenntnisch en de Dordrechter Lehrregel. Ze hebben hun kerkelijk leven gevormd naar de Kerkorde zoals wij die ook hebben. Het is – net als wij - een zelfstandig kerkverband(je) in een omgeving die nog veel meer verval laat zien dan wij hier in Nederland meemaken. Wij hebben nog rijke contacten met CGK collega's met Gereformeerde Bonders en met andere orthodoxen waar we wij ook goed en collegiaal als predikanten mee om gaan. Dat hebben zij daar allemaal niet. Hier en daar zijn wat orthodox gezinde predikanten, maar dat is heel beperkt.

De sfeer en orde in deze eerste classisvergadering was heel goed en correct. Eerst werd een uitleg gegeven over de eigen ontstaansgeschiedenis. Daarna kregen de genodigden de gelegenheid om het woord te voeren, waar allen in het Duits of in het Engels gebruik van maakten. Het was een goede gereformeerde vergadering. We mogen zeggen dat we in de SERK, volgens ons, te maken hebben met gereformeerde kerken die eigentijds in Duitsland kerk willen zijn en zendingsarbeid verrichten onder een hoge druk. We mogen de Here danken dat we over de grens zulke broeders mogen hebben die op zo'n manier staan voor het evangelie van Jezus Christus. Zij hebben het moeilijk. Maar dat zie je niet aan ze. Er is een geweldig enthousiasme. Een blijmoedigheid en vrijgevigheid in de Here. Het is bemoedigend. Voor ons als kerken is het zaak, in een tijd dat gevestigde kerken afbrokkelen en kleine kerkverbanden haast normaal worden, om die contacten zeker binnen Europa met Duitsland te blijven onderhouden. Persoonlijk zien we daar roeping in. De Here geeft dat nog. Het zijn onze burenen. Als je dan ziet wat daar nog aan gereformeerde overtuiging is overgebleven dan moet je aan de ene kant huilen en aan de andere kant blij zijn van verwondering dat de Here dat in zijn genade allemaal nog geeft. Daarnaast is er nog de opleiding (RTS) die langzaam toegroeit naar een curatorium binnen de kerken van de SERK. Het zal op den duur een kerkelijke opleiding worden, geborgd door een curatorium vanuit de kerken. In de overgangsfase zal ook een lid van ons in het bestuur zitting nemen.

De broeders van de SERK laten u van harte groeten en zien er naar uit elkaar te mogen ontmoeten. Graag waren ze uitgenodigd geweest. Wij hadden dat niet gedaan, zij wel. We kunnen de tijd tot de volgende vergadering goed gebruiken om na te denken of wij deze broeders gastvrijheid zullen verlenen en in ons midden toelaten. Van hen gaat er een duidelijk signaal uit: wij willen met u optrekken.

J. van Wijk

R. van der Wolf

BIJLAGEN C1.

Studiemateriaal hermeneutiek

EN-SCRIPTO-LOGIE

Vlak voor de zomer van 2017 verscheen een nieuw boek, getiteld “Gereformeerde Hermeneutiek vandaag”. Het is een bundel waarin verschillende scribenten een bijdrage leveren vanuit hun eigen vakgebied. Onder redactie van prof. dr. A. de Bruijne en dr. H. Burger schrijven docenten over hun hermeneutische uitgangspunten. Alle leermeesters zijn verbonden aan de Theologische Universiteit in Kampen. Het boek probeert inzicht in te geven in de motieven en overtuigingen, van waaruit in Kampen les wordt gegeven. Tegelijkertijd laat het zien, waar “Kampen” vandaag theologisch wil staan. Dat laatste is wel gelukt, denk ik. De bundel is weinig terughoudend, waar het gaat om de zogenaamde nieuwe benadering van de hermeneutiek. De schrijvers laten zonder omwegen zien, hoe deze nieuwe benadering hun overtuiging en lespraktijk inspireert. Een woord als heilsgeschiedenis maakt daarom zonder uitzondering plaats voor het nieuwe begrip “theodrama” waarin de Heilige Drie-eenheid steeds wordt omschreven als de “Drievuldigheid”. Over de samenhang tussen die beide uitdrukkingen (theodrama en drievuldigheid) hoop ik een andere keer te schrijven. In deze bijdrage wil ik proberen iets duidelijk te maken van de denklijnen die in het boek naar voren komen. Het werpt inderdaad licht op tal van zaken. Niet het minst ook op het laatst genomen besluit om alle ambten voor de zusters open te stellen. Er is veel verwarring (ook in de GKV zelf) over de vraag hoe dit heeft kunnen gebeuren. Het nu te bespreken bundeltje bijdragen licht niet alleen een tip, maar meteen de hele sluier op. Ik hoop dat te laten zien.

Theodrama

Eén van de meest opvallende uitdrukkingen in het boek is die van het “Theodrama”. Ik ga maar voorbij aan vragen waar dit woord vandaan komt en wie het waarom is gaan gebruiken. Dan komen we namelijk op terreinen van taalfilosofie en existentialistische filosofie en theologie terecht⁴. Het is de bedoeling dat de gemiddelde lezer het kan blijven begrijpen. Daarom richt ik mij alleen op een weergave van wat er met “Theodrama” bedoeld wordt. Om daar vervolgens natuurlijk wel een beoordeling van te geven.

Met “Theodrama” wordt eigenlijk hetzelfde bedoeld als wat u en ik op catechisatie ooit geleerd hebben als “de heilsgeschiedenis”. Het is de geschiedenis die zich onder Gods voorzienigheid en almacht voortbeweegt naar het door God gestelde doel. De geschiedenis die begint bij de schepping en die eindigt bij de wederkomst en de herschepping van hemel en aarde. Die geschiedenis wil men dus tegenwoordig als een “Theodrama” benoemen. Nu weet iedereen wat een drama is. Het is een literair genre. Een bepaalde manier om ergens uitdrukking aan te geven. Een verhaal waarin meerdere personen een rol spelen. Het thema is vaak gebaseerd op een emotie. Dat kan een blijde emotie zijn, maar ook een heel verdrietige. En zo bekijken Kamper theologen dus de geschiedenis: als een verhaal waarin meerdere personen een rol spelen. Ze maken van alles mee. Blijde dingen. Maar ook verdrietige dingen. Vroeger noemden we dat gewoon de geschiedenis, waarin personen als Willem van Oranje een rol hebben gespeeld. Tegenwoordig heet dat kennelijk drama. Dat komt, omdat men niet alleen maar oog wil hebben voor de tijd of de personen, maar vooral op wat die personen in hun tijd en omstandigheden hebben laten zien. Wat ze ons mee willen geven. Zoals Willem van Oranje ons respect voor de godsdienstvrijheid heeft mee willen geven, bijvoorbeeld. Het gaat niet alleen om kennis van namen en jaartallen. Het gaat vooral om kennis van wat er is overgedragen. Vandaar het woord “drama”. De geschiedenis vertelt namelijk een verhaal. En de personen in dat verhaal vervullen allemaal

⁴ Het gaat onder meer om auteurs als Richard R. Osmer, Paul Tillich, Paul Ricoeur, Hans-Georg Gadamer, Ludwig Wittgenstein, Martin Heidegger, Hans Urs von Balthasar, Jacques Derrida, Kevin J. Vanhoozer, e.a.

hun eigen rol en hebben hun eigen bijdrage. Willem van Oranje in zijn tijd. Michiel de Ruijter een eeuw later. En Mark Rutte vandaag. Het is als een toneelstuk, een theaterstuk dat van het ene bedrijf naar het andere gaat. Waarin de ene act wordt opgevolgd door de andere. Waarin de spelers allemaal hun eigen rol vervullen. Afhankelijk van de vraag in welk bedrijf, in welke act ze optreden. Om tenslotte het doek te laten vallen.

Goed, dat is de uitleg van het laatste deel van het woord “theodrama”. Het eerste deel kan ook iedereen wel begrijpen. Want terwijl het Griekse woord drama “handeling” betekent, is het Griekse woord “theos” zoals we allemaal weten “God”. Je zou kunnen zeggen: de geschiedenis is het toneel, of het theater van Gods handelen met de mens. Je ziet in de geschiedenis hoe God Abraham roept en hoe Hij later een heel volk aan Zich bindt. Al die personen spelen hun rol in hun eigen tijd, op hun eigen plek en onder hun eigen omstandigheden. Ze treden bovendien op, op het moment dat God Zijn volgende “bedrijf” wil inzetten. Want het “script” van het drama is door God geschreven. In het script is alles beschreven wat er te zien en te horen is. Er moet een verhaallijn zijn en het moet ergens naartoe brengen. Daarover gaat God. Maar daar is niet alles mee gezegd.

Spelers

In het drama, het stuk zelf, spelen namelijk de spelers hun eigen rol. Natuurlijk moeten ze de verhaallijn respecteren en zich ervan bewust zijn in welk bedrijf, welke act ze moeten optreden. Wanneer in een bepaald bedrijf een huwelijk wordt gesloten bijvoorbeeld, kunnen spelers in een later bedrijf niet doen alsof dat huwelijk er nog moet komen. Ze zijn op een bepaalde manier gebonden aan de verhaallijn, het script. Maar voor het overige hebben ze binnen het bedrijf waarin ze optreden hun eigen interpretatie. Ze hebben hun eigen kijk en visie op het verhaal, de plek waar ze optreden en de manier waarop ze hun rol vervullen.

We noemden dat vroeger de spanning tussen de menselijke verantwoordelijkheid en de Goddelijke soevereiniteit. God bepaalt. Maar de mensen zijn geen “stokken en blokken”. Er is geen dode, maar een levendige omgang tussen de HERE en zijn schepping en schepselen. Wie goed oplet, bouwt verder op wat inmiddels al geweest is. Hij sluit aan bij wat andere spelers hebben laten zien en horen. En hij probeert zijn rol zo te vervullen dat de bedoeling van de scriptschrijver tot zijn recht komt. Dat geeft binding. Maar het geeft ook vrijheid om je rol naar eigen interpretatie in te vullen.

Op dit punt brengt iemand als dr. H. Burger ook de zonde ter sprake. Zonde is in zijn eigen eigenlijk zoveel als mis-interpretatie waardoor de spelers hun rol niet goed kunnen vervullen. Ze zijn van hun oorspronkelijke mens-zijn vervreemd. En dat maakt dat het script niet goed uit de verf komt. Ze handelen tegen de bedoeling van de scriptschrijver in, omdat ze er blind voor zijn geworden. Daarom interpreteren ze ook niet goed meer. Ze luisteren en kijken niet goed naar hun medespelers, maar willen vooral zelf iets “neerzetten”. Daar moeten ze van bevrijd worden, zodat ze weer goed zicht krijgen op het verhaal, op de spelers en op hun rol. Die verlossing vinden christenen in Jezus Christus. Ze krijgen de Heilige Geest, waardoor ze weer zicht hebben. Daarom kunnen christenen – al blijft dat nog onvolkomen – hun rol in het script vervullen. Ongelovigen kunnen dat niet. Want zij missen de Geest van Jezus. Wedergeboorte is bij dr. Burger: herstel van het inzicht om de bedoeling van de scriptschrijver te kunnen begrijpen. Zo, dat de eigen rol in het script gespeeld kan worden met een juiste interpretatie van het verhaal en in harmonie met de medespelers.

Script

Deze wat uitgebreide uitleg is nodig, om te kunnen begrijpen hoe Kamper theologen tegen de Schrift aankijken. Want misschien denken we nu, dat ze de bijbel gelijk stellen aan het script, het verhaal dat God geschreven heeft. Dat is enerzijds ook inderdaad het geval. Anderzijds wordt het geschreven script, dat wij bijbel noemen, één van de onderdelen die nodig zijn om tot een juiste interpretatie te komen van wat er bedoeld wordt in het bedrijf waar je vandaag een rol in speelt. Ik moet dat eerst uitleggen. Het punt is namelijk, dat er volgens deze theologen vijf bedrijven, vijf “acts” in het script voorkomen. De eerste vier vinden we in de bijbel terug. Maar van de vijfde act, het vijfde bedrijf, horen we alleen het

begin. Dat is namelijk de act die bij Pinksteren begonnen is. U en ik leven dus in een deel van het script, dat wel door God geschreven is, maar nog niet verteld. Wat die andere vier acts betreft: we zien hoe de spelers hun rol vervullen, hoe zij de bedoeling interpreteren en op hun manier iets laten zien van het drama. Dat is ook nadrukkelijk hun interpretatie en hun manier. In hun eigen tijd en onder hun eigen omstandigheden. De spelers in de bijbel treden op in de ijzertijd en de bronstijd. Met alle beperkingen van dien. De meesten vervullen ook hun rol voordat de Here Jezus op het toneel verschijnt. Met alle gevolgen van dien. De centrale rol is voor de Heiland. Want Hij blijkt de mensen bij hun oorspronkelijke bestemming te brengen en leert hen hun rol te spelen door hun ogen te openen, zodat ze kunnen interpreteren wat ze zien. En wat zien ze dan wel? Ze zien hoe mensen uit het verleden hun rol hebben gespeeld. En ze kunnen achter de interpretatie van die spelers de bedoeling van het script leren zien. Ofwel: ze leren dat wat de spelers vroeger gesproken en gedaan hebben in het grote kader zetten van wat God wil laten zien. Ze leren hoe de spelers van vroeger hun eigen tijd op waarde geschat hebben. Hoe zij zijn omgegaan met het script. Dat heeft blijvende waarde. Want ook die spelers horen thuis in één van de "acts" die samen het "script" vormen. Het is één geheel. Daarom blijft bestudering van de bijbel ook in Kampen van wezenlijk belang.

Maar het is niet langer het enige onderwerp van studie. In navolging van theologen elders in de wereld wordt in Kampen een aantal andere hulpmiddelen gebruikt. Die hulpmiddelen moeten helpen om de spelers (de christenen vandaag) tot een goede interpretatie van het script te brengen. Daar heeft de bijbel zeker ook een plaats in. Maar niet alleen het woord van toen mag de aandacht hebben. Dat zegt namelijk alleen iets over de interpretatie van spelers in vorige bedrijven. Wij leven in een volgend bedrijf. En in dat stukje van het totale script is het ook belangrijk om andere vragen te stellen. Dit soort vragen: in welke tijd leven we? Hoe ziet die tijd eruit en wat laat die tijd zien van het moment waarop ik in het script mijn rol moet vervullen? Hoe gaan anderen daarmee om, dat wil zeggen: wat laten mijn medespelers daarvan zien? Wat brengen zij in en hoe vervullen zij hun rol? Kortom, de tijd en de cultuur, de voortgang van het script en de bedoeling van de schrijver vragen van ons een interpretatie van de tekst⁵. Zodat wij vandaag onze rol kunnen spelen en ons aandeel kunnen leveren in het drama. Naast het beschreven script (niet: *geschreven*, maar *beschreven* script, want het laat niet meer zien dan de interpretatie van hoofdrolspelers) de bijbel, is er ook een onbeschreven script: de tijd en de wereld van vandaag. In die vijfde act zijn we aangekomen. En alleen christenen kunnen daarin hun rol op een goede manier innemen. Want zij interpreteren de tijd en de wereld op een geestelijke manier. En komen zo heel dichtbij de bedoeling van het script uit.

Hermeneutiek

Gereformeerde hermeneutiek vandaag is volgens de Kamper theologen zoveel als het correct willen interpreteren van vragen als: in welk bedrijf speel ik een rol, wat laat de tijd waarin ik leef daarvan zien, wat laten mijn medespelers horen, wat kan ik zeggen over de bedoeling van het script en wat kan ik daarom leren van vroegere interpretaties? Hoe heeft Jeremia zijn rol gezien? Hoe keek hij aan tegen het ongeloof van zijn dagen en wat was zijn reactie daarop? De bijbel beschrijft dat. En wat Kamper theologen nu in de dagelijkse praktijk doen dat is, naast de interpretatie van buiten bijbelse bronnen als cultuur en tijd, de bijbelse waarheid ontsleutelen. Ik noem dat met een kleine woordspeling "enscriptologie": het ontsleutelen van de Schrift door achter de interpretatie van de spelers de bedoeling van het script zelf op het spoor te komen⁶. Daarom is ook kennis van de tijd van bijvoorbeeld Jeremia nodig. Net als kennis van de wereld en de cultuur waarin hij leefde. Of kennis van zijn achtergrond, als priesterzoon. Want Jeremia heeft zijn eigen interpretatie gehad. En hoe meer ik Jeremia leer begrijpen, hoe meer ik zie hoe zijn leven en woorden een eigen reactie zijn. Hij vervulde nu eenmaal zijn eigen rol in het script waar ik vandaag in mee mag spelen. In en met Jeremia mee leer ik dan iets verstaan van waar God naartoe wil. En net als Jeremia heb ik daarom oog voor wat in het

⁵ In de exegese spelen deze vragen vanzelfsprekend altijd een rol. Alleen niet vanwege de interpretatie van de bedoeling achter de tekst, maar vanwege de uitleg van de tekst zelf.

⁶ Met encryptologie wordt het ontsleutelen van gecodeerde boodschappen bedoeld. Met een kleine woordspeling noem ik de nieuwe hermeneutische benadering nu enscriptologie; het ontsleutelen van geschreven boodschappen.

verleden gespeeld heeft en wat er in het heden gebeurt. Wat goed, dat de Here Jezus nu van ons allemaal kleine Jeremia's heeft gemaakt. Want nu kunnen we allemaal samen en elk persoonlijk daarover nadenken en onze rol innemen. Dat is in Jip en Janneke taal het hermeneutisch bezig zijn, zoals dat in Kampen wordt gepraktiseerd.

Ander spoor

Natuurlijk weten ook de docenten in Kampen dat ze met deze benadering van de bijbel een ander spoor bewandelen dan hun voorgangers. Ze geven dat ook ronduit toe. Maar ze vinden dit andere spoor een zaak van voortschrijdend inzicht. Die voortgang vinden ze ook passen bij de ontwikkeling van het script God geschreven heeft. Daarom wijzen ze verontwaardigd beschuldigingen van de hand alsof ze schriftkritisch bezig zouden zijn. In hun ogen is dat juist niet het geval. Het is maar, hoe je de bijbel ziet. Zij zien de bijbel als vier beschreven acts uit het script dat God door verschillende spelers laat uitvoeren, elk met hun eigen interpretatie. Dat noemen ze het "Theodrama". In dat drama willen ze graag hun christen zijn gestalte geven. Vandaag. In de vijfde, nog niet beschreven act. En dus nemen ze de bijbel hoogst serieus. Maar letten ze daarnaast ook op de rekvisieten en decors die God in het drama laat plaatsen: tijd, cultuur, omstandigheden, voortgang van de voltooiing en ga zo maar door. Ze wijzen er op, dat ook mensen als Abraham en Jeremia op die decors gelet hebben. En ze doen daarom nauwkeurig en intensief onderzoek in al die vakken die daarmee te maken hebben. Om tenslotte in een stuk praktische theologie een toepassing te maken. In feite is praktische theologie bij hen toegepaste hermeneutiek. En dat komt allemaal in het besluit om de ambten voor zusters open te stellen mee. Dat is hun ogen geen kwestie van Schriftkritiek. Dat is het resultaat van intensieve studie, die geleid heeft tot een eigentijdse interpretatie van hetzelfde script. Wij doen vandaag niets anders dan wat Jeremia in zijn dagen deed. Met een andere uitkomst.

Nu is het niet meteen verkeerd wanneer oude en vertrouwde uitdrukkingen en begrippen worden vervangen door nieuwe en eigentijdse aanduidingen. Dat een woord als "heilsgeschiedenis" plaatsmaakt voor een "theodrama" hoeft op zichzelf niet direct schokkend te zijn. Er zijn wel meer vernieuwingen geweest, die inderdaad verder hebben geholpen. Het is alleen wel jammer, dat van die vernieuwingen in het boek zelf geen verantwoording wordt gegeven. Je moet als lezer erg op zoek gaan, om in het begrippenapparaat en taalkleed mee te kunnen komen. Wat ik daarvan en daarin ben tegengekomen, heeft me ook niet kunnen overtuigen dat we met deze vernieuwingen nu werkelijk vooruitgekomen zijn. Het "andere spoor" dat de Kamper theologen vandaag bewandelen komt naar mijn overtuiging ook niet bij hetzelfde station uit. Ik geef daar wat korte voorbeelden van.

Natuurlijk staat de heilsgeschiedenis onder Gods leiding. God heeft voordat Hij met de schepping begon al besluiten genomen (Efez. 1). Hij heeft het script geschreven, om het met de woorden van Kamper theologen te zeggen. Maar die geschiedenis met het woord "theodrama" aan te duiden lijkt me niet gelukkig. De geschiedenis van het *heil* wordt daarmee de geschiedenis van de *Heler*. Maar het is niet Gods eigen geschiedenis, die in de bijbel wordt verteld. Het is de geschiedenis van de hemel en de aarde. De geschiedenis waarin God als Heler de verloren mens tot heling brengt en met dat heil ook de schepping van de vruchteloosheid bevrijdt (Rom. 8). De HERE krijgt in de hermeneutiek van Kampen een rol in Zijn eigen geschiedenis, terwijl het heil opgaat in het herstel van geschonden verhoudingen. Het is alsof de Regisseur meedoet en daarbij in de afzonderlijke acts of bedrijven Zijn eigen rol vervult. Dat geeft op z'n minst de indruk dat God in de overtuiging van deze theologen pas tot volheid komt, als Zijn script is volbracht. Dat heeft nogal wat gevolgen. Dat heeft gevolgen voor de vraag of God beweegt en een geschiedenis doormaakt, (vgl. Psalm 102: 26-28). We hebben het dan over de onveranderlijkheid van God als één van Zijn eigenschappen. Dat heeft ook gevolgen voor wat we verstaan onder ons "meewerken met God". Het maakt God min of meer afhankelijk van de wijze waarop en de intentie waarmee mensen hun rol vervullen.

Ik heb sterk de indruk dat keuzes in de antwoorden op deze vraag meer tot een nieuwe hermeneutiek hebben geleid, dan andersom. Het is niet de nieuwe benadering van de bijbel die tot andere dogmatische inzichten heeft gebracht. Het zijn veranderde inzichten die om een nieuwe benadering vroegen. Het Godsbeeld is veranderd. Van Rechter is God veel meer Partner geworden. Dat wreekt zich ook in wat iemand als dr. H. Burger over de zonde zegt. Daarin is de notie van de schuld (het forensische) verdwenen. Zonde is in zijn bijdrage vervreemding van het oorspronkelijke zelf (het "zijn"). Maar zonde is ook ongehoorzaamheid aan de roeping en de taak van de mens. Net zo goed als zonde opstand tegen de Schepper en Eigenaar is. In de vergelijking van wat in de Schrift zonde wordt genoemd, is het resultaat van wat het Kamper uitgangspunt moet heten heel mager. Dat moet ook wel, als je in deze cultuur anders over zonde wilt spreken. En nogmaals, ik denk dat het laatste tot een nieuwe hermeneutiek heeft geleid. Niet andersom. Het is niet zo'n wonder dat juist het nieuwe woord theodrama ook wordt gebruikt door mensen die ronduit zeggen met het evangelie niet (meer) uit de voeten te kunnen. Ik denk aan iemand als Peter Rollins, die juist oproept tot anarchisme en over het bestaan van God niet met zekerheid wil spreken. Wat mij betreft is daarom de keuze voor het begrip "theodrama" een blijk van gesecculariseerd vooruitgangsgeloof.

En dan hebben we het nog niet eens gehad over de notitie dat we vandaag in het vijfde bedrijf van dit drama zouden leven, dat niet beschreven is. Daarbij komt het voor mij onverantwoorde optimisme waarmee wordt gesteld dat christenen kunnen kijken en verlicht kunnen interpreteren. Om zo hun rol in het script te kunnen vervullen. Ook dat miskent de ernst en de diepte van de zonde. Het miskent de blijvende noodzaak tot bekering. Het miskent de rol die de mens volgens de bijbel heeft: die van zondaar, boeteling, schepsel.

Ook op dit punt vrees ik, dat een andere antropologie heeft geleid tot een nieuwe hermeneutiek. Het is wat lastig om dat begrijpelijk te maken. Het heeft te maken met een filosofische stroming (existentialisme) die vooral gericht is op de *zin* van het bestaan. Een mens moet volgens deze gedachtegang zelf zin aan zijn bestaan geven. Deze stroming heeft veel invloed gehad binnen bijvoorbeeld de psychologie. Je zou dat kunnen samenvatten onder de uitspraak: "je moet worden wie je bent". Waar je vandaan komt, wat je goed vindt en waar je naartoe wilt is bepalend voor de manier waarop je zin aan je leven geeft. Je waarden en normen worden bepaald door dat waar je jezelf het meest in herkent. Je ziet hoe deze benadering vorm krijgt in de manier waarop dr. H. Schaeffer met zijn vakgebied bezig wil zijn. Het zal duidelijk zijn dat zo'n benadering zijn gevolgen heeft voor bijvoorbeeld het pastoraat.

Maar het meest bedenkelijke in de wijze van theologiseren door Kampen is, dat in deze benadering ook God Zelf steeds meer dreigt te "worden" wie Hij is. God "wordt" meer en meer Partner. Mogelijk houdt dat verband met de voorkeur bij de Kamper theologen om niet meer van de Drie-eenheid maar van de Drie*vuldigheid* te spreken. In de groeiende relatie met Zichzelf en de mens "wordt" ook God steeds "voller". Dat raakt niet alleen het mensbeeld. Dat raakt ook het Godsbeeld⁷.

Zonder dat het in de bijdragen vanuit Kampen duidelijk aan de orde wordt gesteld, komen deze onderwerpen alleen al in het *begrip* "Theodrama" mee. Als je dat als evangelie wilt verkondigen, heb je of een andere bijbel nodig, of je moet de bijbel anders benaderen. En inderdaad, zo doen ze dat in Kampen daarom ook. Ze beschouwen de bijbel als een deel van het script. Als de beschrijving van vier gepasseerde bedrijven. Vier vroegere acts. Dan kun je zelfs grondig schriftonderzoek plegen en daar voor het oog serieus mee aan het werk zijn. Maar je doet dat dan wel, nadat je en omdat je eerst tot de overtuiging bent gekomen dat je in de bijbel bezig bent met de interpretatie van spelers, die iets van het script willen vertolken en dat op hun eigen manier en in hun eigen tijd en context willen doen.

De vraag is tenslotte, of we ergens in de bijbel zelf op het spoor gezet worden waar de Kamper theologen ons nu willen hebben. Zij dragen argumenten aan uit de taal filosofie en uit allerlei andere disciplines. Maar ze dragen geen argumenten aan vanuit de Schrift zelf. Dat kan ook niet. Ze zullen

⁷ Het raakt ook de Godsnaam Jahwe. Niet voor niets geeft de HERE Zichzelf de naam: Ik ben die Ik ben. God is de eeuwig Zijnde. Niet de wordende!

zeggen: dat hoeven we ook niet. Want de Schrift beschrijft onze geschiedenis niet. Het vijfde bedrijf is God namelijk nog bezig te schrijven. Het script laat zich vullen door van de Geest vervulde en door de Geest verlichte christenen, die vanuit hun eigen interpretatie vorm en inhoud geven aan de geschiedenis. Dat verklaart dan ook meteen, waarom er in synodebesluiten wordt gezwegen over zwijgtteksten. Het is namelijk helemaal niet nodig het zwijgen te doorbreken. Want in die teksten kunnen we vandaag alleen maar iets horen van wat de spelers in *die* tijd bewogen heeft. Om daarachter iets van het script te ontdekken. En inderdaad. Dit is een heel ander spoor. Niet het spoor van de Schriftkritiek, maar van de *Schriftverlating*. Op deze voorlopige conclusie kom ik graag terug, nadat ik een volgende bijdrage eerst iets heb gezegd over wat werkelijk gereformeerde hermeneutiek vandaag mag zijn.

R. van der Wolf

BIJLAGEN C2.

Studiemateriaal hermeneutiek
Hermeneutiek Oude Testament

Bespreking van enkele populaire gedachten over hermeneutiek

1. *Alles is interpretatie*

In de bijbelwetenschap wordt geprobeerd om op een ambachtelijke manier met teksten om te gaan. Vroeger werd misschien wel te vaak gedacht dat er objectief onderzoek naar teksten mogelijk was. Naast dat objectieve exegetische werk was er dan de theologische interpretatie. Maar tegenwoordig zijn we, onder invloed van verscheidene postmoderne denkers, ons ervan bewust dat alles interpretatie is. Het is onmogelijk om objectief de betekenis van een tekst vast te stellen en dat om twee redenen. In de eerste plaats is iedere bijbellezer persoonlijk betrokken en kan hij geen objectieve distantie tot de tekst hebben. In de tweede plaats zijn ook de bijbelteksten zelf ontstaan doordat mensen hermeneutische keuzes hebben gemaakt. Alle eeuwen door zijn binnen geloofsgemeenschappen theologische interpretaties gedaan en zo is de Bijbel tot stand gekomen. Dachten we vroeger dat de tekst de continuïteit aangeeft tussen vroeger en nu, tegenwoordig gaan we ervan uit dat de continuïteit ligt in de interactie tussen tekst en leesgemeenschap. De ontmoeting met God wordt dan ook niet via de tekst, maar tussen de regels door gevonden met behulp van de Geest die in de leesgemeenschap werkzaam is.

Bespreking

1. *op het niveau van het Schriftgezag*

Bovenstaande stelling verraadt een duidelijke visie op het Schriftgezag. Bijbelteksten worden benaderd als iedere andere tekst. Heel duidelijk worden Woord en Schrift van elkaar gescheiden. De Schrift is dan niet meer het op schrift gestelde Woord, maar het resultaat van menselijke selectie en interpretatie. Het gevolg is dat de mens over de Schrift regeert in plaats van andersom.

Dat was ook al de uitkomst van de moderne historisch-kritische methode die vanaf de 19e eeuw veel invloed gehad heeft in de theologie. Die methode had vooral aandacht voor de tekst.

Maar na de moderniteit kwam de postmoderniteit met haar hermeneutische methode. De postmoderne hermeneutische methode heeft meer aandacht voor de lezer of de leesgemeenschap waarbinnen teksten gelezen worden. Bij oude teksten zijn er tenminste twee van die gemeenschappen. Er is de geloofsgemeenschap waarin de tekst ooit tot stand kwam. En er is de leesgemeenschap die de tekst vandaag leest. In beide gemeenschappen moet de exegeet zich inleven. De betekenis van de tekst wordt gevonden wanneer de horizons van beide gemeenschappen met elkaar versmelten. De tekst is daarbij hulpmiddel.

Vandaag de dag is de gedachte populair onder gereformeerde bijbelwetenschappers dat de (zachtere) postmoderne hermeneutische methode een heilzame correctie geeft op de (harde) moderne historisch-kritische methode. Er wordt immers weer gezocht naar de ontmoeting met God, die we door de historisch-kritische methode waren kwijtgeraakt? En er komt weer aandacht voor de werking van de Geest.

Maar bij nader inzien blijkt het uitgangspunt van de historisch-kritische methode nog steeds het uitgangspunt te zijn van de hermeneutische methode. De Schrift wordt nog steeds gezien als een product van menselijke interpretatie. Maar er is nu iets bijgekomen. De werking van de Geest wordt niet verbonden met het Woord, maar met de leesgemeenschap die wij gemeente van Christus noemen. Je kunt je afvragen of in de postmoderne hermeneutische concepten met de Geest niet gewoon de menselijke geest wordt bedoeld.

Het gevolg van de historisch-kritische methode was dat de mens over de Schrift regeert in plaats van andersom. Het gevolg van de hermeneutische methode is dat de menselijke geest wordt gelijkgesteld

aan de Geest van God. Het gereformeerde uitgangspunt dat de gemeente wordt geregeerd door Woord en Geest is daarmee omvergeworpen.

Het wordt zichtbaar in de grote zelfstandige inbreng die de menselijke factor heeft bij de hermeneutische methode. Als gesteld wordt dat de ontmoeting met God tussen de regels door wordt gevonden, dan creëert een dergelijke visie gewoon heel veel ruimte voor eigen inbreng van de interpreter om de betekenis van de tekst vast te stellen. Met andere woorden: deze visie creëert veel ruimte voor een eigenmachtige uitlegging (vgl. 2 Pet. 1,20) en is eerder een verdere ontwikkeling op hetzelfde spoor dan een fundamentele correctie op de Schriftkritiek.

Voor een gereformeerd theoloog is het onopgeefbaar dat de Geest wel werkzaam is in de gemeente, maar er niet mee samenvalt. Juist omdat de bijbellezer geen objectieve distantie heeft tot de tekst. Hij is bevooroordeeld en hij is zondig, ook in zijn bijbellezen. Daarom heeft hij de kritische objectieve distantie van de Geest nodig, die hem bewust maakt van zijn vooroordelen en die overwint. Het is de Geest die het Woord voor hem moet openen.

b. op het niveau van teksten

Behalve de benadering vanuit het gezag van de Schrift, kan de bovenstaande stelling ook worden benaderd met taalkundige en literaire argumenten.

De grote vooronderstelling van de hermeneutische methode is dat een tekst niet eenduidig kan zijn of dat een tekst niet voor zichzelf kan spreken. Teksten functioneren namelijk altijd in het kader van een leesgemeenschap. Consequent bekeken heeft iedere interpretatie van een tekst recht van spreken en is niet principieel afwijzbaar, zolang die maar recht doet aan het kader van de leesgemeenschap waarbinnen ze functioneert.

Maar wanneer we die vooronderstelling toepassen op de Bijbel, lopen we op meerdere punten vast. Een paar voorbeelden:

1. In het Nieuwe Testament (volgens postmoderne exegeten een totaal andere leesgemeenschap dan de gemeenschap(en) waarin het Oude Testament is ontstaan) worden gebeurtenissen of handelingen meermalen verklaard door de woorden *'zoals geschreven staat'* of woorden van gelijke strekking. Datgene wat in het Oude Testament geschreven staat, gaat in vervulling *zoals* het geschreven staat.
2. De interpretatie van de Schriften, zoals die bijvoorbeeld in de leesgemeenschap van Farizeeën geldig was, wordt door het Nieuwe Testament helder afgewezen en veroordeeld. Hetzelfde geldt voor valse profeten in het Oude Testament die vaak dienst deden in de interpretatiegemeenschap van koningen die in wereldse stijl regeerden.
3. Er is in het Nieuwe Testament sprake van verdraaiing van de brieven van Paulus, evenals de overige Schriften (2 Pet. 3,15v). Teksten kunnen wel moeilijk te verstaan zijn, maar mogen niet verdraaid worden (m.a.w.: een principieel afwijzbare interpretatie is mogelijk).
4. De Heere dreigt met straf en voert de straf ook daadwerkelijk uit met als reden dat men niet gehoorzaam is aan het Woord van God. Dat kan alleen als er een eenduidige interpretatie mogelijk is van het Woord.

Er kan ook in positieve zin nog iets gezegd worden over de duidelijkheid van bijbelteksten. Eén van de gunstige bijkomstigheden van de nieuwste ontwikkelingen in de bijbelwetenschap is de aandacht voor de literaire compositie van bijbelteksten.

Een geschreven tekst kan niet, zoals een gesproken woord, intonatie en volumewisselingen aanbrengen. Maar een tekst heeft vele andere mogelijkheden. De compositie van de tekst kan accenten versterken, nadruk leggen en op die manier bijdragen aan het verstaan van de tekst. De waarde van een literaire analyse van teksten ligt bij het ontdekken van opvallende patronen, of juist opvallende afwijkingen van patronen in de tekst. Andere zinsvolgorden of onverwachte werkwoordsvormen trekken de aandacht. Ook kan de literaire analyse markeringspunten in de tekst op het spoor komen, die op hun beurt weer kunnen wijzen op structurelementen.

Uiteindelijk gaat het noch om de woorden zelf noch om de literaire structuur, maar om de boodschap die door de tekst wordt gecommuniceerd. Juist omdat het Woord er voor is bedoeld om gepredikt te

worden, kan dat een argument zijn om zoiets als 'schriftelijke intonatie' op te merken en er iets mee te doen als exegeet en prediker.

2. De geloofsleer is tijdgebonden

De Bijbel is gevormd in de loop van een lange geschiedenis. Dat brengt met zich mee dat verschillende bijbelteksten afkomstig zijn uit verschillende perioden en daarmee verschillende achtergronden hebben. De na-exilische joodse gemeenschap heeft voor-exilische teksten vanuit haar eigen achtergrond geïnterpreteerd. Dat geldt ook voor nieuwtestamentische christelijke gemeenschappen ten opzichte van het Oude Testament. Op haar beurt geldt dat weer voor de dogmavorming in de vroege kerk, de middeleeuwse kerk, de Reformatie en voor geloofsgemeenschappen van vandaag. Omdat iedere leesgemeenschap haar eigen interpretatiekader heeft, is de geloofsleer per definitie tijdgebonden. Er is geen rechtstreeks beroep mogelijk op teksten uit vroegere perioden.

Bespreking

In bovenstaande stelling wordt afgerekend met een rechtstreeks beroep op teksten met de pretentie dat die teksten eenduidig zijn. In plaats daarvan is er een ander uitgangspunt, namelijk dat het interpretatiekader beslissend is. Het lijkt onweerspreekbaar dat ieder interpretatiekader het recht heeft om er te zijn en op zijn manier de teksten te lezen.

Ironisch genoeg spreekt deze stelling zichzelf tegen. Dat wordt zichtbaar wanneer we kijken naar het interpretatiekader van de nieuwtestamentische bijbelschrijvers. Uit het nieuwtestamentische Schriftberoep komt de overtuiging naar voren dat het Oude Testament openbaring van één en dezelfde God is (vgl. o.a. Mat. 5,17v; Gal. 3,8; 2 Tim. 3,16; Heb. 1,1; 2 Pet. 1,21). Die overtuiging veronderstelt consistentie en onderlinge eenheid, niet alleen binnen het Oude Testament, maar ook tussen Oude en Nieuwe Testament.

Verdedigers van bovenstaande stelling zouden die overtuiging willen afwijzen. Maar daarmee moeten ze het interpretatiekader van de nieuwtestamentische bijbelschrijvers afwijzen. Dat bewijst dat de hele stelling niet kan worden toegepast op de Bijbel. Want er kan geen recht meer gedaan worden aan de vooronderstelling dat de teksten van het Nieuwe Testament binnen hun eigen kader gelezen moeten worden en dat er aan dat kader recht moet worden gedaan. Zo gauw je recht doet aan het kader van de overtuiging dat de Schrift openbaring van God is, is het onmogelijk om nog recht te doen aan deze stelling.

Zonder het geloofsvoordeel dat zowel het Oude als het Nieuwe Testament openbaring van één en dezelfde God is, is het onmogelijk om de Bijbel recht te doen. Dat geloofsvoordeel werkt ook door in de dogmavorming in de kerkgeschiedenis. Het gaat namelijk uit van de goddelijke werkingskracht van het Woord van de God die zichzelf in alle eeuwen aan mensen wil openbaren.

3. Het bijbelse wereldbeeld is door het moderne wereldbeeld achterhaald

Het bijbelse wereldbeeld is gevormd door hoe men in het Oude Nabije Oosten tegen de werkelijkheid aankeek. Daarbij kan gedacht worden aan een platte aarde die met pilaren gefundeerd is op een wereldzee met daarboven een hemelkoepel. De goden wonen op de hoogste bergen, op de plekken waar de toppen van de bergen de hemel raken. Met name sinds de ontdekkingen van Copernicus is dit wereldbeeld achterhaald en kunnen we de Bijbel daarin niet meer letterlijk nemen. De Bijbel behoort duidelijk niet tot de vakliteratuur van de natuurwetenschapper.

Bespreking

Bij deze stelling is een aantal vragen te stellen. Heel gemakkelijk wordt er door bijbelwetenschappers gesteld dat het oudoosterse wereldbeeld door de Bijbel wordt geleerd (bijvoorbeeld dat de aarde op de

zeeën gegrond is, Ps. 24,2). Toch gaan die bijbelwetenschappers dan voorbij aan een aantal basale uitgangspunten bij het lezen van de Bijbel.

Zo moet er onderscheid gemaakt worden tussen het bijbelse wereldbeeld en het wereldbeeld van de mensen die in de tijd van de Bijbel leefden. Om die reden moet er ook onderscheid gemaakt worden tussen in de Bijbel opgetekende uitspraken van mensen en uitspraken van God zelf. Bij de uitleg van de Psalmen moet bijvoorbeeld in rekening gebracht worden dat het weliswaar Gods Woord is, maar tegelijkertijd de belijdenis van de lippen van gelovige mensen. Ook moet bedacht worden dat in de Psalmen vaak gewerkt wordt met beeldspraak.

Verder geeft bovenstaande stelling een tamelijk gesimplificeerde reconstructie van de kerkgeschiedenis als gesteld wordt dat de ontdekkingen van Copernicus het bijbelse wereldbeeld hebben achterhaald. Er is tussen de afsluiting van de canon en de tijd waarin Copernicus leefde veel gebeurd. Daar tussenin liggen de middeleeuwen. De vraag moet op zijn minst gesteld worden of het wereldbeeld dat in de middeleeuwen (en dus ook in de middeleeuwse kerk) heerste wel gelijk is aan het bijbelse wereldbeeld. Het zou wetenschappelijk meer verantwoord zijn om te stellen dat door de ontdekkingen van Copernicus het *middeleeuwse* wereldbeeld is achterhaald.

Dat de Bijbel niet behoort tot de vakliteratuur van de natuurwetenschapper is op zichzelf genomen waar. Maar bewijst dat niet vooral dat het überhaupt niet goed te verdedigen is om over een 'bijbels wereldbeeld' te spreken? Meer dan dat uitspraken van de Schrift over de wereld geen aanspraak kunnen maken op overeenkomst met de werkelijkheid?

4. Culturele en religieuze achtergrond van oudtestamentische teksten

Oudtestamentische teksten en andere oudoosterse teksten hebben een gemeenschappelijke culturele en religieuze achtergrond. Binnen die gemeenschappelijke achtergrond nemen oudtestamentische teksten wel een eigen positie in. Vaak is dat de positie van een minderheid, ook binnen Israël. Een duidelijk voorbeeld daarvan zijn de profeten die oproepen tot sociale hervormingen.

Bespreking

Opvallend genoeg wordt ook in bovenstaande stelling juist de bijbeltekst weer verbonden met de culturele en religieuze achtergrond van het Oude Nabije Oosten. Die koppeling verraadt een visie op de Schrift waarbij de Schrift de weerslag is van meningen en ervaringen van mensen, in plaats van het Woord van de Schepper. Een gereformeerd theoloog moet daar niet in meegaan.

Het is niet nodig om te ontkennen dat de Bijbel *in* een oudoosters cultureel en religieus milieu is ontstaan. Maar waarom zou de *bijbeltekst* die achtergrond hebben? Wie de bijbeltekst serieus neemt, kan waarnemen dat de *Israëlieten* die achtergrond deelden. Het is nou juist de bijbeltekst die dat aanwijst, maar die dat ook bekritiseert.

Het Oude Testament neemt niet zozeer een eigen positie in ten opzichte van de culturele en religieuze achtergrond, terwijl het die achtergrond deelt. We doen de Bijbel meer recht als we zeggen dat het Oude Testament een positie inneemt *tegenover* de culturele en religieuze achtergrond van het Oude Nabije Oosten.

De positie van bijvoorbeeld de profeten is dan ook niet zozeer een minderheidspositie, maar de stem van God tegenover het aanpassingsgedrag van Israëlieten aan de culturele en religieuze achtergrond van die dagen.

LH, 23 december 2017

BIJLAGEN C3.

Studiemateriaal hermeneutiek

Hermeneutiek van de kerkgeschiedenis

In zijn bijdrage aan de bundel *Gereformeerde hermeneutiek vandaag* stelt prof. dr. E.A. de Boer een belangrijk punt aan de orde: hoe lees en duid je precies de bronnen, die ons vanuit het verleden zijn overgeleverd? Een vraag, die elk zichzelf respecterend (kerk)historicus zich zal moeten stellen. In deze bijdrage wil ik in kort bestek ingaan op het antwoord dat prof. De Boer op deze vraag geeft, en daarnaast ook nog enkele andere opmerkingen maken bij wat hij schrijft.

1. Recht doen aan het verleden

1.1. *Naastenliefde*

Onder het kopje 'Kritische hermeneutiek' benadrukt De Boer sterk, dat de kerkhistoricus moet proberen om ook de naaste uit het verleden recht te doen, en hem (of: haar) zo lief te hebben. Ik ben dat hartelijk met hem eens, maar heb de historiografie daar al vaak zien ontsporen. Zo heeft zij tijden lang in het teken gestaan van het eigen gelijk, waarbij (bijvoorbeeld) 'Rome' en 'Reformatie' elk een eigen beeld van het verleden schiepen, waarin de ander niet altijd recht werd gedaan.

Toen ik me in het kader van mijn promotiestudie bezig ging houden met de ketterse pastoor van Heenvliet Angelus Merula, ontkwam ik er niet aan om me ook te verdiepen in de inquisitie in het algemeen, en de inquisiteurs die hem 'aangepakt' hebben in het bijzonder. Al gauw kwam ik er achter dat ik wel een erg 'zwart' beeld van de inquisitie had meegekregen, en was ik genoodzaakt om dat enigszins te nuanceren. Zonder daarbij de fouten van de inquisitie te verdoezelen.⁸

Dit laatste vraagt wel om een 'norm': wil je als kerkhistoricus je naaste uit het verleden ook recht doen door eerlijk zijn (of: haar) fouten aan te wijzen, dan kom je voor de vraag te staan welke norm je daarbij aanlegt. Is dat subjectief? Mag elke kerkhistoricus het verleden leggen naast de meetlat van de normen die hij er zelf op nahoudt? Of moet het objectiever, en is hij gehouden het verleden te leggen naast de meetlat van gedeelde normen? En zo ja, welke dan precies?

1.2. *Normatief*

'Kerkgeschiedenis, vooral beoefend in de theologische faculteit, staat onder de verdenking dienst te doen als slippendragers van de eigen kerkelijke en confessionele traditie', schrijft De Boer onder het kopje 'Kritische hermeneutiek'.⁹ Hij lijkt daar erg beducht voor te zijn, en had daarom eerder in zijn bijdrage al nadrukkelijk afstand genomen van de opvatting van prof. J. Kamphuis, één van zijn voorgangers in Kampen, die feitelijk de confessie als norm koos in de historiografie.

'De kerk van nu heeft belang bij kennis van de kerk van vroeger dagen', vat De Boer Kamphuis' visie samen. 'Bij de bepaling van de relevantie van die kennis komt de confessie in beeld. Die is beslissend in het waardeoordeel dat vervolgens aan een persoon of gebeurtenis gehecht wordt. Is de kerk van Christus opgebouwd of beschadigd?'¹⁰ Maar de huidige gereformeerde kerkhistorici zullen hem dat volgens De Boer niet gauw meer nazeggen. Dat oordeel komt hen niet toe.

Nu moet de kerkhistoricus zich zeker bewust zijn van de risico's die hij loopt, als hij met Kamphuis de confessie als norm neemt. Voor je het weet, schrijf je de (kerk)geschiedenis van je eigen gelijk en doe je tegenstanders daarvan uit het verleden onrecht. Maar als je om die (of andere) redenen de confessie niet als norm kiest, kom je voor de vraag te staan wat dan wél je norm is. En één van mijn moeiten met de bijdrage van De Boer is, dat hij zich daar nauwelijks over uit laat.

1.3. *'Overgevoelig'*

⁸ Bas, *Solus Deus*, m.n. 35-51, 112-115, 117-120, 140-143.

⁹ De Boer, 'Tolken bij de tijd', 92.

¹⁰ De Boer, 'Tolken bij de tijd', 85.

Dit alles betekent niet, dat de huidige Kamper kerkhistorici zich van een oordeel onthouden. Op zich zou je dat kunnen proberen: om zo objectief mogelijk het verleden te beschrijven, maar je van een oordeel daarover te onthouden. Maar als we kijken naar wat (bijvoorbeeld) De Boer zelf publiceert, komen we er al snel achter, dat hij daarin wel degelijk een oordeel uitspreekt. Ik wil proberen dat wat duidelijk te maken aan de hand van zijn onlangs verschenen boekje over ds R. Brands.

Na in voorafgaande hoofdstukken beschreven te hebben hoe het ds Brands ten tijde van de Open Brief vergaan is, maakt De Boer in hoofdstuk 11 ('Epiloog') de balans op. Dit hoofdstuk bevat tal van (waarde)oordelen, zoals: 'op het punt van de censuur over ambtsdragers was men in vrijgemaakte kring overgevoelig voor bemoeienis van meerdere vergaderingen als classis, provinciale en generale synode.'¹¹ De Boer gebruikt hier de term 'overgevoelig' om de sfeer te kwalificeren.

Het gaat me er nu niet zozeer om, of de sfeer in vrijgemaakte kring met de term 'overgevoelig' juist getypeerd is. Belangrijker is, dat het een term is die afkomstig is uit de psychologie. De suggestie wordt gewekt, dat de 'vrijgemaakten' in 1944 een trauma hebben opgelopen dat hun handelwijze in de jaren zestig (mede) bepaald heeft. Maar is dat niet net zo goed 'normatief' als de vroegere benadering van Kamphuis? Alleen leg je een ándere norm aan, dan hij dat heeft gedaan.

1.4. 'Isoleren of alliëren'

Een tweede voorbeeld van een Kamper kerkhistoricus die zich wel degelijk een oordeel aanmeet over het (recente) verleden, is prof. dr. G. Harinck. Op een congres dat op 28 oktober 2016 in de Nieuwe Kerk in Kampen door het ADC georganiseerd werd over 'Vijftig jaar scheuring in de vrijgemaakte kerken', sprak hij over de rol van de Theologische School in de strijd van de jaren zestig. Daarbij komt hij onder meer te spreken over de verhoudingen, zoals die destijds aan de Hogeschool bestonden.

'Concluderend', zo stelt hij daarover, 'waren er aan de Hogeschool twee visies op de vrijgemaakte koers in het veranderende kerkelijke en theologische landschap van de jaren zestig: isoleren of alliëren, een markant standpunt innemen om de neocalvinistische traditie te behouden, of die traditie in samenwerking met anderen vorm geven.'¹² Wat mij hierin erg opvalt, is dat de tegenstelling die er destijds aan de Hogeschool bestond, getypeerd wordt met behulp van wat ik hier nu maar even 'sociologische terminologie' noem. Het conflict ging blijkbaar over de te volgen strategie.

Nu zou ik geenszins willen ontkennen, dat dergelijke aspecten een rol van betekenis hebben mee gespeeld. Je doet geen recht aan het verleden, als je de indruk wekt dat mensen hun keuzes toen enkel op basis van principiële argumenten hebben genomen. Dat is een éézijdige voorstelling van zaken, en als we eerlijk zijn weten we dat dat vandaag net zo min het geval is. Maar is het niet óók éézijdig, om juist een kerkelijke conflict enkel in sociologische termen te willen vangen?

1.5. Verleidingen

De beide voorbeelden maken wat mij betreft de verleiding duidelijk, om over het verleden te oordelen op basis van normen die afkomstig zijn uit psychologie of sociologie. Ik noem dat een verleiding, omdat dat in het huidige academische klimaat stukken veiliger is dan het verleden te beoordelen op basis van confessionele normen. Want dan wordt je als kerkhistoricus al gauw 'partijdigheid' verweten, en heet je inderdaad al gauw de slippendrager van je eigen confessionele traditie te zijn.

En zo zijn er nog wel méér verleidingen te noemen. Uiteindelijk behoor ik ook zelf tot de Kamper kerkhistorici, en als ik kritisch naar mijn eigen werk kijk moet ik erkennen dat daarin een behoorlijke gespletenheid te bespeuren valt. Als ik voor een kerkelijk publiek schrijf, heb ik er niet zoveel moeite mee om de confessie als norm te hanteren bij mijn beoordeling van het verleden. Maar schrijf ik voor wetenschappelijk publiek, dan heb ik de neiging om geheel niet te oordelen.

En toch is dat laatste óók geen oplossing. Tenminste niet, als je (als kerk) van het verleden wilt leren voor het heden. Want dan heb je een norm nodig, om uit te maken hoe het wel en niet moet. En misschien, dat je aan één norm zelfs wel niet genoeg hebt. Je, om recht te doen aan het verleden, moet

¹¹ De Boer, *De schele dominee*, 94.

¹² Harinck, 'De rol van de Theologische Hogeschool', 3.

bedenken dat mensen zich daarin door tal van verschillende motieven hebben laten drijven en je dus ook verschillende normen nodig hebt om hun handelen en keuzes te beoordelen.

2. Recht doen aan de bronnen

2.1. *Bronnen*

We hebben het gehad over wat je 'de intentie van de kerkhistoricus' zou kunnen noemen: recht willen doen aan naasten uit het verleden. Maar om dat doel te kunnen bereiken, zul je ook de bronnen die van hen verhalen recht moeten doen. Want De Boer wijst er terecht op, dat 'het historische dat wetenschappelijk onderzocht kan worden de vorm heeft van (geschreven) bronnen',¹³ die geïnterpreteerd moeten worden. Wat is de tijd, wat de taal? Wat de context van schrijver en geadresseerde?

De Boer gebruikt een vergelijking met de bijbelwetenschap om de kerkhistoricus verder te helpen. De bijbelwetenschapper kan de geschiedenis van de exegese als achtergrond van zijn uitleg gebruiken, en ook een geschiedenis schrijven van (regels voor) bijbeluitleg. 'De kerkhistorie zal zich vooral richten op de interactie tussen de wijze waarop de Schrift gebruikt is en concrete gebeurtenissen.'¹⁴ Ook het gebruik van de belijdenis in een concrete zaak van schriftuitleg vraagt haar aandacht.

Een volgende stap is volgens De Boer de geschiedenis van de hermeneuse. De geschiedenis bepaalt ons erbij dat de Schrift steeds opnieuw wordt uitgelegd en dat de wijze waarop dit gebeurt van tijd tot tijd verschilt. Om dit duidelijk te maken, wijst hij op de verschuivingen in de tekst van het huwelijksformulier. 'Dezelfde Bijbel gaat door de eeuwen heen met de christelijke kerk mee. De uitleg blijkt steeds weer beïnvloed door culturele omstandigheden van tijd en plaats.'¹⁵

2.2. *Symboliek*

Om eerlijk te zijn: naar mijn smaak krijgen de culturele omstandigheden hier wel een erg grote plek. De indruk ontstaat wat, alsof elke tijd zijn eigen Bijbel heeft. Welke plaats krijgt hier de geloofsovertuiging dat de ene God met het ene Woord mensen van verschillende tijden aanspreekt? En het woord van de apostel Petrus, 'dat geen profetie der Schrift een eigenmachtige uitlegging toelaat' (2 Petrus 1:20)? Omdat mensen namelijk niet uit zichzelf, maar van Godswege gesproken hebben?

Vergelijkbare vragen zijn ook te stellen, bij wat De Boer schrijft over de belijdenis. 'Meer en meer worden we ons de historische bepaaldheid van de oecumenische en reformatorische confessies bewust (terwijl er sinds vier eeuwen geen nieuw belijden op formule is gebracht). Onderzoek van het historische aspect (ontstaan, auteursintentie, confessionalisering) en van het gebruik van deze confessies in de verschillende perioden blijft nodig om vandaag theologisch te kunnen werken.'¹⁶

Niemand zal ontkennen, dat de belijdenisgeschriften het stempel dragen van de tijd van hun ontstaan. Als we ze vandaag zouden (her)schrijven, zouden we ongetwijfeld andere accenten leggen en andere keuzes maken over wat daarin wel en niet aandacht verdient. Maar dat neemt toch zeker niet weg, dat Christus' kerk in deze geschriften de leer van de Schrift adequaat ziet uitgedrukt? Anders zou zij ze toch niet gebruiken, om ook in de wereld van vandaag haar geloof mee te belijden?

2.3. *Bescheiden*

Ondertussen is er nog niet zoveel gezegd, over de vraag waar het om zou gaan: hoe lees en duid je de bronnen, die ons vanuit het verleden zijn overgeleverd? We hebben te letten op tijd, taal en context: maar hoe doe je dat dan praktisch? En, breder: hoe schets je op basis van die bronnen zó'n beeld van

¹³ De Boer, 'Tolken bij de tijd', 94.

¹⁴ De Boer, 'Tolken bij de tijd', 94.

¹⁵ De Boer, 'Tolken bij de tijd', 95.

¹⁶ De Boer, 'Tolken bij de tijd', 95.

een historische gebeurtenis, dat je daarmee recht doet aan de naasten die daarin een rol hebben gespeeld? Wat zijn de do's en don'ts? Wat de valkuilen, waar de kerkhistoricus zomaar invalt?

Het lijkt me van groot belang dat de kerkhistoricus goed voor ogen houdt, hoe *weinig* bronnen er eigenlijk maar bewaard zijn gebleven. Zeker als het om een wat verder verleden gaat, weten we (veel) meer niet dan wel. Toen ik aan mijn proefschrift over Angelus Merula begon, bleken er over het grootste deel van zijn leven nauwelijks bronnen bewaard te zijn gebleven. Verreweg het grootste deel van de bewaard gebleven bronnen betroffen zijn verantwoording tegenover de inquisitie.

Het lijkt me, dat dit de kerkhistoricus bescheiden moet maken. Het beeld dat hij van het verleden schetst, zal altijd fragmentarisch en incompleet zijn. En daarmee het risico dat hij zijn naaste uit een ver verleden onrecht doet, levensgroot. Tegelijk maakt dat zijn verantwoordelijkheid des te groter: met het weinige bronnenmateriaal dat wél bewaard is gebleven, dient hij zo zorgvuldig mogelijk om te gaan. Het overvragen of tendentius weergeven van bronnen, is daarbij uit den boze.

2.4. Asperger

Er is nog een ander aspect, dat de aandacht vraagt. Juist omdat het aantal bronnen vaak zo gering is, dient de kerkhistoricus zoveel als mogelijk gebruik te maken van *alle* bronnen die hem ter beschikking staan. Met als gevolg, dat hij zal proberen om zijn onderwerp van zoveel mogelijk kanten te belichten. Een voorbeeld van de manier waarop hij dat zou kunnen doen, vinden we in de dissertatie die M. Golverdingen schreef over de Gereformeerde Gemeenten in de jaren 1946-1950.

Uiteraard komt hij daarin ook te spreken over dr. C. Steenblok die in die periode een vooraanstaande plek heeft ingenomen in de Gereformeerde Gemeenten, maar over wie ook merkwaardige verhalen de ronde doen. Zo heeft P.L. Rouwendal verteld dat hij, toen hij nog gereformeerd predikant te Lopik was, zijn T-Ford door de openslaande tuindeuren de pastorie in reed om die daar te parkeren, en op grond daarvan gesuggereerd dat hij aan Asperger geleden zou hebben.¹⁷

Nu had Golverdingen deze in bepaalde kringen gevoelige kwestie kunnen omzeilen door zich te beperken tot bronnen die zich uitlaten over Steenblok als theoloog. Toch heeft hij dat niet gedaan, maar merkt hij op: 'de duiding van de gedragingen van een historisch persoon met behulp van een huidig psychologisch instrumentarium leidt gemakkelijk tot overschrijding van de grenzen van een kerkhistorisch onderzoek. Wij onthouden ons dan ook van een psychologische karakteristiek.'¹⁸

2.5. Moederkorenvergiftiging

Vinden we in de dissertatie van Golverdingen aanzetten voor wat wel 'een inter-disciplinaire aanpak' genoemd wordt, er zijn ook studies te noemen waarin deze benadering nog veel verder wordt doorgevoerd. Zo deed A.P.B. van Meeteren onder de titel 'Het ruyschen als de Libanon' in 1998 een herziene versie van zijn doctoraalscriptie over 'de Nijkerkse beroeringen in Bleskensgraaf' het licht zien. Daarin gaat hij na wat de achtergrond zou kunnen zijn van de geestelijke beroeringen daar.

Om dat goed te kunnen doen, presenteert hij wat hij zelf 'een sociaal-psychologisch verklaringmodel' noemt, waarin hij ook ruimte biedt 'aan de historische, culturele, sociale, economische en sociaal-psychologische achtergronden' en op die manier het 'multifactorale karakter' van het gebeuren benadrukt.¹⁹ Dat klinkt wellicht wat hoogdravend, maar blijkt in de praktijk te betekenen dat hij voor andere zaken aandacht vraagt dan de gemiddelde theoloog bij zo'n onderzoek zou doen.

Om daar een voorbeeld van te geven: onder het kopje 'Sint Antonius schoon en helder' gaat hij na, of biochemie ook als verklaring kan gelden voor de geestelijke beroeringen die in 1752 in de Alblasserwaard plaatsvonden.²⁰ Concreet: of er sprake zou kunnen zijn geweest van moederkorenvergiftiging. Het blijkt dat consumptie van deze zwam tot verschijnselen leidt die

¹⁷ Rouwendal, *Dr. C. Steenblok*, 46-52.

¹⁸ Golverdingen, *Vernieuwing en verwarring*, 128. Eerder vroeg ik al aandacht voor deze kwestie in mijn bespreking van de dissertatie van Golverdingen (Bas, 'De kerk van oom Herman').

¹⁹ Van Meeteren, *Het ruyschen*, 166.

²⁰ Van Meeteren, *Het ruyschen*, 139-144.

overeenkomst vertonen met die in Bleskensgraaf, maar dat één en ander toch niet de oorzaak zal zijn geweest.

2.6. *Religiegeschiedenis*

Het is niet toevallig, dat Van Meeteren in zijn Woord vooraf met ere de naam van prof.dr. W.Th.M. Frijhoff noemt,²¹ want in Nederland is hij de grondlegger geweest van de inter-disciplinaire of religie-historische benadering. In zijn bijdrage uit De Boer kritiek op deze benadering, aangezien die zich op religie in het algemeen richt. Binnen het vakgebied geschiedenis aan de faculteit der letteren is die keuze volgens hem nog denkbaar, maar in de theologische faculteit al een heel stuk minder.²²

De Boer heeft hier zeker een punt. 'In de religiegeschiedenis focussen we op de religieuze praktijk', heb ik Frijhoff in 2014 op de jubileumvergadering van de Vereniging voor Nederlandse Kerkgeschiedenis horen zeggen, 'de manieren van omgaan van mensen en groepen mensen met al datgene wat zij als van hogere waarde beschouwen, inclusief, maar niet exclusief, de bovennatuur en de transcendente wereld die zij daarachter vermoeden, maar inclusief ook wel degelijk ons aller brede historische cultuur die daaronder zit en die religie tot een overdraagbare praktijk maakt.'²³

Desondanks ben ik van mening, dat de inter-disciplinaire benadering die zo kenmerkend is voor de religiegeschiedenis, kan dienen om de kerkhistoricus wakker te houden. Want al te snel en al te makkelijk kan laatstgenoemde zich beperken tot de theologische aspecten van de geschiedenis, en daarmee tot de bronnen die hem daarover informeren. Met als onvermijdelijk gevolg, dat er niet voldoende recht wordt gedaan aan het verleden dat meer aspecten kent dan alleen dit ene.²⁴

3. Recht doen aan de kerk

Het verleden kent (veel) meer aspecten dan alleen het theologische, en ook de kerkhistoricus dient zich daarvan terdege bewust te zijn en te blijven. Tegelijk blijft hij (of: zij) in de meeste gevallen wel theoloog en de kerkgeschiedenis een theologische discipline, en dient dat ook tot uitdrukking te (blijven) komen in de manier waarop hij het verleden beschrijft en beoordeelt. Voor mij heeft dat alles te maken met het doel en nut van de kerkgeschiedenis als onderdeel van de theologie.

'Gereformeerde kerkgeschiedenis heeft identiteitvormende werking', schrijft Van der Pol aan het slot van zijn bijdrage.²⁵ En aan het begin ervan had hij al geschreven: 'kerkgeschiedenis beschrijft de kerken in de vervulling van haar roeping om pijler en fundament van Gods waarheid te zijn (1 Tim. 3,15). De invulling is gebrekkig, met zonde bevekt, soms is de inzet zelfs afbrekend.'²⁶ Wie dit serieus neemt, kan zich niet uitsluitend beperken tot andere aspecten dan de theologische.

Hoe belangrijk het (bijvoorbeeld) ook is om niet te vergeten dat naasten uit het verleden ook zijn gedreven en bepaald door psychologische en sociologische motieven, als je werkelijk wilt beschrijven en beoordelen hoe zij in het verleden invulling hebben gegeven aan de roeping van de kerk

²¹ Van Meeteren, *Het ruysschen*, 7.

²² De Boer, 'Tolken bij de tijd', 87.

²³ Frijhoff, 'Lang leve de kerkgeschiedenis!?', 146. Het 'brede' en 'onbepaalde' van deze benadering wordt nog duidelijker, als we het vergelijken met wat Van der Pol schrijft: 'Kerkgeschiedenis wil kerkelijk verleden transparant maken om een positieve bijdrage te leveren aan een verantwoorde oriëntering op kerk en wereld nu. Het uitgangspunt voor deze wijze van omgaan met het verleden is identiteitsbepaald. De kerk is meer dan menselijk. Ze is schepping van God, ontstaan door Woord en Geest. Christus is haar Hoofd. Zijn Geest woont in haar. Aan dit bijzondere karakter van de kerk moet worden recht gedaan. Haar identiteit ligt verankerd in het werk van Christus. Hij werkt een heilige, algemene, christelijke kerk. Als we terugkijken op al de eeuwen kerkgeschiedenis, ontdekken we steeds weer de trouw van onze God. Hij houdt zijn kerk in leven. Dit betekent niet een statisch, onveranderlijk zichzelf gelijk blijvend object van wetenschappelijk onderzoek. Kerkelijke werkelijkheid verschuift met de tijd. Maar dat biedt geen ruimte voor academische scepsis die eraan voorbijgaat dat God in Christus met mensen heeft gehandeld en dat nog steeds doet. Bij alle verandering en verschil in verschijningsvorm in de loop van de tijd garandeert God aan de kerk continuïteit. De bijstand van zijn Geest heeft Hij toegezegd tot aan de voleindig.' (Van der Pol, 'Kerkgeschiedenis', 73).

²⁴ Vergelijk hier ook Van der Pol, 'Kerkgeschiedenis', 79v.

²⁵ Van der Pol, 'Kerkgeschiedenis', 81.

²⁶ Van der Pol, 'Kerkgeschiedenis', 74.

om pijler en fundament van de waarheid te zijn, zal in elk geval óók het theologisch aspect een belangrijke plaats moeten krijgen. Het 'normatieve' van Kamphuis houdt zo toch zijn plek.

Dr A. Bas

4. Literatuur

Bas, A., 'De kerk van oom Herman', in: *Nader Bekeken* 21 (2014), 344v.

Bas, A., *Solus Deus adorandus. Angelus Merula (1487-1557) en de heiligenverering* (Gouda: Vereniging voor Nederlandse Kerkgeschiedenis 2011).

Boer, E.A. de, *De schele dominee. De Open Brief van 1966 en kerkelijke tucht in de Vrijgemaakte kerken*, ADChartasreeks 30 (Barneveld: De Vuurbaak 2016).

Boer, E.A. de, 'Tolken bij de tijd. Over het hermeneutisch aspect van de kerkhistorie', in: Bruijne, A.L.Th. de; Burger (red.), J.M., *Gereformeerde hermeneutiek vandaag. Theologische perspectieven* (Barneveld: De Vuurbaak 2017), 83-97.

Frijhoff, W.Th.M., 'Lang leve de kerkgeschiedenis!? Feestlezing bij gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de Vereniging voor Nederlandse Kerkgeschiedenis, Gouda, 11 oktober 2014', in: *Tijdschrift voor Nederlandse Kerkgeschiedenis* 17 (2014)142-149.

Golverdingen, M., *Vernieuwing en verwarring. De Gereformeerde Gemeenten 1946-1950* (Houten: Den Hertog 2014).

Harinck, G., 'De rol van de Theologische Hogeschool' (www.onderwegonline.nl).

Meeteren, A.P.B., *Het ruyschen als de Libanon. De Nijkerkse beroeringen in Bleskensgraaf in 1752* (Bleskensgraaf: Blassekyn 1998).

Pol, F. van der, 'Kerkgeschiedenis', in: Bruijne, A.L.Th. de (red.), *Gereformeerde theologie vandaag: oriëntatie en verantwoording* (Barneveld: De Vuurbaak 2004), 73-82.

Rouwendal, P.L., *Dr. C. Steenblok* (Kampen: De Groot G

BIJLAGEN C4.

Studiemateriaal hermeneutiek

EEN VERBETERDE VISIE?

Professor de Bruijne over Ethiek en Hermeneutiek

Ik heb als voorbereiding op een congres 29 september 2017 het boek 'Gereformeerde hermeneutiek nu' gelezen. Het is een opmerkelijk boek dat goed laat zien wat er op het terrein van de uitleg en interpretatie van de Bijbel speelt. Hoe er een echte verandering plaatsvindt. Soms wordt er gezegd dat het allemaal nog gewoon gereformeerd is maar als je goed leest is het echt anders. Dit wil ik hier ook laten zien. Ik dat door me te concentreren op het artikel dat professor de Bruijne in deze bundel geschreven heeft onder de titel: Ethiek en hermeneutiek. Ik wil hem graag recht doen. Daarom vind je van tijd tot tijd uitgebreide citaten uit dit artikel. Je vindt het artikel in de bundel zelf op pag 181-198.

Professor de Bruijne meent dat als het om de verhouding tussen ethiek en de Bijbel gaat er een verbeterde visie nodig is. Wie zegt dat er een verbeterde visie nodig is, moet ook duidelijk maken waarom dat nodig is. Laten we eerst eens kijken wat volgens de Bruijne de oude gereformeerde visie is. Ik geef het in zijn eigen woorden weer. Ook in zijn eigen woorden vind je daarna wat zijn bezwaar is. De oude visie: "Een van de oorzaken van deze spanning ligt in de eenzijdige benadering van de relatie tussen Bijbel en ethiek die onder orthodoxe christenen lang gangbaar was. Volgens die visie vormen de tien geboden de bijbelse basis voor de ethiek. Voetius behandelt de christelijke ethiek zelfs als decalogiek. (De Niet 1996, xxxvi.12) Deze decaloog bevat de basiswetten die God in de schepping heeft gelegd. Wil je goed en kwaad vaststellen, dan moet je elk thema onderbrengen bij een van de tien geboden. Via twee hulplijnen kun je daaruit vervolgens conclusies trekken. De eerste bestaat uit het verzamelen en exegetiseren van zo veel mogelijk andere bijbelteksten waarin zo'n thema ook aan de orde is. De Bijbel functioneert dan als een verzameling waarheden (proposities, stellingen). Naast waarheden die zich richten op wat je moet geloven (*credenda* genoemd) zijn er ook die handelen over wat je moet doen (*agenda*) (Kuyper 1909, III, 362, 425). De tweede hulplijn is de bekeerde rede, *tertia ratio* genoemd. Vaak verwoorden de onderzochte bijbelteksten de ethische norm namelijk niet rechtstreeks. Deze komt pas tevoorschijn nadat teksten geordend zijn via een sluitende redenering. Een klassiek-theologisch-hermeneutische regel zegt: Niet alleen wat de Bijbel met zoveel woorden zegt, maar ook wat daaruit met gezonde logica kan worden afgeleid, is Gods openbaring (Kuyper jr. 1899, 149). Zo wees men echtscheiding af op grond van het zevende gebod, aangevuld met enkele expliciete bijbelteksten over dat thema. Die bleken ruimte te laten voor twee uitzonderingen (overspel en verlating door een ongelovige). Vervolgens trok men de logische conclusie dat, wanneer verlating door een ongelovige echtscheiding rechtvaardigt, dit ook geldt voor andere situaties waarin iemand eenzijdig door zijn partner verlaten wordt. Met dit bijbelse kader kon men in beginsel elke praktijkvraag aan (Douma 1982; Van Dam 1996)." P. 183

Het is duidelijk uit het vervolg dat de Bruijne het hier niet meer mee eens is. Hij formuleert zijn bezwaar zo: "Toch voldoet die vertrouwde werkwijze niet meer. Alleen al de vergelijking met de ontwikkelingen in de gereformeerde dogmatiek of systematische theologie laat dat zien. Daar bestond vanouds een vergelijkbare 'bewijsteksten'-benadering. Al sinds Abraham Kuyper en Herman Bavinck veranderde echter de bijbelse onderbouwing van de leer. Men ging meer letten op het geheel van de openbarings- en heilsgeschiedenis. Losse waarheden maakte plaats voor de grote lijn van het werk van de drie-enige God. Dat werk ontwikkelt zich van schepping naar herschepping, met Christus' verlossing als centrum. Die nieuwe benadering maakte de leer minder afhankelijk van (de exegese van) enkele specifieke teksten. Bovendien kon nu de historische context van die teksten beter uitkomen. Onvermijdelijk leidde dat ook tot vernieuwde dogmatische inzichten. Een vergelijkbare verandering bleef bij de ethiek echter achterwege, al klonk hier en daar een aanzet (Trimp 1986, 12-17, 67-69, 103-105; Schilder 1980). Daarom heeft de gereformeerde ethiek een inhaalslag nodig. Zij kan daarbij leren van anderen die deze verandering al eerder voltrokken. (Bilkes 1997)" p 183,184

Reactie:**Bewijsteksten – waarheden**

Ik ga nu niet strijden over zaken uit de geschiedenis. Ook daarover zou nog best wat te schrijven zijn. Laten we het houden bij het leven in de 21e eeuw.

Is het verkeerd als je de Bijbel leest en bij het spreken over ethische uit de Bijbel teksten en gedeelten haalt die laten zien hoe de HERE zelf ons leert hoe we hebben te leven? Is het verkeerd om te laten zien vanuit de Bijbel wat goed en verkeerd is? Betekent het gebruik van bewijsteksten dat je de Bijbel alleen als een set waarheden ziet?

Dat laatste is een bewering die niet klopt. Dat zie je al als je er op let hoe de Here Jezus de Schrift, zoals die er op dat moment is, gebruikt. De Here Jezus is de mens die werkelijk met heel Zijn hart Zijn Vader in de hemel volgt en liefheeft. Hij is het ook die ons als de volmaakte uitlegger laat zien wat de woorden in het Oude Testament betekenen. Hij is God zelf die deze woorden gegeven heeft. Ook de Here Jezus gebruikt teksten uit het Oude Testament om aan de mensen te laten zien, te bewijzen wat Hij zegt. Om de mensen te laten zien dat wat Hij zegt echt het Woord van God is. We zien dat bij de Here Jezus en ook bij Zijn leerlingen die Zijn onderwijs uit de Schrift hebben meegemaakt. Vooral ook in de veertig dagen tussen opstanding en hemelvaart. Het was de Here Jezus van wie we na Zijn opstanding o.a. dit lezen: “ En Hij zei tegen hen: Dit zijn de woorden die Ik tot u sprak toen Ik nog bij u was, dat alles vervuld moest worden wat over Mij geschreven staat in de Wet van Mozes en in de Profeten en in de Psalmen. Toen opende Hij hun verstand zodat zij de Schriften begrepen. En Hij zei tegen hen: Zo staat er geschreven en zo moest de Christus lijden en uit de doden opstaan op de derde dag. En in Zijn Naam moet onder alle volken bekering en vergeving van zonden gepredikt worden, te beginnen bij Jeruzalem. En u bent van deze dingen getuigen.” Lukas 24:44-48

Het is niet zo dat de Here Jezus alleen als het om Zijn leven als Verlosser gaat zich op concrete teksten uit het Oude Testament beroept. Hij doet dat ook als het om ons concrete leven gaat. Ik denk hier aan het punt van de echtscheiding. In Israël was er toen ondanks het verschil van mening tussen bepaalde groepen een heel ruime echtscheidingspraktijk. De Here Jezus maakt duidelijk dat dit niet strookt met Gods bedoeling. Hij beroept zich dan heel concreet op Genesis 2:24. We lezen dat heel duidelijk in Mattheus 19: “En de Farizeeën kwamen naar Hem toe om Hem te verzoeken en zeiden tegen Hem: Is het een man toegestaan zijn vrouw om allerlei redenen te verstoten? En Hij antwoordde en zei tegen hen: Hebt u niet gelezen dat Hij Die *de mens* gemaakt heeft, hen van het begin af mannelijk en vrouwelijk gemaakt heeft, en gezegd heeft: Daarom zal een man *zijn* vader en moeder verlaten en zich aan zijn vrouw hechten, en die twee zullen tot één vlees zijn, zodat zij niet meer twee zijn, maar één vlees? Dus, wat God samengevoegd heeft, laat de mens dat niet scheiden.”

De Here Jezus verwijst hier ook nog naar Genesis 1:27. Het vervolg van Mattheus 19 laat zien dat de Here Jezus ook antwoord geeft als een ander gedeelte uit Gods Woord genoemd wordt. Hij maakt duidelijk dat met Zijn komst de tijd weer aangebroken is om echt tot Gods werkelijke bedoeling terug te keren. Hij maakt ook duidelijk dat niet de omstandigheden zoals mensen die aanvoelen beslissend kunnen zijn. Dat die het niet zijn die laten zien wat het goede leven is. De leerlingen zien het namelijk helemaal niet zitten wat de Here Jezus zegt. Toch maakt Christus duidelijk dat zo leven mogelijk is als je bij de HERE, bij de Geest daar de kracht, de vernieuwing van je leven voor zoekt. Hier zie je ook een duidelijke aanwijzing voor het lezen van de Schrift. Wat Christus ons leert is de volmaakte uitleg en daarin hebben wij Zijn navolgers te zijn. Als we het toch anders willen uitleggen of doen zijn we met een eigenwillige of eigenmachtige uitleg bezig. Zie 2 Petrus 1;19,20.

Hieronder lees je het vervolg van Mattheus 19: “Zij zeiden tegen Hem: Waarom heeft Mozes dan geboden een echtscheidingsbrief te geven en haar te verstoten? Hij zei tegen hen: Mozes heeft vanwege de hardheid van uw hart u toegestaan uw vrouw te verstoten; maar van het begin af is het zo niet geweest. Maar Ik zeg u: Wie zijn vrouw verstoot anders dan om hoererij en met een ander trouwt, die pleegt overspel, en wie met de verstotene trouwt, pleegt ook overspel. Zijn discipelen zeiden tegen Hem: Als de zaak van de man met de vrouw er zo voor staat, is het beter niet te trouwen. Maar Hij zei tegen hen: Niet allen vatten dit woord, maar *alleen* zij aan wie het gegeven is. Want er zijn ontmanden die uit de moederschoot zo geboren zijn; en er zijn ontmanden die door de mensen ontmand zijn; en er

zijn ontmanden die zichzelf ontmand hebben om het Koninkrijk der hemelen. Wie dit vatten kan, laat die het vatten.” vs 7-12

We zien ook bij de leerlingen van de Here Jezus dat ze vanuit het Oude Testament bewijzen dat de Here Jezus de beloofde Christus is. Het boek Mattheus is er vol van. Steeds weer lees je dat dingen gebeurd of gedaan zijn om zo te vervullen wat er in het Oude Testament stond. Zie bijv: Matt 1;22,23; 2:5,6; 17,18; 3:3; 4;15,16

Je kunt hier ook denken aan de verzoeking van de Here Jezus door de duivel zoals we daarvan lezen in Mattheus 4 en Lukas 4. Het is de Here Jezus die juist vanuit de Schrift, vanuit concrete teksten uit het Oude Testament de duivel beantwoordt en laat zien dat Hij de HERE alleen op Zijn Woord wil volgen! Heel concreet in Zijn leven. Dan is het zo dat de Here Jezus deze teksten in het grote verband van heel de Schrift laat spreken terwijl de duivel dan aan tekstenplukkerij doet. De duivel laat Gods Woord buikspelen. Wat leren we hiervan? Niet om te zeggen we moeten niet naar teksten en gedeelten zoeken die ons concreet in ons leven de weg wijzen. Dat moeten we juist uit liefde en verbondenheid aan de HERE blijven doen. Altijd zo dat we die tekst binnen het verband lezen en zo laten spreken. We vinden ook in de rest van het Nieuwe Testament dat juist gedeelten uit het Oude Testament gebruikt worden om te laten zien wat de HERE ons te zeggen heeft. Dat mogen we niet verliezen. Het is dan ook veelbetekenend wanneer nu gezegd wordt door prof de Bruijne dat dit niet meer voldoet. Als het nu niet voldoet moet je ook zeggen dat het vroeger niet goed was om het zo te doen! Dat er toen door deze manier van werken verkeerde conclusies getrokken zijn.

Dan is er nog iets anders. Is het zo dat je de Bijbel als niet meer dan een set waarheden ziet als je in de Bijbel vol eerbied en liefde zoekt wat de HERE in Zijn Woord over bepaalde zaken in het leven te zeggen heeft? Dat is een vooronderstelling die in veel gevallen niet deugt. Wat is de Bijbel? Het Woord van God waarin de Geest mij aanspreekt. Waarin ik lees wie de HERE is, wat Hij gedaan heeft, wat Zijn plan is en waarin Hij mij roept om tot Christus te vluchten met mijn leven. Waarin Hij mij en ons allemaal vertelt wat het goede leven is en hoe Hij wil dat we leven. Als ik zo naar de HERE luister is de Bijbel toch geen set van waarheden geworden maar het betrouwbare Woord van mijn God en Verlosser. Ik wil als kind van Vader juist leven naar Zijn wil. De Bijbel is het Woord van levende God. Dan lees ik dat Woord in het geheel van de Schrift om mijn leven vandaag en morgen volgens Gods wil te leven. Wat ik in het artikel van de Bruijne zie gebeuren is dat het concrete spreken van de HERE vervaagt omdat het in het grote geheel komt te staan. Er lijkt alleen plaats te zijn voor een bepaalde grote lijn. In plaats van dat het concrete spreken van de HERE blijft staan en in het geheel juist al meer diepte krijgt. Er komt bij de Bruijne op deze manier te veel ruimte voor eigen invulling en eigen menselijk cultuur die dan in feite de norm die de HERE in Zijn Woord gegeven heeft, kan veranderen of wegnemen.

Het ethische kader van de apostelen

Professor de Bruijne pleit voor een verbeterde versie voor een gereformeerde ethiek. Hij meent dat de apostelen ons daarin ook voorgaan in het Nieuwe Testament. Ook dit maakt duidelijk dat het voor hem niet alleen gaat om een verbeterde versie maar dat het ook om een andere versie gaat. Dat de manier waarop tot nu toe in gereformeerde kring gewerkt is in zijn ogen verkeerd is. Belangrijke dingen die hij schrijft over wat de apostelen ons op dit punt leren zijn: “De centrale ethische vraag van de apostelen kun je weergeven als: hoe doe je met je leven en met je concrete keuzen recht aan het grote verhaal van Gods werken in Christus (Fil 1:27)? Anders dan in latere christelijke traditie oriënteren zij zich daarbij niet alleen op Gods scheppingswerk of op ‘de natuur’ met haar ingeschapen wetten (Loonstra 1998). Gods werken draaien om Christus. Juist de toekomst van zijn koninkrijk laat zien waar God met ons leven op uit is (O’ Donovan 1994). Die toekomstgerichtheid bedoelt echter geen idealisme. De apostelen propageren geen hoog ideaal voor de nog niet bestaande perfecte wereld van straks. Zij wijzen de weg daarheen aan christenen die nog op reis zijn in de gevallen schepping van nu. In Christus vormen christenen weliswaar al ‘de nieuwe mens’, maar zolang Hij nog niet op de wolken verschijnt, ligt deze werkelijkheid nog verborgen in het oude leven van nu (Ef 2;15; Kol 3:4,10). De zogenaamde ‘huistafels’ bewijzen hoezeer de apostelen rekenen met de begrensde mogelijkheden van het huidige aardse bestaan (Ef 5:22e.v.; Kol 3;18e.v.). Daarom kunnen we de centrale ethisch-hermeneutische vraag

zo formuleren: wat is het goede leven dat past bij Gods werken in Christus op weg naar het komende koninkrijk en *wat is binnen de marges van de gegeven situatie de optimale stap vooruit in die richting?* Christelijk leven houdt in dat we onder de condities van de oude wereld anticiperen op de levensstijl van het komende koninkrijk (Rom 12:1,2; De Bruijne 2001). P. 184,185

Reactie:

Alleen het grote verhaal?

Wat mij het meeste in dit gedeelte en ook in het vervolg van het artikel opvalt, is de nadruk op het grote verhaal. Het andere dat hier opvalt is dat de apostelen niet met een hoog ideaal komen. Er zijn van deze twee beweringen goede dingen te zeggen maar het is ook zo dat hier heel belangrijke zaken niet ter sprake komen. Ik noem eerst wat volgens mij positief te duiden is.

1. Als het gaat over het grote verhaal van God daden, wordt er terecht aandacht gevraagd voor het geheel van Gods werk. Er wordt ook terecht gevraagd naar tijd in de geschiedenis van Gods heil waar we nu staan. We zagen al eerder dat de Here Jezus in Mattheus 19 zegt dat het toestaan van de scheidbrief er een hele tijd was vanwege de hardheid van de harten van Gods volk. Hij maakt ook duidelijk dat met Zijn komst, met het zo sterk laten zien van Gods liefde en Gods wil in Christus die periode voorbij is. Als het aandacht vragen voor Gods grote verhaal betekent dat we ook afzonderlijke teksten in het geheel van Gods Woord moeten lezen en zo de betekenis daarvan voor ons vandaag moeten ontdekken, ben ik het daar helemaal mee eens. Dat is niet nieuw. Dat is een regel die we onder gereformeerden al heel lang kennen. We staan ook in een traditie waarin er zo op ethisch terrein gezocht werd naar wat Gods wil voor ons concrete leven nu is. Het is echt te kort door de bocht om te zeggen dat de ethische bezinning die onder ons voor de Bruijne heeft plaatsgevonden alleen wilde rekenen met "'Gods scheppingswerk' of met 'de natuur' met haar ingeschapen wetten". We hoeven alleen maar te denken aan wat de professoren Douma en Velema op ethisch terrein geschreven hebben om te zien dat dit echt niet klopt. In hun werk was Gods openbaring beslissend! Als je dit ziet, wordt ook duidelijk dat prof de Bruijne iets anders moet bedoelen als wat ik hier boven schreef. Ik kom daar zo op terug.
2. De apostelen houden ons geen hoog ideaal voor. Ze staan midden in het leven waarin het op veel punten niet ideaal is. Daar moeten we ook als christenen mee leren omgaan. Wanneer het er om gaat dat de apostelen en ook de Here Jezus ons geen ideaal leven op deze aarde voor Christus wederkomst beloven, ben ik het er helemaal mee eens. Dat betekent ook dat we in ons eigen leven altijd weer met zwakheid en verkeerde verlangens moeten omgaan. Het is ook zo dat de omstandigheden ons meerdere keren tegen een muur laten lopen waardoor er ook compromissen gesloten moeten worden. De grote vraag is of dit de norm en ook het echte goede leven is. Een heel belangrijk punt is wat er bedoeld wordt met de woorden: "*wat binnen de marges van de gegeven situatie de optimale stap vooruit in die richting is*"? Betekent dit dat we niet in het oog houden wat goed en verkeerd is? Blijven we zonden zonde noemen of komt er een aanpassing van de norm omdat de culturele situatie nu eenmaal zo anders is? Omdat de grote meerderheid in de samenleving een bepaalde norm als heel negatief opvat. Denk bijvoorbeeld aan de discussies rond homoseksualiteit en vrouw in het ambt. Het is goed en nodig om te zien dat we zelf niet ideaal zijn, ook niet als kerk en als gelovigen. Het is goed om te zien dat er veel gebrokenheid is. Daarvoor moet in de ethische bezinning ook aandacht en plaats zijn.

Dan kom ik nu bij de punten waar ik problemen heb met een ethiek die alleen op het grote verhaal gegrond zou zijn.

1. Kun je het grote verhaal losmaken van concrete geboden die de HERE geeft? Is het zo dat wat de HERE concreet op verschillende terreinen van het leven voorschrijft, los gemaakt kan worden van het grote verhaal? Het is heel mooi als er gezegd wordt dat het gaat om het grote verhaal van Christus maar we moeten wel bedenken dat dit verhaal staat in het grote geheel dat de HERE de Drie-enige God is. Dat Hij ons vertelt van Zichzelf en van Zijn werk in schepping, verlossing en herschepping. Het gaat ook in het christelijke leven om het leven met de Drie-enige God die ons laat zien en horen wat het goede leven is. Volgens Zijn bedoeling en dan ook pas echt goed.

Dat grote verhaal mogen wij niet vergeten als we het hebben over het verhaal van Christus. Dat zie je ook in het leven van Christus zelf. Het zijn de Farizeeën en Schriftgeleerden die Hem er van beschuldigen dat Hij zich niet aan de geboden van de HERE zou houden. Hij zou de mensen leren dat ze niet volgens de door God gegeven geboden zouden hoeven te leven. Dan komt er van onze Here dit duidelijke antwoord: “Denk niet dat Ik gekomen ben om de Wet of de Profeten af te schaffen; Ik ben niet gekomen om die af te schaffen, maar te vervullen. Want, voorwaar, Ik zeg u: Totdat de hemel en de aarde voorbijgaan, zal er niet één jota of één tittel van de Wet voorbijgaan, totdat het alles geschied is. Wie dan een van deze geringste geboden afschaft en de mensen zo onderwijst, zal de geringste genoemd worden in het Koninkrijk der hemelen; maar wie ze doet en onderwijst, die zal groot genoemd worden in het Koninkrijk der hemelen. Want Ik zeg u: Als uw gerechtigheid niet overvloediger is dan die van de Schriftgeleerden en de Farizeeën, zult u het Koninkrijk der hemelen beslist niet binnengaan.” Matt 5:17-20.

We lezen in het vervolg hoe de Here Jezus de diepte van Gods geboden aan ons laat zien en ons oproept om juist zo volgens de geboden van onze hemelse Vader te leven. Gods geboden en het grote verhaal van de Drie-enige God horen bij elkaar. Ook in de geboden leer je de HERE kennen. Ze dragen het kenmerk van Hem. Christus wil niets anders dan volgens die geboden van God, waarin ook Zijn hart ligt, leven. Hij geeft ons juist in Zijn eigen leven op aarde het voorbeeld om ook zo te gaan leven. De Here Jezus en ook de apostelen zijn niet negatief over Gods wet en Zijn geboden. Een prachtig voorbeeld bij Paulus is dat hij voor iedereen met eigen gewoonten zich wil aanpassen maar zich overal helemaal aan Gods wet wil houden. De regels die de HERE voor Israël gegeven had maar die met Christus komst hun tijd hebben gehad, hoeven de christenen niet meer te houden. Ze hoeven geen Israëlieten te worden maar wel mensen die volgens Gods blijvende geboden willen leven. We lezen dat in 1 Korinthe 9 zo: “Want hoewel ik vrij ben van allen, heb ik mijzelf *toch* voor allen tot slaaf gemaakt om meer *mensen* te winnen. En ik ben voor de Joden geworden als een Jood, om Joden te winnen. Voor hen die onder de wet zijn, *ben ik geworden* als onder de wet, om hen die onder de wet zijn te winnen. Voor hen die zonder de wet zijn, *ben ik geworden* als zonder de wet – *hoewel* niet zonder de wet van God, want *ik sta* onder de wet van Christus – om hen te winnen die zonder de wet zijn.” vs 19-21

Ook in de gereformeerde Belijdenisgeschriften zie je dat de concrete geboden niet tegenover het grote verhaal worden gezet. Het grote verhaal vervaagt niet het concrete leven volgens de concrete geboden van God. Heel duidelijk wordt dat bijvoorbeeld in Zondag 44 van de Heidelbergse Catechismus. De geboden en het scherp preken van Gods geboden staan daar juist in verband met het steeds bewust leven met Christus als onze Verlosser en Heer.

Dat het in het christelijke, goede leven gaat om een leven volgens Gods wil en daarom volgens zijn geboden belijden we in Zondag 44 zo:

“Vraag 113: Wat eist God in het tiende gebod?

Antwoord: Dat zelfs de geringste neiging of gedachte die tegen enig gebod van God ingaat, in ons hart nooit meer mag komen, maar dat wij altijd met heel ons hart alle zonden haten en liefde tot alle gerechtigheid hebben.

Vraag 114: Maar kunnen zij die tot God bekeerd zijn, deze geboden volbrengen?

Antwoord: Nee, want zelfs de allerheiligsten hebben in dit leven niet meer dan een klein begin van deze gehoorzaamheid, maar wel zo, dat zij met een ernstig voornemen niet slechts naar sommige, maar naar alle geboden van God beginnen te leven.

Vraag 115: Waarom laat God ons de tien geboden dan zo scherp prediken, als toch niemand ze in dit leven volbrengen kan?

Antwoord: Ten eerste wil God, dat wij ons leven lang onze zondige aard steeds meer leren kennen en daardoor nog meer begeren de vergeving van de zonden en de gerechtigheid in Christus te zoeken.

Ten tweede dat wij zonder ophouden ons inspannen en God bidden om de genade van de Heilige Geest, om steeds meer naar het beeld van God vernieuwd te worden, totdat wij na dit leven het doel, namelijk de volmaaktheid, bereiken.”

Wat is er opvallend als we dit lezen in verband met het onderwerp waarover we het nu hebben? Ik noem drie dingen:

a. Gods gegeven geboden zijn de norm voor ons leven. Niet alleen voor vroeger maar ook nu. Duidelijke normen voor alle tijden. Het gaat hier ook om de concrete geboden.

b. Er wordt heel duidelijk aandacht gevraagd voor de omstandigheden waarin we leven. Wij komen ook als gelovigen niet tot het ideale leven. De hoofdoorzaak daarvoor is ons eigen zondige hart. Toch doet dit niets van de goede norm van Gods geboden af. Christenen kijken juist uit liefde voor de HERE steeds weer in de spiegel van Gods wet. Ze kijken er in om er steeds weer naar te willen leven. Er wordt niets van de norm afgedaan al doet dat soms heel erg zeer en is het in de cultuur waarin je leeft heel vreemd. Zo vreemd zelfs dat in de tijd van het Romeinse rijk christenen zelfs vijanden van de mensheid werden genoemd.

c. De geboden van God houden ons de goede spiegel voor en brengen wie in liefde voor de HERE willen leven weer bij Christus als onze Verlosser en bij de Geest die ons elke dag moet leren om volgens de wil van de hemelse Vader, zoals die in Zijn geboden tot ons komt, te willen leven.

Dit lijken me heel belangrijke elementen voor een goede visie op de ethiek. Gods concrete geboden komen niet in mindering op het grote verhaal omdat de HERE zelf in de geboden tot ons spreekt. Het is ook daarom dat een goede visie op ethiek ook aandacht vraagt voor de gehoorzaamheid aan God. Dat we gehoor geven aan de stem van de Goede Herder die de schapen de goede weg wijst. Over dat laatste nu nog iets.

2. Gehoorzaamheid aan Gods concrete geboden heeft alles te maken met het grote verhaal van wie God is. Dat betekent ook dat er bij het in liefde voor de HERE leven sprake is van gehoorzaamheid. Gehoorzaamheid die ook laat zien dat iemand zich in vertrouwen aan God toevertrouwt. Ook als het allemaal heel onlogisch lijkt. Ook als het lijkt alsof het niet bij de omstandigheden past. We hebben in het eerste artikel al zo'n voorbeeld in Mattheus 19 gezien. Een ander voorbeeld waar je ziet dat Gods concrete gebod beslissend is, is wat er met koning Saul gebeurt. Ik noem twee momenten uit het leven van Saul.

a. Saul is in 1 Sam 13 met zijn leger in een heel moeilijke situatie. Hij moet op Samuël wachten tot hij met zijn leger ten strijde kan trekken. Het leger wil eigenlijk niet wachten want de situatie wordt alleen maar moeilijker. Als Samuël er dan nog niet is op het moment dat hij ongeveer zou komen, dreigen veel soldaten weg te lopen. Dan besluit Saul om de offers al te gaan brengen zonder dat Samuël er is. Vanuit de omstandigheden was dit heel logisch. Toch is het de HERE die Saul hierover heel duidelijk bestraft. Luister maar: “En Samuel zei: Wat hebt u gedaan? Toen zei Saul: Omdat ik zag dat het volk zich *begon te verspreiden*, bij mij vandaan, en omdat ú niet op de vastgestelde tijd kwam, en de Filistijnen in Michmas verzameld zijn, zei ik *bij mijzelf*: Nu zullen de Filistijnen op mij afkomen in Gilgal, en ik heb niet getracht het aangezicht van de HEERE gunstig te stemmen. Daarom heb ik mijzelf gedwongen om het brandoffer te brengen. Maar Samuel zei tegen Saul: U hebt dwaas gehandeld. U hebt het gebod van de HEERE, uw God, dat Hij u geboden heeft, niet in acht genomen.” vs 11-13

b. Het tweede voorbeeld vinden we in 1 Sam 15. Saul krijgt de opdracht om de Amalekieten als Gods vijanden te doden en ook hun bezit te vernietigen. Saul behaalt de overwinning maar hij spaart bepaalde belangrijke mensen en spaart het vee om die als buit mee te nemen. Ook hier lijken dingen weer heel logisch vanuit

menselijk standpunt. Toch is Gods reactie hierop door Samuël dit: “ Heeft de HEERE evenveel behagen in brandoffers en slachtoffers als in het gehoorzamen aan de stem van de HEERE? Zie, gehoorzamen is beter dan slachtoffer, opmerkelijk zijn *beter* dan het vet van rammen. Want opstandigheid is een zonde van waarzeggerij, en tegenstreven is afgoderij en beeldendienst. Omdat u het woord van de HEERE verworpen hebt, heeft Hij u verworpen, zodat u geen koning *meer* zult zijn.” vs 23,24

We zien hier heel duidelijk dat het grote verhaal dat wij zien geen verandering in Gods concrete geboden aan ons geeft. Het is ook niet zo dat gehoorzaamheid aan Gods geboden alleen iets is van het Oude Testament. We zagen al dat de Here Jezus zelf heel duidelijk maakt dat Hij niet gekomen is om Gods geboden af te schaffen of buiten werking te stellen. Hiermee in het verlengde staat wat we ook verder in het Nieuwe Testament lezen.

a. De Here Jezus zegt als Hij Zijn kerk de opdracht geeft om het evangelie aan alle volken te verkondigen ook dit: “Ga dan heen, onderwijs al de volken, hen dopend in de Naam van de Vader en van de Zoon en van de Heilige Geest, hun lerend alles wat Ik u geboden heb, in acht te nemen.” Matt 28:19

b. Als het om de apostelen gaat, zien we het onderwijs dat duidelijk maakt dat in liefde met de Here leven ook betekent dat je gehoorzaam aan de HERE wilt zijn in je hele leven. Zo lezen we in de brief aan de Romeinen dit: “Door Hem hebben wij genade en het apostelschap ontvangen tot geloofsgehoorzaamheid onder alle heidenen, ter wille van Zijn Naam, waartoe ook u behoort, geroepen van Jezus Christus. Maar God zij dank: u was *wel* slaaf van de zonde, maar *nu* bent u van harte gehoorzaam geworden aan het voorbeeld van de leer waaraan u overgegeven bent. En, vrijgemaakt van de zonde, bent u dienstbaar gemaakt aan de gerechtigheid. Ik spreek op menselijke wijze vanwege de zwakheid van uw vlees. Want zoals u uw leden beschikbaar gesteld hebt ten dienste van de onreinheid en van de *ene* wetteloosheid tot de *andere* wetteloosheid, stel zo nu uw leden beschikbaar ten dienste van de gerechtigheid, tot heiliging.” Rom 1:5,6 6:17-19

Gods geboden en de gehoorzaamheid in geloof aan die geboden omdat het de goede wil van God is, moeten vertrekpunt zijn bij een gereformeerde ethiek. Wat prof de Bruijne schrijft laat alles heel vaag zijn. Het krijgt ook de kleur dat hij de concrete geboden en de gehoorzaamheid niet de plaats geeft die het zou moeten krijgen. Doordat hij zich tegenover de eerdere gereformeerde ethiek opstelt. Ik kan wat hij hier schrijft niet zien als een verbetering maar als een vervaging. Een achteruitgang.

De spannende vraag is natuurlijk wel: wat is nu het concrete gebod van God voor ons vandaag in de wereld van 2017?

Hoe gaan we met het onderwijs van de Geest in de Schrift om?

Professor de Bruijne brengt naar voren dat in de Bergrede het hart van het ethische onderwijs voor ons klinkt. Naar aanleiding daarvan schrijft hij het volgende:

“Wanneer de Bergrede centraal staat, wordt daarmee tegelijk Mozes’ Thora een onmisbare bron van christelijk-ethische hermeneutiek. Anders dan Mozes presenteert Jezus namelijk geen uitgewerkt totaaloverzicht van het goede leven. Met zijn zaligsprekingen en een reeks opvallende instructies trekt Hij alleen een hoofdlijn. De samenvatting daarvan is zijn uitspraak: ‘Wees dus volmaakt, zoals jullie hemelse Vader volmaakt is’ (Matt 5:48). Wie de Thora niet kent, kan Jezus ethische onderwijs echter niet volgen. Hij ‘vertaalt’ deze vroegere kenbron van het goede leven naar de nieuwe context van zijn naderende koninkrijk. Daarbij gaat Hij slechts op enkele regels uit Mozes’ Thora in, met een correctie of met een verdieping. Bij enkele brandende kwesties uit zijn dagen (bijv. de eed) doet Hij voor welke consequenties de Thora heeft in de nieuwe context van zijn koninkrijk. Wij zouden zijn bedoeling misverstaan wanneer wij die uitwerking nu voortaan zouden behandelen als een nieuwe afgeronde codex. De bedoeling is juist dat wij in eigen verantwoordelijkheid op diezelfde weg verder gaan. Daarbij blijft Mozes’ wet dus onmisbaar als startpunt. Steeds moeten wij vragen op welke manier een passage uit Mozes’ Thora ons als christelijke pelgrims zou kunnen helpen om Gods wil concreet te maken in de

nieuwe context van het koninkrijk. Daarbij gaat het om de hele Thora en niet alleen om de wetten daarin. In die breedte zien wij de apostelen dan ook regelmatig voortborduren op Mozes' Thora (vgl. bijv 1 Kor 10:1-13).” P. 186

Positief:

1. Het is positief dat de Bergrede niet losgemaakt wordt van het Oude Testament en ook niet van de rest van de Bijbel.
2. Het is ook positief dat duidelijk gemaakt wordt dat het bij de ethische bezinning vandaag niet alleen om de wetten en regels gaat die we in de Schrift vinden maar om het hele spreken van God door de Schrift. Ook waar ons verteld wordt wat de grote daden van God in de geschiedenis zijn. Hoe Hij de geschiedenis leidt, daarin handelt en ons ook vertelt hoe het in de toekomst zal gaan.

Kritisch:

Toch blijven bij mij o.a. de volgende belangrijke punten van kritiek over:

1. Thora als startpunt

De Thora wordt een startpunt genoemd. Dit terwijl de Here Jezus juist in het begin van de Bergrede duidelijk maakt dat wat we lezen in het Oude Testament voor Hem veel meer is. Hierbij is heel belangrijk wat we lezen in Mattheus 5:17-20:

“Denk niet dat Ik gekomen ben om de Wet of de Profeten af te schaffen; Ik ben niet gekomen om die af te schaffen, maar te vervullen. Want, voorwaar, Ik zeg u: Totdat de hemel en de aarde voorbijgaan, zal er niet één jota of één tittel van de Wet voorbijgaan, totdat het alles geschied is. Wie dan een van deze geringste geboden afschaft en de mensen zo onderwijst, zal de geringste genoemd worden in het Koninkrijk der hemelen; maar wie ze doet en onderwijst, die zal groot genoemd worden in het Koninkrijk der hemelen. Want Ik zeg u: Als uw gerechtigheid niet overvloediger is dan die van de Schriftgeleerden en de Farizeeën, zult u het Koninkrijk der hemelen beslist niet binnengaan.”

Je komt er niet door te zeggen dat we in eigen verantwoordelijkheid de lijn moeten doortrekken vanuit de Thora. Dit terwijl bij de Bruijne de binding aan wat de Geest in het Oude Testament zegt toch eigenlijk vaag is. Ook dit hoop ik in een positieve publicatie volgend jaar verder uit te werken. Van groot belang is wat de Here Jezus nu duidelijk maakt als het om het vervullen van het Oude Testament gaat. Daarom hieronder enkele opmerkingen daarover.

Het woord vervullen kan meerdere betekenissen hebben. Als je naar de betekenis van een woord zoekt, is het verband waarin het staat heel erg belangrijk. De betekenissen die in verband met Matt 5:17 het meest genoemd worden, zijn de volgende:

1. Jezus is gekomen om de openbaring te voltooien of om de diepste bedoeling van de wet aan te wijzen.
2. Jezus is gekomen om de wet uit te voeren en te houden.
3. Jezus is gekomen om wet en profeten te handhaven
4. Jezus is gekomen om wet en profeten vol te maken.

De eerste drie betekenissen zeggen te weinig in het verband waarin de Here Jezus in Mattheus 5 het woord vervullen gebruikt.

Als we naar het woord vervullen kijken, is het belangrijk dat in de hoofdstukken voor Mattheus 5 hetzelfde woord gebruikt is om op de vervulling van de profetieën in Jezus leven te wijzen. De Here Jezus noemt zelf in vers 17 de profeten. Hij heeft de profeten niet ongeldig verklaard. Hij laat in Zijn leven, in de dingen die Hij doet en leert zien dat Hij uitvoert wat de profeten van Hem gezegd hebben. Hij laat ook zien dat er nog dingen zijn die Hij moet doen die al door de profeten gezegd zijn. Hij zal in

zijn hele optreden de profeten vol maken. Hij doet dat niet alleen tijdens Zijn leven op aarde. Hij gaat daarmee verder tot de dag dat Hij op de wolken naar de aarde terugkeert. Na Zijn hemelvaart is Hij nog de Verlosser die bezig is om tot het laatste titteltje (een van de kleinste leestekens in die tijd) de wet en de profeten te vervullen.

Het woord vervullen wijst niet alleen op de vervulling van profetieën. De Here Jezus is ook gekomen om de wet te vervullen. Hierbij mogen we niets van de eerste vijf boeken van het Oude Testament uitsluiten. Het is belangrijk om te zien dat vervullen tegenover ontbinden staat. Belangrijk is ook om op het tijdstip te letten wanneer de Here Jezus dit zegt. Dat is voordat Hij tot de dood toe lijdt, voordat Hij als vervulling van de offerdienst in de tempel aan het kruis het offer als het Lam van God brengt. De Here Jezus bindt het volk **dan ook op dat moment nog** aan alle ceremoniële wetten in het Oude Testament. Hij verklaart die wetten op dat ogenblik niet ongeldig. Hij handhaaft ook **dan nog** die wetten en laat in Zijn leven zien dat Hij zich daaraan houdt.

Toch zeggen we te weinig als we duidelijk maken dat de Here Jezus de wet en de profeten alleen handhaaft. Wij mogen niet bij het ogenblik blijven staan waarop de Here Jezus deze woorden uitgesproken heeft. De Here Jezus is namelijk gekomen om iets te doen. Hij is terwijl Hij in Matt 5 spreekt bezig om dat uit te voeren. De vervulling van de wet door de Here Jezus moeten we dan **ook in het licht van die heilsgeschiedenis** zien. We moeten dat zien in het licht van het werk dat de Here Jezus ook verder gedaan heeft.

De Here Jezus heeft in Zijn leven en Zijn onderwijs de diepte van Gods wil duidelijk voor ons aangewezen. Hij heeft bepaalde delen van de wet zo vervuld dat die delen van Gods wet niet meer op dezelfde manier door ons uitgevoerd mogen worden. Niet meer zoals de Joden in het Oude Testament het deden. Dat is ook wat wij in art 25 van de NGB belijden: “Wij geloven dat de schaduwachtige eredienst van het oude verbond en de gebruiken die door de wet waren voorgeschreven, met de komst van Christus hebben afgedaan en dat zo aan al deze schaduwen een einde is gekomen. Daarom moeten de christenen die niet langer handhaven. Toch blijft voor ons de waarheid en de inhoud ervan in Christus Jezus, in wie ze hun vervulling hebben.”

De vervulling door Christus van de schaduwachtige eredienst en de gebruiken van de wet betekent dat de uitvoering van die wetten voor ons afgeschaft is. Als we die nu nog zo zouden willen uitvoeren, schatten we de komst van Christus niet op waarde. Toch heeft de inhoud van die wetten voor ons nog steeds betekenis. Het is goed om naar de betekenis van die wetten te zoeken om Christus en Zijn werk beter en dieper te kennen. Om de HERE beter te leren kennen. Ook daarin vind je Gods wijsheid voor ons leven van elke dag. Als voorbeeld daarvan haal ik nu Lev 10:8-11 naar voren.

We lezen daar: “De HERE sprak tot Aaron: “De HEERE sprak tot Aäron: Wijn en sterkedrank mag u niet drinken, u niet en uw zonen met u *ook* niet, als u de tent van ontmoeting binnenkomt, opdat u niet sterft – *het is* een eeuwige verordening, *al* uw generaties door – zowel om onderscheid te kunnen maken tussen het heilige en het onheilige, tussen het onreine en het reine, als om de Israëlieten in al de verordeningen te kunnen onderwijzen die de HEERE door de dienst van Mozes tot hen gesproken heeft.”

Dit was een voorschrift voor de priesters. Vandaag zijn er geen priesters meer en is er ook geen tabernakel of tempel meer. De wijsheid die de HERE ons hier ook vandaag en morgen voor ons leven leert, is dat wanneer iemand een verantwoordelijk werk moet doen, zijn verstand niet door wijn of sterke drank beïnvloed moet zijn. Onder het werk geen bier, wijn of sterke drank. 'n Mens moet volledig verantwoordelijk zijn werk kunnen doen.

De wetten die geen schaduw van Christus zijn, die niet specifiek voor het volksbestaan van Israël bedoeld waren, zijn voor ons nog op een andere manier van belang. Christus heeft die geboden van God vervuld door in volkomen liefde daaraan gehoorzaam te zijn. Het is niet zo dat die ethische leefregels van de HERE daardoor voor ons afgeschaft zijn. Wij belijden daarvan in de NGB art 25: “Wel maken wij

nog gebruik van de getuigenissen uit de wet en de profeten, om ons in het Evangelie te bevestigen en ook om overeenkomstig Gods wil ons leven in alle eerbaarheid in te richten tot zijn eer.”

Deze dingen maken duidelijk dat de Thora voor ons meer dan een startpunt is. We moeten ontdekken in geboden die in een heel andere situatie gegeven zijn wat Gods gedachte daarachter is. Om zo'n gebod dan in ons leven ook in onze situatie een plaats te geven. Dan is zo'n gebod veel meer dan een startpunt. Dan kan het zeker niet zo zijn dat we in onze tijd het tegenoverstelde kunnen doen.

2. Er is een duidelijk gevaar in het zelf formuleren van een bepaalde rode draad

Vaak is als rode draad in de Schrift de liefde genoemd. Nu wordt het het Koninkrijk en de stijl van het Koninkrijk genoemd. We moeten in eigen verantwoordelijkheid verder met het in rekening brengen van wat Mozes, Jezus en de apostelen ons leren, schrijft de Bruijne. Maar dan wel in eigen verantwoordelijkheid in de nieuwe context van het Koninkrijk. Juist hier komt er veel onduidelijkheid en ook een ruimte die we elkaar volgens mij niet moeten geven. Een ruimte waarin we onze eigen keuzes kunnen maken die er zelfs toe zouden kunnen leiden dat we tegen de Schrift in andere keuzes gaan maken dan de Geest ons in de Schrift leert. Zelfs zo dat prof de Bruijne op het congres over deze bundel kan zeggen dat het keuzes worden die Paulus zich nooit had kunnen indenken. Waarbij hij dan de voorbeelden van vrouw in het ambt en homoseksualiteit noemt. Op deze voorbeelden en hoe de Bruijne dat beredeneert, ga ik verderop in dit artikel in.

Een van de redeneringen die over het koninkrijk en de stijl van het Koninkrijk gaan, is dan bijvoorbeeld dat vrouw in het ambt goed is omdat straks in Gods Koninkrijk mannen en vrouwen helemaal gelijk zijn en samen priesters en koningen in dienst van de HERE zullen zijn.

Het klinkt op een manier goed maar is dat nu een goede norm voor ons ethisch denken vandaag? Ik zeg hier tegen overtuigd nee. O.a. om de volgende redenen:

a. Het gevaar is groot dat we vanuit eigen tijdgeest gaan invullen hoe het ideale Koninkrijk er gaat uitzien.

b. We mogen nu niet vooruit grijpen op het koninkrijk na Christus terugkeer. Als we dat zouden doen, kun je ook zeggen dat we afzien van huwelijk, seksualiteit en eten. Dan zou je ook moeten zeggen dat ieder in de kerk ambtsdrager moet kunnen zijn. Dan zou niet alleen de grens van man en vrouw wegvallen maar ook alle andere voorwaarden die we in 1 Tim 3 en Titus 1 lezen. Want elke gelovige is op de nieuwe aarde volmaakt. De Geest geeft ons in de Schrift de aanwijzingen hoe we hebben te leven op de wereld waarin de macht en de aantrekkingskracht van de zonden nog een werkelijkheid zijn. Waarvan de Geest ook zegt dat het er in de laatste periode van de geschiedenis (de laatste dagen, de periode van Christus hemelvaart tot zijn terugkeer) niet beter op zal worden. Zie bijvoorbeeld 1 Tim 4. Er is vanuit de Schrift geen enkele grond om te denken dat de Geest ons in deze tijd door de tijdgeest de goede kant uitstuurt. Dat brengt mij ook bij een ander punt. Dat is dat de apostelen de normen van hun tijd overnemen. Juist als ze allerlei deugden opnoemen. We moeten niet vergeten dat als er algemene deugden opgenoemd worden (zoals bijv in 2 Petrus 1) deze altijd hun invulling krijgen vanuit de Schrift. Vanuit wat de Schrift zegt over liefde, fijngevoeligheid, kennis, zelfbeheersing enz. Let er ook op dat deze dingen heel belangrijk zijn als deel van de vrucht van de Geest. Zie Galaten 5. Ze krijgen hun invulling vanuit spreken van de Geest in de Schrift. Dan is er gelukkig ook nog veel wat we met ongelovigen delen omdat Gods werken zo overweldigend naar ons toekomen. Toch is dat nooit iets dat tegen Gods gegeven Woord ingaat. Wat onder de naam van deugden tegen Gods Woord ingaat, moeten we juist als verkeerd en zonde aanmerken.

Een groot gevaar van de zogenaamde verbeterde versie van de Bruijne is volgens mij dat de stijl van het Koninkrijk zich losmaakt van het Woord van de Koning en daardoor in werkelijkheid een andere stijl wordt. De stijl van het Koninkrijk dreigt niet meer het Woord van de Koning als beslissende vorm van de stijl van het Koninkrijk op deze wereld te eerbiedigen. Onze creativiteit en onze verantwoordelijkheid zou er zelfs toe kunnen leiden dat we het tegenovergestelde gaan doen van wat de Geest, van wat Christus ons in Gods Woord leert. In het laatste bedrijf van de geschiedenis dat we zelf zouden moeten schrijven, is dan niet meer het gegeven Woord van de Koning in alles beslissend. Beslissend wordt dan

de stijl van het Koninkrijk dat we zelf aan het bouwen zijn. We moeten ons afvragen of zo'n koninkrijk wel past bij de stijl en het Koninkrijk van de echte Koning. De Drie-enige God.

Eigen beeld

Wat betekent de nieuwe visie van prof de Bruijne in de praktijk? Hij laat dat aan het einde van het artikel zien. Hij heeft dat nog meer uitgewerkt in de lezing die hij op het congres in Kampen naar aanleiding van het boek gehouden heeft. Je kunt deze lezing vinden op:

<https://www.pepredikanten.nl/2017/10/10/mv-ambt-en-homoseksualiteit-worstelen-gereformeerde-hermeneutiek/>

We zien hier hoe de visie van de Bruijne op de zelf geformuleerde lijn in de Bijbel beslissend wordt. Zo beslissend dat de Schrift niet meer ons in de concrete keuzes vormt maar onze eigen geformuleerde lijn vormend is. Als ik dit zo schrijf is de kans groot dat daartegenin gebracht wordt dat we allemaal met ons eigen beeld en onze eigen gedachten bezig zijn. Dat in onze eigen keuzes juist onze eigen rode draad in ons hoofd ook een heel belangrijke rol speelt. Daarvoor zou in de geschiedenis te weinig oog zijn geweest en daarom zou er juist een verbeterde visie nodig zijn.

Ik verschil niet van mening met de Bruijne dat we ons altijd bewust moeten zijn van ons eigen beeld. Als ik terugdenk aan de tijd dat zowel dr de Bruijne als ik in Kampen onderwijs kregen, weet ik nog heel goed hoe ons verteld werd dat we ons van dat eigen beeld heel bewust moesten zijn. Dat we bij het exegetiseren en het maken van preken en artikelen daar heel bewust mee om moesten gaan. Er ook alles aan doen om echt naar de Bijbel te luisteren. Om er alles aan te doen om de wereld van de tekst zo goed en grondig mogelijk in het oog te hebben om tot een verantwoorde uitleg en toepassing te komen.

Daarbij kwam naar voren dat je in de eerste plaats kritisch naar je eigen beeld en vooroordelen moest kijken. Dat heb ik als iets heel kostbaars vanuit onze opleiding in Kampen toen meegenomen. Daarin zit dus het verschil tussen mij en de Bruijne niet. Het is ook niet zo dat dit nu het nieuwe van de nieuwe hermeneutiek is. Dit is ons ook in de tijd dat de nieuwe hermeneutiek niet leidend was in Kampen en zelfs bestreden werd al geleerd. Het kreeg niet altijd de naam hermeneutiek maar dat is toch niet waar het om draait in het leven en ook niet in de kerk en de theologie.

Praktijk

Maar nu naar de praktijk. Eerst wat de Bruijne schrijft over vrouw in het ambt. Ik geef weer een uitgebreid citaat: "De totaalboodschap van de Bijbel formuleer ik zo: God leidt zijn gevallen schepping in Christus naar de transformatie in zijn koninkrijk. Daarom benader ik man en vrouw en homoseksualiteit niet alleen vanuit de oorspronkelijke scheppingsorde. Die kennen we ook alleen maar in haar gevallen gedaante. Er ligt een toekomst voor ons waarin huwelijk en seksualiteit vervuld zijn in de band met Christus, in zijn lichaam. De orde van de gevallen schepping kent een nadrukkelijk onderscheid tussen man en vrouw, waarbij de man leiding geeft. In het komende koninkrijk staan allen gelijk onder Christus. Daar verliest dit aspect van het onderscheid tussen man en vrouw zijn functie.

In dat licht herken ik de voortdurende beweging richting gelijkheid in de Bijbel. Maar ook begrijp ik waarom de apostelen waarschuwen dat we niet uit naam van het komende koninkrijk die orde voor een gevallen schepping mogen destabiliseren en zo het evangelie in opspraak brengen. Daarbij past ook Paulus' beroep op schepping en zondeval om af te weren dat vrouwen publiek leidinggevend optreden. Voor mensen toen, ook voor de apostelen zelf, was een ordelijke aardse samenleving ondenkbaar als dat zou anders zou gaan. Maar wij weten op dit punt meer dan Paulus. Publiek leidinggeven door vrouwen neemt de orde van de gevallen wereld niet automatisch weg.

De Westerse ontwikkeling naar gelijkheid herken ik als een maatschappelijke vrucht van de Christelijke traditie, die voor Paulus nog onvoorstelbaar was. Tegelijk besef ik dat onze cultuur het natuurlijk onderscheid tussen man vrouw helemaal wil doorbreken en los van Christus eigenmachtig zelf een nieuwe orde creëert.

Ook vandaag blijft het apostolische evenwicht nodig tussen vooruitgrijpen op het nieuwe én respecteren van de oorspronkelijke orde. Maar vandaag kan dat evenwicht zonder schade anders

uitvallen. Publiek leidinggevende posities van vrouwen passen juist als stap op weg naar het koninkrijk, waar we allemaal met Christus zullen regeren. Hen die onthouden legt juist in een *postchristelijke* cultuur een onnodig struikelblok. Tegelijk wordt de uitdaging voor ons om tegen de eigenmachtigheid van onze cultuur in het onderscheid tussen mannen en vrouwen op andere manieren creatief te blijven uitdrukken, al zou het alleen maar in de kleding zijn.”

Hier blijkt de Bruijne uit te komen bij de vrouw in het ambt omdat hij zijn eigen totaalboodschap heeft geformuleerd. Bij die totaalboodschap valt o.a. de door God gegeven orde in de schepping weg. Daarmee heb ik geen probleem als het daarbij gaat om een door ons geconcludeerde orde die we niet in Gods eigen Woord tegenkomen. Dan hebben we zo duidelijk met eigen menselijke interpretatie te maken dat je die niet het gezag van Gods Woord kan geven. Het wordt toch wel heel anders als het om een orde gaat die in de Schrift zelf wordt aangewezen. Zoals bijvoorbeeld door de Here Jezus in Mattheus 19 en door Paulus in 1 Timotheus 2. In dit kader is het ook heel vreemd dat gezegd wordt dat het onderscheid tussen vrouw en man zou stammen van na de zondeval. Terwijl de Geest ons o.a. in 1 Tim 2 aanwijst dat het daarbij ook gaat om een onderscheid dat de HERE bij schepping gegeven heeft! Dat kun je alleen wegpoetsen als je van Paulus en andere Bijbelschrijvers een soort theologen maakt. Mensen die terwijl ze de Bijbel schreven toch niet echt het Woord van God neerschreven maar hun eigen theologie naar hun beste weten. De nieuwe hermeneutiek die gehanteerd wordt, lijkt daarvoor de mogelijkheid te geven. Dat is een van de belangrijkste redenen om deze hermeneutiek te verwerpen en ook deze zogenaamd verbeterde visie. Dat komt wel heel duidelijk uit in de volgende zinnen van de Bruijne: “In dat licht herken ik de voortdurende beweging richting gelijkheid in de Bijbel. Maar ook begrijp ik waarom de apostelen waarschuwen dat we niet uit naam van het komende koninkrijk die orde voor een gevallen schepping mogen destabiliseren en zo het evangelie in opspraak brengen. Daarbij past ook Paulus’ beroep op schepping en zondeval om af te weren dat vrouwen publiek leidinggevend optreden. Voor mensen toen, ook voor de apostelen zelf, was een ordelijke aardse samenleving ondenkbaar als dat zou anders zou gaan. Maar wij weten op dit punt meer dan Paulus. Publiek leidinggeven door vrouwen neemt de orde van de gevallen wereld niet automatisch weg.” Ik lees hier ook nog een interne tegenstrijdigheid. Aan de ene kant wordt er gezegd dat apostelen zo schrijven dat er niet vooruit gegrepen gaat worden omdat dit zo tegen de bestaande orde zou zijn dat het evangelie geen ingang zou kunnen vinden. Aan de andere kant wordt gezegd dat de apostelen, bijvoorbeeld Paulus, zichzelf dat op geen manier konden voorstellen. Zij bedoelden dus wat ze schreven. Volgens mij en de nog veel belangrijker volgens de Schrift omdat de Geest hen dit liet zeggen. Het zijn de woorden van de Geest zelf door Paulus en de andere apostelen opgeschreven. Het is niet de samenleving van toen die de doorslag geeft in wat we in de Bijbel lezen maar de stem van de Goede Herder die vanuit de Schrift tot ons komt! Dan kunnen wij op meerdere punten meer weten dan Paulus die de Geest riep om bepaalde Bijbelboeken te schrijven maar dan weten we het nooit beter dan wat Hij door de Geest geleid daar schrijft.

Dit heeft ook alles te maken met de beweging waarover de Bruijne schrijft. De beweging van de cultuur. Hij meent in de cultuur te zien dat we al meer op weg gaan naar gelijkheid. Dat is volgens hem een vrucht van de christelijke cultuur. Dat zou de werking van de Geest zijn die dan verder voltooit wat in beginsel al in de Schrift te vinden is. Dit is wel een heel gewaagde onderneming. Dat gelijkwaardigheid tussen man en vrouw door de Geest geleerd wordt in de Schrift is buiten kijf. Maar gelijkwaardigheid is nog niet hetzelfde als dat we allemaal dezelfde taak op aarde hebben. De cultuur zou ons een weg wijzen die voor iemand als Paulus niet voorstelbaar zou zijn. Je ziet hier weer dat een zelf gekozen kerninhoud van de Bijbel gaat heersen over het concrete spreken van de Geest in de Schrift. Dat is mijn grote bezwaar dat steeds weer terugkomt. Wij onderwerpen zo wat de Geest zegt aan onze formulering van de kerninhoud en het doel van Gods spreken. Terwijl het zo zou moeten zijn dat als Gods concrete spreken met ons idee van de kerninhoud strijdt we ons idee hebben aan te passen. Hierbij komt ook nog dat de cultuur wel heel positief wordt gewaardeerd. Bedenk daarbij dat in andere delen van de wereld waar ook eeuwenlang er een door het christendom gedomineerde cultuur was er heel anders over gedacht wordt. Onze Westerse cultuur krijgt hiermee wel een heel bijzondere plaats. Het zou goed

zijn om hermeneutisch ook eens te kijken welke voorveronderstellingen hierin meespelen. Daarbij is ook van belang om altijd naar de cultuur blijven te kijken vanuit de Schrift. Het is niet zo dat we een laatste bedrijf na Christus' werk tot de wederkomst zelf kunnen schrijven. Dat laatste bedrijf zal voor ons een tijd moeten zijn waarin we met de Schrift als Gods licht in een donkere wereld de weg gaan op weg naar de wederkomst. Daarbij moeten we dan blijven bedenken wat de Geest over over tijd van dit laatste bedrijf in bijvoorbeeld 1 en 2 Tim 4 zegt. Dat er dan veel afval is. Dat er juist vanuit de cultuur steeds duidelijke aanvallen en misleidingen zullen zijn. Daarbij wordt Timotheus juist opgeroepen om daartegenover het evangelie te blijven verkondigen.

Het is niet in de lijn van Gods Woord om de cultuur tegenover de Schrift te gebruiken. Om een weg te gaan waarvan we in de Schrift lezen dat die niet volgens Gods wil is en dat dit dan door de ontwikkeling in de cultuur nu wel goed zou zijn. Zo ondermijnen wij het Woord van God en een leven dichtbij de HERE volgens Zijn Woord. Het is geen begaanbare weg om de vrouw nu wel in ambt toe te staan op grond van de cultuur terwijl de Geest het in de Schrift niet op grond van de cultuur verbiedt maar op grond van Gods wil zoals die o.a. bij de schepping naar voren komt.

Als afsluiting nu nog iets over wat de Bruijne gezegd heeft over het omgaan met homoseksualiteit. Hij heeft hierover het volgende gezegd:

“Bij homoseksualiteit pakt ditzelfde totaalplaatje anders uit. Vooruitgrijpen op de vervulling van seksualiteit betekent juist niet het seksuele spectrum uitbreiden maar naast de seksueel gekwalificeerde man-vrouw-eenheid nieuwe – niet-seksuele – vormen van christelijke gemeenschap of vriendschap creëren. Die verdwijnende seksuele man vrouw eenheid krijgt tijdelijk zelfs een extra betekenis. Zij moet afbeelden waar het heengaat tussen Christus en zijn bruid. Daarom zeg ik ook niet: als seksuele eenwording toch haar scheppingsbetekenis verliest, kunnen we die toch best als tijdelijk noodverband ook nog even gunnen aan homo's. Ik vind wel dat de kerk homorelaties vaak moet tolereren, maar dat is iets anders dan rechtvaardigen. Hier geeft God de natuurlijke orde van de gevallen schepping juist tijdelijk nieuwe betekenis. Daarbij past voor mij ook Paulus' nadruk in Rom 1 op het tegennatuurlijke karakter van homoseksuele relaties, al vind ik dat je Rom 1 als geheel niet rechtstreeks kunt toepassen op hedendaagse christelijke homo's.

Tegelijk geeft een koninkrijksbenadering een ander perspectief op homoseksualiteit dan een scheppingsinvalshoek. Wij moeten leren homoseksualiteit niet langer vooral te benaderen als gebrokenheid en lijden. Het is een gelijkwaardige manier van menszijn die ook vervuld zal worden in het komende koninkrijk. Zo'n kijk op homoseksualiteit was voor Paulus ondenkbaar. Voor hem gold: tegennatuurlijke handelingen en begeerten moet je achter je laten. Maar beter dan de apostelen beseffen wij dat homoseksualiteit ook bij een christen een blijvende identiteitsdimensie kan zijn.”

Ik ga hier niet op alles in. Een van de dingen die hier heel opvallend is, is dat hier gesproken wordt over de “natuurlijke orde van de gevallen schepping”. Weer zie je dat hier de orde waarover de Geest spreekt bij de schepping verplaatst wordt naar na de zondeval. Dat is toch echt iets wat niet klopt. Als het gaat om Mattheus 19 beroept de Here Jezus zich op Genesis 2:24 waar het gaat om de situatie voor de zondeval! Zo heeft de HERE het vanaf het begin bedoeld. Als Paulus in 1 Tim 2 over de positie van de vrouw in de kerk heeft beroept hij zich door de Geest geleid o.a. op wat er voor de zondeval door de HERE gedaan is. Als het gaat om wat Paulus in Rom 1 over homoseksualiteit schrijft gaat, staat het natuurlijke en het tegennatuurlijke toch heel nadrukkelijk in het licht van wat de HERE in de schepping vanaf het begin bedoeld heeft. Het natuurlijke en onnatuurlijke waar Paulus over spreekt in Romeinen 1 wordt niet bepaald door wat wij als mensen gewoon vinden maar door wat God vanaf het begin in de schepping gegeven heeft. Wat daar van afwijkt is niet iets om van te zeggen dat het dus maar om een gewoonte gaat en dus veranderd kan worden. Nee, het gaat om wat de HERE vanaf het begin in de natuur, in Zijn schepping gelegd heeft. Dat blijft zo ook als de meerderheid een andere gewoonte aanneemt. Let maar op wat de Geest in Rom 1 zegt over al die mensen die van God zijn afgeweken en nu beelden van schepselen zijn gaan aanbidden.

Hier komt ook weer uit dat bij de Bruijne de koninkrijksbenadering om een andere manier van leven en beoordelen vraagt dan de benadering vanuit Gods schepping. Ik kan dit niet anders zien als een onterechte tegenstelling. Vooral omdat de Here Jezus en de Geest zich in het Nieuwe Testament juist meerdere keren op de schepping normatief beroepen als het gaat om ons leven op aarde voor de wederkomst van Christus. Hier zien we weer dat Paulus als schrijver van een deel de Bijbel aan de kant wordt geschoven omdat hij minder zou weten dan wij. Het lijkt alsof de Geest hier beperkt is door de kennishorizon van Paulus in plaats van dat de Geest door Paulus spreekt en zelfs dingen zegt die de kennishorizon van Paulus te boven gaan. Zo deed de Geest het namelijk ook al bij de profeten. Ze profeteerde dingen waarvan ze zelf niet alles ten volle begrepen. Zie 1 Petrus 1:10-12.

Ik sluit af al zou er nog wel meer te schrijven zijn.

Mijn conclusie is dat juist ook in concrete voorbeelden blijkt dat we hier niet met een verbeterde visie op gereformeerde ethiek te maken hebben. Het concrete spreken van de Schrift verdwijnt achter wat wij als hoofdlijn in de Schrift formuleren. De huidige cultuur krijgt een plaats in ons denken ook als dat tegen de Schrift ingaat die medebepalend is voor de ethiek. Het zijn elementen die niet in een gereformeerde ethiek thuishoren. Dit is een onbegaanbare weg. Des te meer een aansporing om vanuit Gods Woord fijngevoelig de weg te wijzen op ethisch terrein. Dat is iets waartoe we heel concreet geroepen worden in onze tijd.

15 december 2017

Ds Rob Visser